

UDVIKLINGEN I RAMMEVILKÅRENE I PENGEINSTITUTSEKTOREN

CATHRINE LILLETHORUP NIELSEN OG MALENE RIIS ARENDAL

SPECIALE HD 2. DEL FINANSIEL RÅDGIVNING

VEJLEDER: JESPER RAALSKOV

AALBORG UNIVERSITET, HOLD NR. HDFR-17

AFLEVERINGSDATO: 28. APRIL 2017

Indholdsfortegnelse

1. Executive Summary	3
2. Indledning	4
3. Problemstilling	5
3.1 Problemformulering	5
4. Metode	6
4.1 Afgrænsning	10
4.2 Kildekritik	11
5. Projektstruktur	12
6. Præsentation af pengeinstitutter	13
6.1 Udviklingen i sektoren	15
6.2 Opbygning i danske pengeinstitutter	17
6.3 Forskellen på bank, sparekasse og andelskasse	18
7. Regnskabsanalyse	20
7.1 Basisindtjening	20
7.2 Basisomkostninger	32
7.3 Forrentning	34
8. Kapitalkrav	37
9. Nulrentemiljø	42
9.1 Seneste udvikling i dansk økonomi	42
9.2 Udvikling i indlån	43
9.3 Placering af indlånsoverskud	45
10. Konkurrence i sektoren	49
10.1 Analyse af konkurrenceparametre	49
10.2 Analyse af konkurrencesituationen	54
10.3 Nye konkurrenter på markedet	56
11. Udvikling af teknologi og robotløsninger i sektoren	60
11.1 Udviklingen i brugen af robotter	60
11.2 Et tænkt resultat ved effektiviseringer	65
12. SWOT analyse	72
13. Konklusion	73
14. Kildeoversigt	76
15. Bilagsliste	80

1. Executive Summary

During the last 8-10 years, financial institutions in Denmark have experienced a multitude of changing circumstances which have influence how their businesses are run. A large number of regulatory requirements have been tightened as a result of national initiatives as well as certain directives implemented by the EU, and these have had a significant influence on the banking sector.

Furthermore, the DKK interest rate is at an historic low and is currently in negative territory. This has had a considerable impact on the business opportunities available to financial institutions. Danish bank deposits are growing, whilst levels of lending are falling. Danish banks must adapt to this changing business environment in order to continue to be profitable. This analysis will give an indication to how the income and cost originators have changed during recent years, and what actions the banks might take in the future in order to continue in profit.

The market has seen a lot of new competition from businesses which historically have not offered financial products. For example retail stores IKEA and COOP Denmark, and technology companies Apple and Google are starting to offer their clients loans and credit cards, etc. Whilst these companies currently don't offer their clients as much as a regular bank, such as loans for properties etc, we will soon see that they will become more active in the sector, as they expand their range of products. Therefore, the banks in Denmark will have to keep up with these new trends, in order to survive.

Development in technology is giving banks new opportunities to become more efficient and save cost. Robots entered the sector just a few years ago, and already seem to point to the future. They are able to take on a lot of the administrative tasks, and are capable of being sued in place of employees in certain areas. With the help of a questionnaire answered by employees of Danish banks, the report will highlight what we can expect of technology use and development within the next 3-5 years.

Overall, the report suggests, that Danish banks are doing well at the moment, and are still able to perform. The conclusion is based on an analysis of 8 banks, selected from a variety of sizes and groups in the sector. To continue to thrive, they will need to be innovative and prepared for change

2. Indledning

De danske pengeinstitutter har været igennem nogle turbulente år efter finanskrisen ramte Danmark i 2008. Der har været stor opmærksomhed på sektoren både fra presse, kunder, politikere og også EU, som alle på deres måde presser pengeinstitutterne og stiller krav. Kunderne har mistet tilliden og stiller krav om øget tilgængelighed, fleksibilitet og brugervenlige digitale løsninger. Politikerne blander sig i prissætningen og forsøger at skabe en stabil sektor via lovgivning. EU stiller krav til kapital og har fokus på kontrol af risici, og pressen står hele tiden klar på sidelinjen for at bringe den næste bankskandale ud til danskerne. Samtidigt kommer der nye spillere på markedet, som står klar til at imødekomme kunderne og deres behov.

Det kan virke, som en håbløs situation for pengeinstitutterne, som dog forsøger at optimere og effektivisere ved blandt andet brugen af robotter.

"Den finansielle sektor i Norden er langt fremme med brugen af robotter. Sektoren er under pres for at sænke omkostningerne, men er også under pres fra nye typer af konkurrenter. Samtidig er der kundekrav om bedre service og bedre produkter. Robotteknologien rummer store muligheder for at effektivisere monotone arbejdsprocesser og frigøre ressourcer, så medarbejderne i stedet kan bruge tiden på værdiskabende opgaver," siger Mads Raa-hede, chef for financial services i rådgivningsvirksomheden Accenture, til Berlingske.

(finanswatch.dk - reference 2)

Bankerne forsøger at optimere i de rammevilkår, de har at drive forretning under, men hvordan påvirker de væsentligste rammevilkår bankerne, og har deres indsats indtil nu båret frugt i form af forbedrede resultater og et robust kapitalgrundlag? Hvor meget kan man spare ved at bruge øget teknologi i sektoren og vil det erstatte medarbejderne? Det er alle sammen interessante spørgsmål, som denne opgave vil prøve at belyse.

3. Problemstilling

Fire centrale rammevilkår for pengeinstitutterne definerer vi som; lovgivning i form af kapitalkrav, konkurrenter og konkurrencesituationen, negativt rentemiljø og forholdet mellem indlån og udlån, samt brugen af teknologi. Alle vilkår er områder, som umiddelbart kan presse sektoren og dens indtjening. Udviklingen i udlån og indlån i et negativt rentemiljø påvirker pengeinstitutterne indtjening, men hvordan ser deres dækningsbidrag på områderne egentlig ud? Samtidigt stilles der hårde krav til robusthed i sektoren, som betyder, at bankerne skal polstre sig via for eksempel øget indtjening - men er det overhovedet en udfordring at leve op til kravene i sektoren længere? Der skrives om nye konkurrenter i sektoren, som ikke ligner de traditionelle konkurrenter, men som begynder at tilbyde nogle af pengeinstitutternes produkter - har de overhovedet taget fat i det danske marked endnu og hvordan kan det imødekommes af institutterne?

Pengeinstitutterne bruger øget teknologi til at optimere og effektivisere i branchen - men hvor meget kan de spare ved hjælp af robotter og imødekommer det kundernes behov eller kun deres eget?

3.1 Problemformulering

"I hvilket omfang påvirkes pengeinstitutterne af ændringer i fire centrale rammevilkår og hvordan påvirker ændringerne den fremdige drift"

De fire centrale rammevilkår defineres som:

- *Lever institutterne op til kapitalkrav i form af CRD IV og CRR forordningen?*
- *Hvordan har udviklingen i rentemiljøet i Danmark de seneste 5 år påvirket sektorens resultater?*
- *Hvordan kan nye konkurrenter på markedet påvirke konkurrencesituationen i pengeinstitutsektoren?*
- *Hvordan kan øget brug af robotter hjælpe pengeinstitutterne til fortsat at kunne fastholde deres indtjening?*

4. Metode

Til besvarelse af problemformuleringen anvendes informationer og data, som kobles sammen med en del af den viden, som er tilegnet gennem studiet HD - Finansiell rådgivning.

I dette speciale vil hovedfokus være de fire centrale rammevilkår: lovgivning i form af kapitalkrav, konkurrencesituationen i pengeinstitutsektoren og herunder udviklingen i udlånet, det negative rentemiljø og herunder udviklingen i indlånet samt brugen af teknologien i sektoren. Specialet omhandler fire områder, som i sig selv kunne fylde et speciale hver, men skribenternes fokus er, at belyse tendenser og danne et overblik over udfordringer og muligheder i sektoren, og derfra se hvor sektoren er på vej hen. Derfor vil der være tale om en overordnet og generel analyse, som ikke går i dybden med de enkelte institutter, med mindre det vurderes relevant.

Opgaven tager udgangspunkt i en analyse af 8 pengeinstitutter, 2 fra hver af grupperne 1-4 jævnføre Finanstilsynet, som vil danne grundlag for de øvrige institutter i grupperne og dermed hele sektoren. For at ramme sektoren bredt er der valgt at tage både banker, sparekasser og andelskasser med i analysen. Valg og fravalg af institutter vil blive beskrevet nærmere i indledende afsnit "præsentation af pengeinstitutter", som suppleres med en beskrivelse af opbygningen og forskelle i sektorens institutter.

Årsrapporterne for de valgte institutter i perioden 2012 til 2016 vil danne grundlag for analysen i opgaven. I rapportererne hentes relevante tal, som bruges til at beregne nøgletal og dækningsbidrag til at belyse tendenser i sektoren til besvarelse af problemformuleringen. Ved at analysere en periode på 5 år dannes grundlag for at se en udvikling og dermed tendenser, som kan belyse udfordringer og muligheder i sektoren. Til beregning af dækningsbidrag og nøgletal tages udgangspunkt i formler fra artiklen "Danske børsnoterede bankers indtægts- og omkostningsstruktur under forvandling" skrevet af Johannes Raaballe, Mathias Hessellund Jeppesen og Sait Sahin.

Efter præsentation af institutterne laves en regnskabsanalyse, som har hovedfokus på basisindtjeningen, basisomkostninger og forrentningen. Nøgletallene og dækningsbidrag bliver beregnet på baggrund af data fra moderselskabet for at fokusere på den egentlige bankdrift. Afsnittet danner grundlag for rapportens øvrige analyser af rammevilkårene. Regnskabsanalysen viser, hvordan dækningsbidraget fordeler sig, og hvordan udviklingen har

været. Analysen sker med baggrund i de primære elementer, som indgår i basisindtjeningen og -omkostningerne. I analysen af forrentningen er nøgletallet ROE valgt, som vil belyse egenkapitalens forrentning.

På baggrund af præsentationen af valgte institutter og analysen af indtjenings- og omkostningsforhold i sektoren forgrener specialet sig i de fire valgte rammevilkår.

Først analyseres kapitalkravene jævnføre CRD IV og CRR forordningen, som stiller krav til mængden og sammensætningen af bankernes kapitalgrundlag fremover. Kapitalkravene er medtaget, fordi de er helt essentielle for institutterne, da en overskridelse kan føre til at banken må lukke. I analysen tages udgangspunkt i om pengeinstitutterne generelt lever op til kravene, og om de udgør en trussel for sektoren. Vurdering af kravene sker med baggrund i årsrapporterne fra de udvalgte institutter, som sammenholdes med kravene.

Fra kapitalkravene til analyse af nulrente miljøets påvirkning på sektoren. Kapitlet indeholder en analyse af udviklingen i indlånet og udvikling i betaling af indlånsrente til kunderne. Det kobles sammen med institutternes muligheder for at bruge indlån som finansieringskilde samt anbringelsesmuligheder af overskuds indlån. Rammevilkåret er valgt, fordi det er et vilkår, som institutterne ikke kan komme udenom. De skal drive forretning i et marked med negative renter, derfor er det relevant at analysere prisen for indlånet hos kunderne samt placeringsmuligheder.

Analysen af konkurrencen, som er tredje vilkår, indledes med en helt grundlæggende analyse af markedsfordelingen, produkttype og konkurrenceparametre. Konkurrenceparametrene vurderes fra bankerne selv og kunderne, som sker med baggrund i eksterne analyser og fra rådgiverne, som sker med baggrund i en spørgeskemaundersøgelse udformet af skribenterne. Disse sammenholdes for at se om der er en sammenhæng. Det efterfølges af en analyse af udviklingen i udlånsmarginalen, som vil vise om der er konkurrence i markedet, som typisk vil give sig udslag i faldende udlånsmarginale. Afsnittet danner grundlag for, hvordan konkurrencen ser ud i dag, og efterfølges af en analyse af nye konkurrenter på bankmarkedet, som kan påvirke, hvordan konkurrencen ser ud i fremtiden. Der laves en analyse af om konkurrencen i dag er drevet af udbud eller efterspørgsel.

Brugen af robotter og teknologi er sidste grundvilkår, som analyseres i opgaven. Vilkåret er valgt, fordi det ses som en mulighed for besparelser og effektiviseringer i sektoren, og der ses en øget brug af teknologi. Afsnittet indledes med en analyse af udviklingen i brugen af teknologi hos danskerne og hos institutterne. Efterfølgende laves en beregning på muligheden for besparelser. For at kunne beregne en besparelse, ville det kræve at hele sektoren brugte samme robot samt fuld indblik i pris på udvikling og udbytte. Det er desværre ikke muligt eller realistisk at sektoren bruger samme robot. Men for at få en ide om besparelsemulighederne har vi spurgt rådgiverne i sektoren via en spørgeskemaundersøgelse og sammenholdt det med en analyse fra Magasinet Finans fra 2015 og på den baggrund lavet et estimat på besparelsemulighederne. Herved opnås en generel antagelse af, hvilke besparelsemuligheder robotteknologien rummer.

Analysedelen afsluttes med en SWOT-analyse, som samler opgavens delkonklusioner i sektorens styrker, svagheder, muligheder og trusler i forhold til de valgte vilkår. SWOT-analysen bruges som et opsamlingsværktøj, for at danne et overblik over sektorens situation i forhold til de valgte rammevilkår.

Specialet afsluttes med en besvarelse af problemformuleringen og dennes underspørgsmål igennem konklusionen. Problemformuleringen besvares med afsæt i analyserne fra specialet.

Spørgeskemaundersøgelse

For at underbygge analysen i specialet er der udarbejdet en spørgeskemaundersøgelse. Spørgeskemaet indeholder 10 spørgsmål, og omhandler spørgsmål vedrørende den teknologiske udvikling samt konkurrencen i sektoren. Spørgeskemaet er besvaret af medarbejdere i danske pengeinstitutter, og der er indhentet 144 besvarelser. Respondenterne udgør knap 0,4% af de ansatte i hele den finansielle sektor, hvilket der vil blive skelet til, når besvarelserne behandles i analysen. De repræsenterer således kun en meget lille del af sektoren, men vurderes dog alligevel at kunne være med til at vise tendenser. De kvantitative data skal være med til at give en idé om, hvor sektoren bevæger sig hen af, hvilken udvikling vi ser på nuværende tidspunkt, og hvordan den formodentlig vil se ud om 3-5 år.

Respondenterne er repræsenteret i 10 forskellige pengeinstitutter, hvoraf hovedparten er repræsenteret i et gruppe 1 pengeinstitut med 86,1%, primært respondenter fra Jyske Bank og Nykredit Bank. Det optimale havde været at få en bred spredning i besvarelserne, så

undersøgelsen bedre danner grundlag for hele sektoren, men her bliver vi begrænset af, hvad der er praktisk muligt. Vi har adspurgt kolleger og øvrige bekendte i sektoren, samt fået skemaet sendt ud til øvrige studerende på HDFR-studiet i landet via vores vejleder, Jesper Raalskov. De primære respondenter er privat- og erhvervsrådgivere, derfor vil besvarelsene bære præg af deres ideer og tanker på området. Det antages, at besvarelsene havde været lidt anderledes, hvis det var interne IT-medarbejdere og projektmedarbejder, som blev spurgt, da de har et bedre indblik i, hvad der udvikles på i øjeblikket. Det har dog ikke været praktisk muligt, at få svar fra disse grupper. Besvarelsene vurderes fortsat at være brugbare, da de sammenholdes med eksterne undersøgelser og alene bruges, som supplement hertil.

At spredningen ikke er bedre kan være med til at give et lidt skævt billede af den teknologiske udvikling samt konkurrencen i markedet en smule. Der kan især være stor forskel på udviklingen og brugen af IT i de forskellige grupper, hvor de største institutter antages at have større kapacitet til udviklingen sammenlignet med de små institutter. Med en høj besvarelsesprocent fra gruppe 1 institutterne, vil analysen bære præg af medarbejdere, der alt andet lige oplever mere udvikling i IT-systemerne. Der vil i analysen af besvarelsene blive taget højde for fordelingen og med baggrund i en meget overordnet analyse af sektoren, accepteres den lave spredning.

Resultaterne af besvarelsene bruges som et supplement til egne og eksterne analyser, og vil derfor være med til at be- eller afkræfte disse analyser. Der vil hovedsageligt blive lagt vægt på, hvad flertallet har svaret i de enkelte spørgsmål, til at underbygge vores analyse med. Spørgeskemaet og besvarelser findes i bilag 10.

4.1 Afgrænsning

Specialet tager udgangspunkt i en population af institutter, som skal repræsentere den øvrige sektor. Der er valgt 8 institutter, som er spredt ud over de 4 grupper. Vi kunne have taget mange flere institutter med i analysen, som naturligt vil gøre analysen mere valid, men fokus i opgaven er at belyse tendenser, som vurderes at blive fint præsenteret ved hjælp af de 8 valgte institutter. Det er ikke skribenternes opfattelse, at tendenserne vil ændre sig markant, ved for eksempel at tage dobbelt så mange institutter med i analysen.

Ved vurdering af forrentningen i sektoren er nøgletallet ROE valgt. Man kunne i stedet have valgt ROA, som viser afkastningsgraden, altså hvor meget indtjening balancen genererer. ROE og ROA er nøgletal som bruges både internt og eksternt og det er skribenternes vurdering, at eventuelle investorer kigger på begge nøgletal i vurdering af investeringen. Så selvom institutterne har mulighed for at påvirke ROE, ved at holde solvensen på et minimum, så vil ROA også blive anskuet i investeringsøjemed. Det vurderes ikke at være afgørende for besvarelse af problemformuleringen, at nøgletallet ROE er valgt til at belyse forretningen sammenlignet med ROA.

Ved vurdering af om pengeinstitutterne lever op til CRD IV og CRR forordningen, tages ikke højde for de forskellige måder at beregne de risikovægtede poster. Der er overordnet set to måder at opgøre de risikovægtede poster på; IRB (hvor i en normal og en avanceret model) og standardmetoden. De enkelte institutter benytter forskellige metoder, hvor de større typisk bruger IRB metoden og de mindre bruger standardmetoden. For at have interesse i at skifte fra standardmetoden til IRB, skal man have en god datakvalitet, som kan påvise, at det ikke er nødvendigt at hensætte så meget. De forskellige metoder gennemgås ikke yderligere i opgaven, da det ikke vurderes relevant for det generelle billede af om sektoren lever op til kravene. I den forbindelse tages heller ikke højde for eventuelle nye gulfkrav til IRB metoden, da disse på nuværende tidspunkt ikke er kendte.

I afsnittet om brugen af robotter i sektoren tages ikke højde for de udgifter institutterne har i forbindelse med udvikling og vedligeholdelse af robotter. Det har ikke været muligt at få indsigt i, og det vil være forskelligt, hvad der udvikles fra institut til institut samt, hvilke udgifter, der er forbundet hermed. Analysen vil tage en generel betragtning på

besparelsesmulighederne og vil derfor ikke indeholde den direkte nettoeffekt af brugen af robotter, da en sådan beregning skulle indeholde udgiften til udvikling og vedligeholdelse.

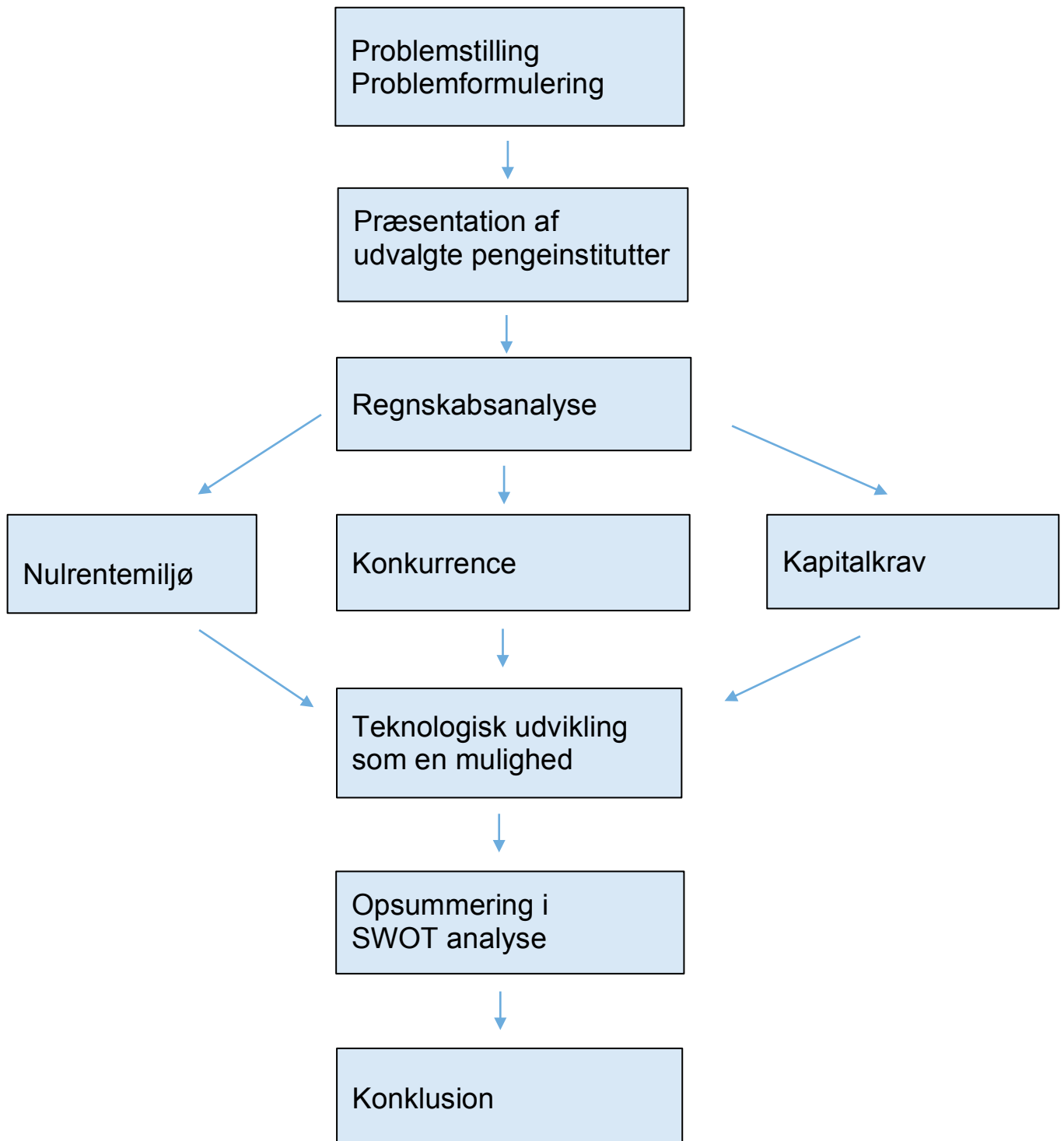
4.2 Kildekritik

I specialet er inddraget diverse forskellige kilder. Der er indhentet en del informationer fra Nationalbanken, Danmarks Statistik og Finanstilsynet, hvilket vurderes som værende objektive kilder. Med baggrund i validiteten af disse kilder drages konklusioner, hvor det findes relevant.

Endvidere er der indhentet viden fra de forskellige institutters hjemmesider, nyhedskilder, fagforbund, mv., hvor vi er opmærksomme på, at kilderne kan være farvet og subjektive i deres holdninger, grundet deres interesseområder. Brugen af disse kilder sker i det omfang, vi vurderer, det er relevant, og de er bruges til at supplere op på egne beregninger eller belyse tendenser. Vurderes det at artiklen er meget farvet, vil dettes naturligvis blive kommenteret på. Især i afsnittet omkring ny teknologi benyttes nyhedsmedier, som kilder, fordi det har været svært at finde konkrete analyser på området. Det kan give en farvet analyse, men fordi vi sammenholder det med egne resultater fra spørgeskemaundersøgelsen, vurderer vi, at det bidrager til at vi kan give et solidt budt på tendenser på området.

Derudover anvendes artiklen *''Danske børsnoterede bankers indtægts- og omkostningstuktur under forvandling: Johannes Raaballe m.fl.''* - fra artiklen bruges formler til beregning af diverse dækningsbidrag og der refereres ikke yderligere dertil.

5. Projektstruktur

Kilde: Egen tilvirkning

6. Præsentation af pengeinstitutter

Til at repræsentere sektoren vil der blive inddraget to pengeinstitutter fra grupperne 1-4 (finanstilsynet.dk - reference 1). Pengeinstitutterne bliver inddelt efter arbejdende kapital, som defineres som summen af egenkapital, udstedte obligationer, indlån og efterstillet kapital (finansrådet.dk - reference 1). Ved at inddrage fra de fire grupper rammer vi sektoren bredt og kan med den baggrund drage paralleller til hele sektoren. I og med at der medtages 8 ud af næsten 80 pengeinstitutter (finanstilsynet.dk - reference 1), altså cirka 10% af sektoren i Danmark, belyses kun tendenser, som konklusioner drages på baggrund af.

I udvælgelsen af især de mindre pengeinstitutter har fokus været at ramme bredt i landet, idet de kan være meget lokalt forankret, er det interessant at se, om der er forskel i regionerne. De større institutter er mere eller mindre landsdækkende. For at ramme et bredt udsnit af sektoren har vi desuden valgt både at tage banker, sparekasser og andelskasser med i vores analyse. De valgte institutter fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 1 - oversigt over de valgte institutter

Gruppe 1: Arbejdende kapital over 75 mia. kr.	Gruppe 2: Arbejdende kapital over 12 mia. kr.	Gruppe 3: Arbejdende kapital over 500 mio. kr.	Gruppe 4: Arbejdende kapital under 500 mio. kr.
Sydbank A/S	Spar Nord Bank A/S	Djurslands Bank A/S	Klim Sparekasse
Jyske Bank A/S	Vestjysk Bank A/S	Middelfart Sparekasse	Københavns Andelskasse

Kilde: Egen tilvirkning ud fra Finanstilsynet - Pengeinstitutters størrelsesgruppering 2016

I gruppe 1 er det Sydbank A/S og Jyske Bank A/S, som repræsenterer gruppen. Begge institutter repræsenterer finansielle institutter, som har alt indenfor finansiering, forsikring og realkredit. Sydbank har dog ikke eget realkreditinstitut, men distribuerer realkreditlån på lige fod med de øvrige institutter fra de andre grupper. Det vil være forkert ikke at have eget realkredit med i gruppe 1, hvor 3 ud af 4 har eget realkreditinstitut, derfor er Jyske Bank A/S (BRF kredit) valgt som repræsentant for den del.

Gruppe 2 består i 2017 af 12 pengeinstitutter, hvor nogle er landsdækkende og andre dækker regionalt. Spar Nord Bank A/S er valgt i denne gruppe, fordi det er et landsdækkende institut

og vi har fokus på en landsdækkende analyse. Det andet valg er Vestjysk Bank A/S, som i analysen vil repræsentere et institut, som har haft svært ved at tjene penge.

I gruppe 3 og 4 er der 57 forskellige danske institutter, som består af banker, men der er også mange sparekasser og andelskasser repræsenteret. For at repræsentere alle tre typer institutter i analysen er der valgt en blanding af bank, sparekasser og andelskasse. For gruppe 3 er valgt Djurslands Bank A/S og Middelfart Sparekasse og i gruppe 4 er valgt Klim Sparekasse og Københavns Andelskasse. Fokus har igen været en geografisk fordeling, og her dækkes Fyn, Østjylland, København og Nordjylland. I mindre institutter kan man være meget sårbar overfor udfald, og det er tilfældet med Københavns Andelskasse, som i analyseperioden har været igennem en turbulent tid. Dette belyses nærmere i specialet. De valgte pengeinstitutter er præsenteret i nedenstående tabel.

Tabel 2 - præsentation af de valgte pengeinstitutter

	Hjemby	Antal filialer	Antal medarbejdere	Erhverv/ privat	Nationalt/ Regionalt
Sydbank A/S	Aabenraa	67 (3 udlandet)	2.037	Erhverv/privat	Nationalt
Jyske Bank A/S	Silkeborg	100 (2 udlandet)	3.981	Erhverv/privat	Nationalt
Spar Nord Bank A/S	Aalborg	70	1400	Erhverv/privat	Nationalt
Vestjysk Bank A/S	Lemvig	15	460	Erhverv/privat	Regionalt Midt/vejstjylland
Djurslands Bank A/S	Grenå	20	190	Erhverv/privat	Regionalt Djursland, Århus
Middelfart Sparekasse	Middelfart	18	298	Erhverv/privat	Regionalt Trekantområde,
Klim Sparekasse	Klim	2	10	Mindre erhverv /privat	Regionalt Klim
Københavns Andelskasse	København	1	12	Mindre erhverv /privat	Regionalt København

Kilde: Årsrapporter og hjemmesider fra hver enkelt institut.

Som tidligere beskrevet er cirka 10% af de danske pengeinstitutter med i analysen, derfor er der foretaget fravalg og de væsentligste fravalg gennemgås. Nordea Bank A/S er fravalgt, fordi hovedsædet er uden for Danmark og instituttet fremgår derfor heller ikke i gruppe 1 længere. Nordea Bank A/S er flyttet ned i gruppe 5 under filialer af udenlandske institutter i Danmark. Ligeledes er Danske Bank A/S og Nykredit Bank A/S fravalgt og det vurderes at have mindre indflydelse på resultatet af analysen, selvom de har store markedsandele. Det er vores vurdering at relevante tendenser ved for eksempel Nykredit Bank også kan afspejles i Sydbank A/S og Jyske Bank A/S. Danske Bank A/S og Nykredit Bank A/S er fravalgt, fordi regnskabet i en vis grad også afspejler realkreditdriften, hvor de to spillere er markedsledere, som kan have væsentlig indflydelse på analysen, når der sammenlignes med de øvrige grupper. Samtidigt har især Danske Bank A/S en sådan størrelse, at det vil dominere analysen af gruppen, når gruppen består af 2 spillere, og vil derfor ikke give et billede af tendensen i gruppen. Danske Bank har desuden forholdsvis stor aktivitet uden for Danmark (årsrapport 2016 - reference 1), som kan påvirke billedet af situationen i Danmark.

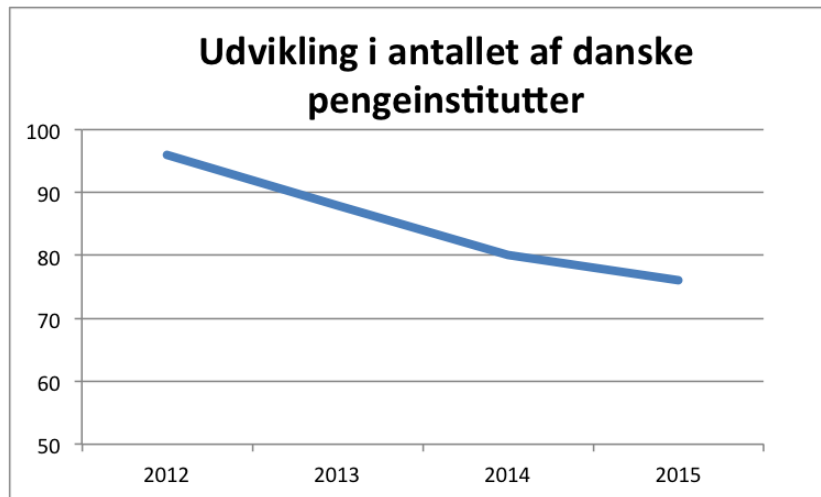
En anden mulighed for udvælgelse af pengeinstitutter til analysen kunne være at vælge efter størrelse ud fra en teori om, at det ofte er de største institutter, som går forrest i udviklingen og sætter standarden i markedet for konkurrence og produkter. Havde vi valgt ud fra størrelse ville gruppe 1 være Danske Bank A/S og Jyske Bank A/S, hvor det er vores vurdering, at Danske Bank A/S ville dominere analysen fuldstændig på grund af størrelsen, og samtidigt ville det give et skævt billede, fordi banken har mange udenlandske aktiviteter, som tidligere nævnt. Gruppe 2 ville bestå af Spar Nord Bank A/S og Arbejdernes Landsbank A/S og analysen ville derfor ikke indeholde et institut, som har haft indtjenings vanskeligheder. I forhold til gruppe 3 og 4 vurderes der ikke at være en afgørende forskel, udover at alle 3 typer af institutter ikke ville blive repræsenteret. På baggrund af en vurdering af en skæv analyse ud fra valg efter størrelse, er dette fravalgt.

6.1 Udviklingen i sektoren

Antallet af pengeinstitutter i Danmark er faldet markant, når vi kigger tilbage igennem 90'erne og 00'erne. I 1991 var der 219 pengeinstitutter i Danmark med i alt 51.014 medarbejdere i sektoren. Sidste år bestod sektoren af blot 76 pengeinstitutter og 37.193 medarbejdere. (finansrådet.dk, reference 1)

Nedenfor ses udviklingen i antallet af pengeinstitutter fra perioden 2012-2015. Bare i denne 4-årige periode, er der blevet 20 pengeinstitutter færre i Danmark. Tallene fra 2016 er endnu ikke opdateret, hvorfor de ikke er medtaget i figuren.

Figur 1 – Udvikling i antallet af danske pengeinstitutter

Kilde: Egen tilvirkning ud fra tal fra finansrådet.dk - reference 1.

Flere pengeinstitutter blev berørt af den seneste finanskrisen, som vi så i 2008. Flere banker og sparekasser er gået konkurs, og staten hjalp mange nødlidende pengeinstitutter med kapital i form af bankpakker. Siden 2008 har danske politikere indført fem støttepakker, som både havde til formål at hjælpe den finansielle sektor samt erhvervslivet.

- Bankpakken (fra 10/2008 til 9/2010 ydede den danske stat en statsgaranti for alle indlån, som efterfølgende blev erstattet af indskydergarantien.)
- Kreditpakken (tilførsel af statslig hybrid kernekapital i den finansielle sektor på 100 mia. kr. og mulighed for at optage lån med statsgaranti)
- Exitpakken (Finansiell stabilitet sikrer kontrolleret afvikling af nødlidende institutter, så kunderne blandt andet ikke oplever en forskel i driften efter Finansiell Stabilitet har overtaget instituttet)
- Konsolideringspakken (indeholder ny proces for afvikling af nødlidende institutter)
- Udviklingspakken (indeholder en udviklingsplan, hvor små og mellemstore virksomheder sikres adgang til finansiering og der blev oprettet et landbrugsfinansieringsinstitut) (danskebank.dk, reference 1)

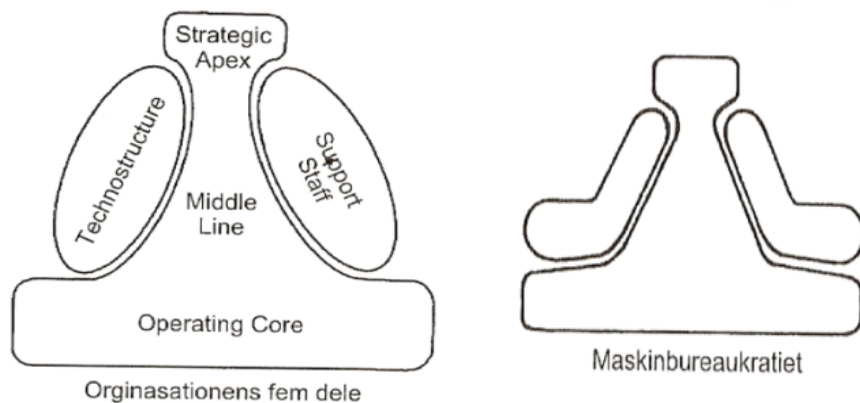
I perioden fra 2008 til 2012 blev de 5 bankpakker præsenteret. Om pakkerne reelt har hjulpet

pengeinstitutterne gennem krisen, er der mange meninger om, men jävnfør udviklingen i antallet af institutter sker der fortsat en reduktion i antallet.

6.2 Opbygning i danske pengeinstitutter

Banker, sparekasser og andelskasser ligner hinanden i opbygningen af organisationen, hvor der i de fleste tilfælde er tale om et maskinbureaukrati. Kendetegnet ved et maskinbureaukrati er, at de har en forholdsvis stor stabsfunktion og teknostruktur. Ved stabsfunktioner forstås støttende og bagvedliggende funktioner i form af juridisk afdeling, HR-afdeling mv. I teknofunktionerne lægges den strategiske planlægning, planer for medarbejderudvikling mv. som så bliver besluttet på det strategiske niveau. Et andet kendetegn ved pengeinstitutter og maskinbureaukratiet er, at der er forholdsvis mange mellemledere og mange medarbejdere på "gulvet". Det har den ulempe, at det er langt fra personalet på gulvet til topledelsen, fordi informationerne skal mange led igennem.

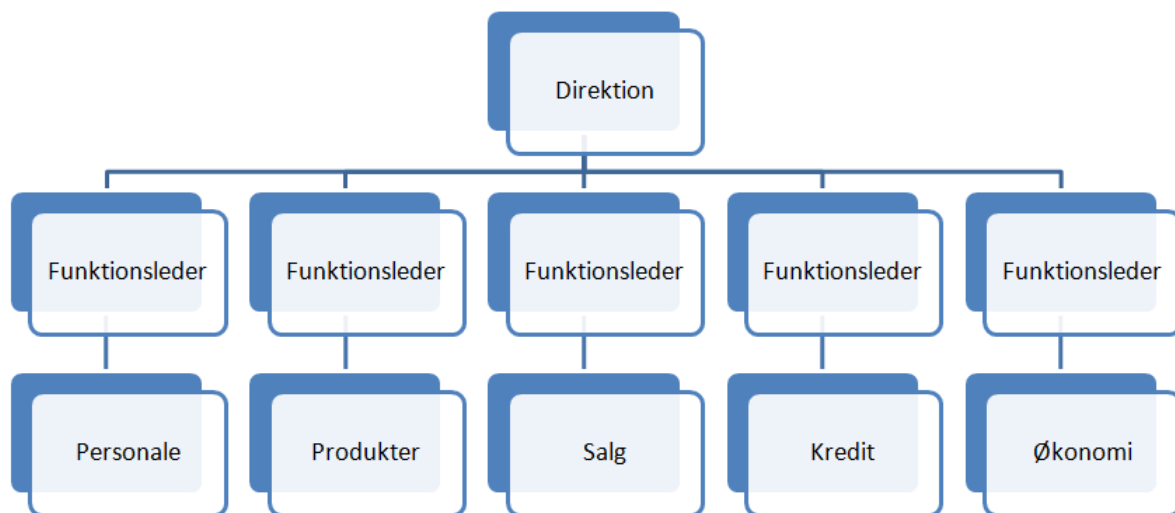
Figur 2: Mintzbergs organisationsform "Organisationens 5 dele" og "Maskinbureaukrati"

Kilde: Jørgen Frode Bakka & Egil Fivelsdal - Organisationsteori, s. 93

Ser man på selve organisationsdiagrammet skelner man typisk mellem en funktionsorganisation og en produktorganisation, hvor funktionsorganisationen grupperer og ansætter efter faglige kriterier, så afdelingerne opdeles efter de forskellige ekspertiser som personale, produktion og afsætning. I produktorganisationen grupperes afdelingerne efter de enkelte produkter, så for eksempel gruppe 1 varetager alt vedrørende produktionen, indkøb og salg af produkt 1.

Figur 3 - funktionsdiagram

Kilde: Egen tilvirkning p.ba. Jørgen Frode Bakka & Egil Fivelsdal - Organisationsteori s.58

I pengeinstitutter anvendes primært funktionsorganisationer, som har den fordel at ekspertisen er koncentreret, fordi man samler folk med samme uddannelsesområde. Af ulemper kan nævnes, at det kan være svært at lokalisere ansvaret for resultaterne, fordi flere afdelinger typisk er involveret i en opgave. Samtidigt skal topledelsen rumme og koordinere megen information fra de forskellige afdelinger, som kan give stress, men på den anden side giver det også et godt overblik.

6.3 Forskellen på bank, sparekasse og andelskasse

Fælles for banker, sparekasser og andelskasser er, at de bliver reguleret under samme rammeloV "bekendtgørelse om lov om finansiel virksomhed" og tilsynet bliver ført af Finanstilsynet (love - reference 1). Fælles er også at de alle går ind under betegnelsen pengeinstitut, hvor kunderne kan låne penge og oprette indlånskonti. Men derudover er der en række forskelle, hvor især ejerformen er væsentlig.

Bank

Banker er aktieselskaber, hvor ejerstrukturen udgøres af aktionærer, der får afkast af aktier placeret i banken. Ejerkredsen er ofte kunder (målt på antal), men også foreninger, fonde og pensionsselskaber (målt på kroner), som for eksempel gør sig gældende for fx. Lån & Spar Bank. (Årsrapport side 10 - reference 2). Bankernes adgang til kapital er gennem indlån, hybrid kernekapital, aktiekapital og egenkapital. Store dele af det indlån, som bankerne har i

dag er på anfordring på grund af den lave rente, som betyder, at kunderne kan hæve pengene uden varsel, hvilket gør det til en livlig størrelse. Aktiekapitalen kan ligeledes være svær at styre, fordi kursen bliver styret af forventninger og kan blive påvirket af udefrakommende faktorer, som instituttet ikke selv kan styre. Den hybride kernekapital er et lån fra investorer, som har uendelig løbetid og kun banken selv kan opsige/indfri. Egenkapitalen består primært af opsparat overskud, som bliver større eller mindre i takt med at bankernes årsresultater overføres til egenkapitalen. Bankernes adgang til kapital vil blive uddybet i afsnit 9 om negativ rente.

Sparekasse

Sparekasser er selvejende institutioner, hvor en del af sparekassens kapital udgøres af garantkapital. Garantbeviser udgør garantkapitalen, der er en del af kernekapitalen. Hvor bankerne har aktionærer, har sparekasserne garantier, som oftest er kunderne.

Som garant stiller man risikovillig kapital til rådighed for instituttet i form af garantbeviser, som man ikke har "ret" til at indløse, så pengene kan altså gå tabt, hvis banken går konkurs.

Der er ikke kursudsving på garantbeviser, som der er på aktier, fordi der ikke er et velfungerende marked for det. Oftest købes og sælges garantierne til kurs 100 igennem instituttet, men i princippet burde de kunne sælges til hvem som helst (hvis vedtægterne tillader det) og ville i den sammenhæng blive påvirket af forventninger til sparekassen, som vil påvirke handelsprisen ligesom ved aktiekapitalen. (uvildige.dk - reference 1)

Som garant ejer man ikke en del af sparekassen, da den er selvejende, et garantbevis er et lån og ikke en ejerandel. Afkastet, som er lig med renten på beviset, bestemmes af sparekassen og kræver, at der er reserver til at betale rente fra. Garantierne får ofte også bedre vilkår i instituttet ved at investere i beviserne, og får på den måde et "afkast".

Andelskasse

Ejerstrukturen i en andelskasse er andelshaverne, som typisk er kunderne. Tankegangen er i princippet at et andelsbevis giver én stemme, så jo flere beviser du har, jo mere indflydelse har man. Det er ikke tanken at udbetale overskuddet, men i stedet at kapitalisere sig og tilbyde attraktive priser og produkter til andelshaverne. Vil du have en del af kagen, må du betale til den. Den kapital der ligger til grund for andelskasser, er andelskapitalen og betegnes som risikovillig kapital, så går andelskassen konkurs, mister andelshaverne den investerede kapital.

Afkastet ved at investere i andelskasser, udover bedre vilkår, er udvikling i kursen lidt ligesom ved aktier. Det er dog vigtigt at holde sig for øje, at andelsbeviserne sælges og købes via andelskassen og bliver derfor ikke handlet på et reguleret marked. Det betyder, at de kan være svære at afsætte, fordi det kræver en køber, som kan være svær at finde uden for et reguleret marked. Samtidigt vurderes de ikke at være helt så følsomme i kursen, som almindelige aktier.

Et eksempel på prisen på en andel: (merkur.dk - reference 1)

Den aktuelle kurs pr. 20.1.2017 er 187,38

Det vil sige, at en andel på nominelt 1.000 kr. pt. koster 1.873,80 kr.

Ved en lovændring i 1985 blev andelskasserne betragtet som pengeinstitut og kom under opsyn af Finanstilsynet. (jak.dk - reference 1)

7. Regnskabsanalyse

7.1 Basisindtjening

Pengeinstitutternes indtjening kaldes basisindtjeningen og består af netto rente- og gebyrindtægter, kursreguleringer og andre driftsindtægter. Basisindtægterne skal dække de faste omkostninger og give fortjeneste til eventuelle aktionærer. Man kan analysere basisindtægterne før og efter nedskrivninger, men det er reelt basisindtægter efter nedskrivninger, som er instituttets nettofortjeneste, da indtægterne skal kunne rumme de nedskrivninger, der er. Basisindtjeningen findes ved nedenstående formel og beregningerne findes i bilag 1:

Ligning 1- beregning af basisindtægter efter nedskrivninger:

$$\text{Basisindtægter efter nedskrivninger} = \text{netto rente- og gebyrindtægter} + \text{kursreguleringer} + \text{andre driftsindtægter} - \text{nedskrivninger}.$$

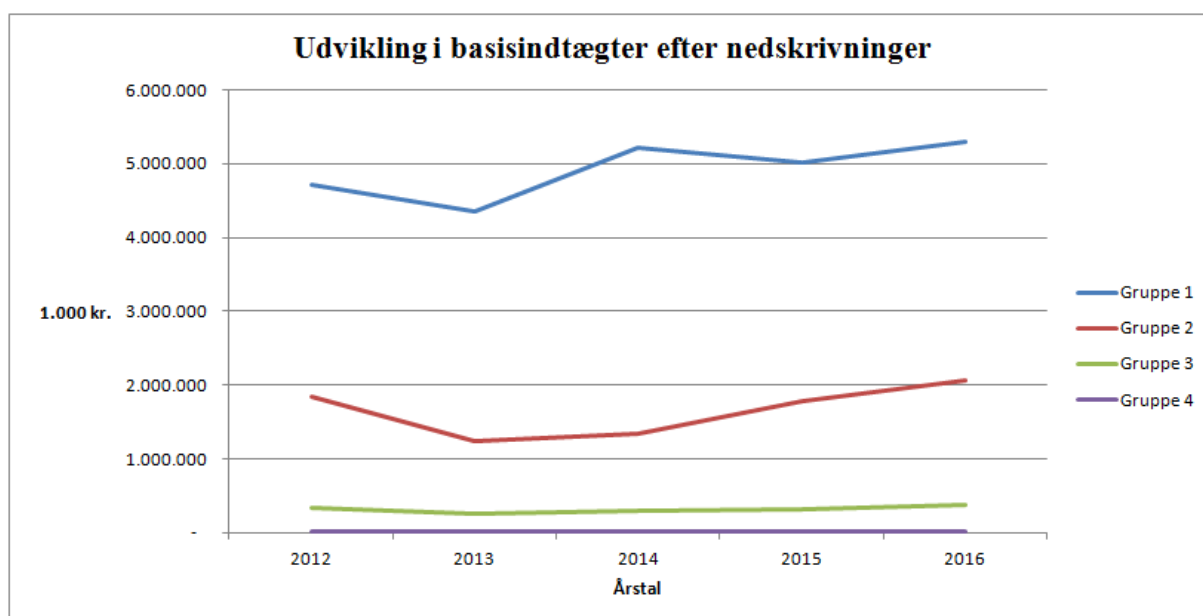
Kilde: Raaballe, Mathias Hessellund Jeppesen og Salt Sahin

Tabel 3 - udvikling i basisindtægter efter nedskrivninger inddelt i grupper

Basisindtægter i 1.000 kr.	2012	2013	2014	2015	2016
Gruppe 1	4.710.128	4.360.500	5.214.000	5.024.500	5.288.500
Gruppe 2	1.833.350	1.239.082	1.341.411	1.774.495	2.055.600
Gruppe 3	326.465	251.276	289.714	306.121	372.410
Gruppe 4	11.176	6.050	11.192	16.119	15.618

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Figur 4 - Udvikling i basisindtægter efter nedskrivninger.

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Som det fremgår af figur 4 er der stor spredning i niveauet i de enkelte grupper. Gruppe 1 ligger langt fra de øvrige grupper og gruppe 2 ligger også langt fra de to mindste grupper, som så til gengæld ligger tæt op af hinanden. Tabellen tydeliggør altså indtjeningsniveauet og hvor store forskelle, der er heri. Fælles for alle grupper er dog, at de seneste 2 år er indtægterne stigende og viser, at pengeinstitutterne er blevet bedre til at generere overskud. Det peger alt andet lige på, at institutterne har formået at holde indtjeningen kørende til trods for meget skriveri om svære indtjeningsforhold i branchen.

I sammenligningen er valgt at holde de enkelte grupper adskilt til trods for, at det for hvert nøgletal vil vise en stor forskel fra gruppe 1 og til de øvrige grupper. Man kunne alternativt have lagt de 3 øvrige grupper sammen og sammenlignet det med gruppe 1 pengeinstitutterne, men den samlede gruppe ville være meget præget af gruppe 2, som forholdsmæssigt fylder meget i forhold til gruppe 3 og 4, derfor ville det kun blive et billede af udviklingen i gruppe 2. Vi har valgt at holde grupper adskilt, så forskellen netop kommer til udtryk i analysen.

Som før beskrevet består basisindtægter efter nedskrivninger af flere komponenter, så ud fra figur 4 kan det være svært at se, hvilke komponenter, der bidrager negativt og positivt. Det undersøger vi naturligvis i følgende afsnit, hvor hovedvægten vil blive lagt på de komponenter, som fylder mest i beregningen, hvilket vurderes at være rente- og gebyrindtægter, kursreguleringer og nedskrivninger.

Indlån

Renteudgifter til indlån indgår i beregningen af nettorente- og gebyrindtægter, som en udgiftspost. Nøgletallet $DB_{Indlån}$ viser, hvor meget indlånet bidrager til dækning af omkostningerne i pengeinstituttet, når de direkte omkostninger er trukket fra. Den direkte omkostning er i den forbindelse prisen for at placere indlånsoverskuddet i Nationalbanken i Danmark. Dele af indlånet bliver placeret på en individuel foliokonto, og overløb derfra placeres typisk i indskudsbeviser, hvilket uddybes senere i specialet.

Beregning af bankens dækningsbidrag fås ved ligning 2 og indlånsmarginale skal i denne sammenhæng forstås, som forskellen mellem den gennemsnitlige indlånsrente og indskudsbevisrenten. Indlånet er korrigeret med udgangspunkt i Danske Banks finansieringsstrategi, hvor man i 2017 anvender 55% af indlånet til at funde sit udlån med, derfor er det de resterende 45% af indlånet, der indgår i beregningen af $DB_{Indlån}$. (www.danskebank.dk - reference 2) Beregningerne bag $DB_{Indlån}$ findes i bilag 2.

Ligning 2- beregning af $DB_{Indlån}$

$$DB_{Indlån} = \text{Indlånsmarginal} * \text{gennemsnitlig indlån}$$

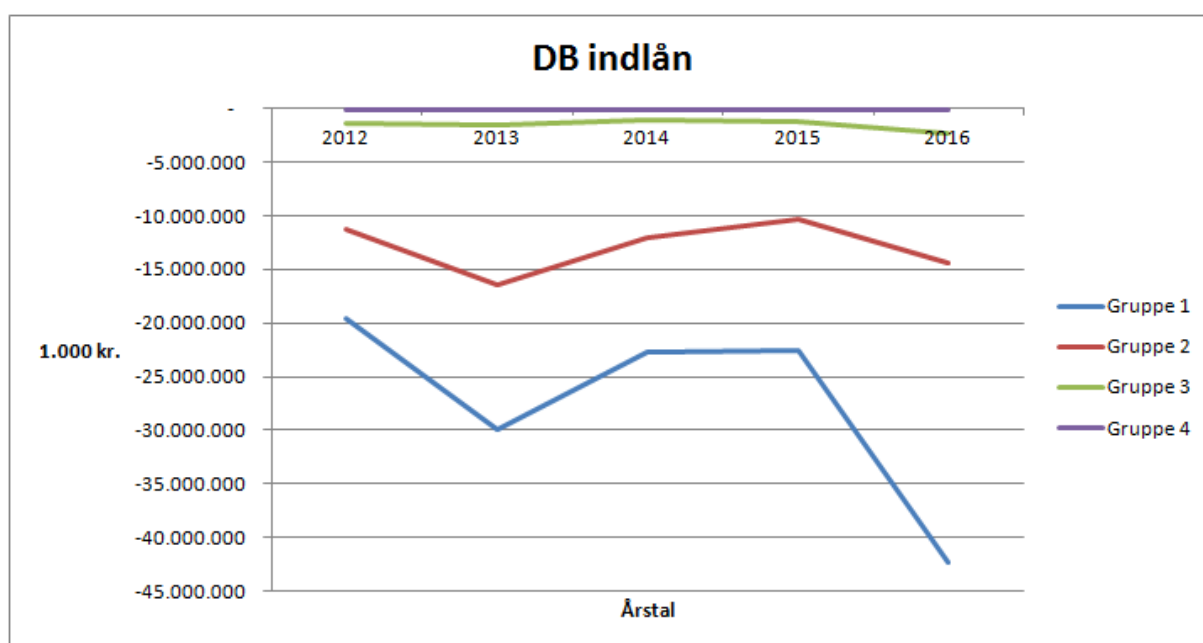
Kilde: Raaballe, Mathias Hessellund Jeppesens og Sait Sahin

Tabel 4 - udvikling i $DB_{\text{Indlån}}$

$DB_{\text{indlån}}$ i 1.000 kr., grp.inddelt	2012	2013	2014	2015	2016
Gruppe 1	-19.549.249	-29.850.278	-22.653.894	-22.506.053	-42.366.004
Gruppe 2	-11.324.880	-16.516.756	-12.117.163	-10.329.139	-14.379.317
Gruppe 3	-1.397.062	-1.590.802	-1.119.213	-1.196.736	-2.263.422
Gruppe 4	-105.210	-135.764	-147.723	-123.249	-169.403

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Figur 5 - udvikling i $DB_{\text{Indlån}}$

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Ser vi på, hvordan institutternes dækningsbidrag på indlånet har udviklet sig i perioden, er det tydeligt, at gruppe 1 har store udgifter forbundet med indlånet. Fra 2015 er der en nedadgående trend for alle institutter, hvilket har tydelig sammenhæng mellem rentesatsen på indskudsbeviserne, som i 2015 var på -0,2% og -0,65 i 2016, og udviklingen i indlånsoverskuddet. Udviklingen i indlånet og rentesatserne gennemgås i afsnittet om negativt rentemiljø - kapitel 9.

Det er tydeligt ud fra figuren, at indlånet ikke er indtjeningsmotoren for pengeinstitutterne i øjeblikket og det vurderes usandsynligt, at den vil blive det på grund af konjunkturerne. Derfor er institutterne nødt til at tjene penge på andre områder.

Udlån

Udlånet er institutternes kerneprodukt, og det er traditionelt institutternes vækstmotor. Udlånet har de seneste 5 år været svagt faldende for gruppe 2-4 og modsat har det været stigende for gruppe 1 pengeinstitutterne, hvilket tyder på, at kunderne søger mod de største institutter forudsat, at det samlede udlånsmarkedet er uændret i perioden. Udviklingen i udlånet beskrives yderligere i afsnittet om konkurrence - kapitel 10.

Det er interessante at undersøge, hvor meget institutterne reelt tjener på deres udlån i dag, for som instituttets kerneprodukt, er det meget relevant. Til at vurdere dette beregnes $DB_{Udl\ddot{a}n}$, som fortæller, hvor stort dækningsbidraget er på udlånet. $DB_{Udl\ddot{a}n}$ beregnes ud fra nedenstående formel og udlånsmarginale forstås i denne sammenhæng, som forskellen mellem bankernes gennemsnitlige udlånsrente og pengemarkedsrenten, som her et valgt som årsgennemsnittet af T/N renten. Udlånsmarginale dækker over et gennemsnitstal, som indeholder prisen for både private og erhvervskunder. Tallene bag beregningerne findes i bilag 3.

Ligning 3 - beregning af $DB_{Udl\ddot{a}n}$

$$DB_{Udl\ddot{a}n} = Udl\ddot{a}nsmarginale * gennemsnitligt udl\ddot{a}n$$

Kilde: Raaballe, Mathias Hessellund Jeppesens og Sait Sahin

Udlånsmarginale skal dække instituttets udgifter forbundet med lånet, forventninger til nedskrivninger og risikopræmien på udlånet. I stedet for at bruge pengemarkedsrenten som sammenligningsgrundlag, kan man bruge WACC. Nøgletallet udtrykker den vægtede gennemsnitlige kapitalomkostning eller sagt med andre ord, er WACC indkøbsprisen for den vare, som institutterne sælger videre - altså indkøbsprisen på udlånet. WACC består af to sider, hvor den ene er instituttets egen kapital (egenkapitalen) og den anden er den kapital, som institutterne skal hente ude i markedet (fremmedkapitalen). I andet led, som er beregningen af prisen på egenkapitalen indgår CAPM, som udtrykker investorernes

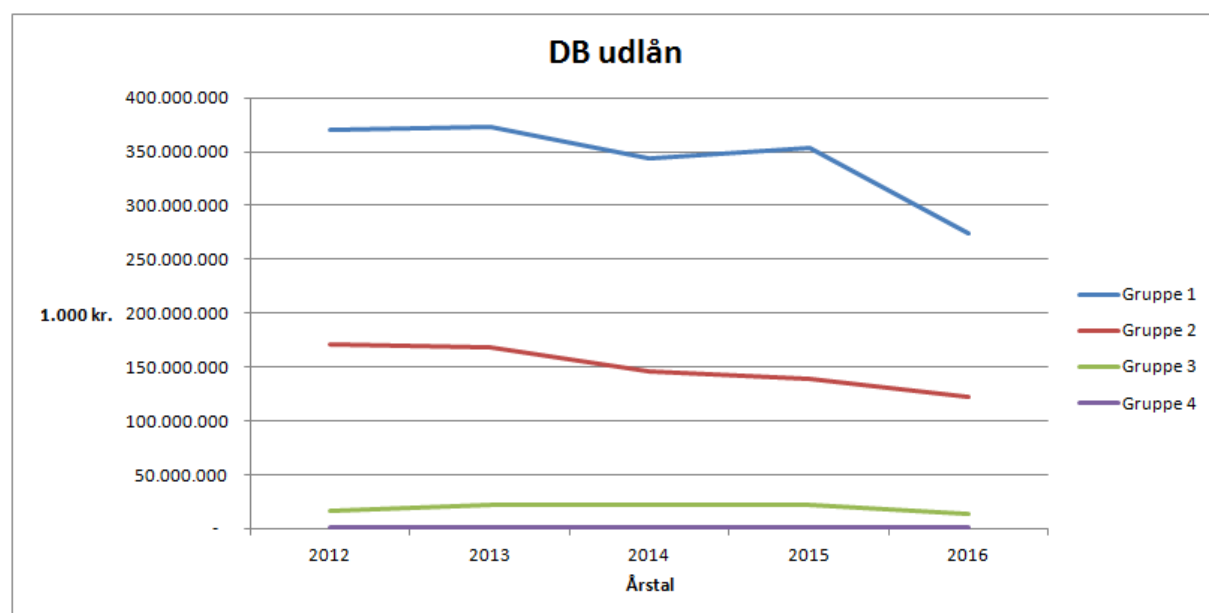
afkastkrav ved at investere i instituttet. I beregningen af CAPM¹ kræves en betaværdi, som udtrykker aktivets udsving i forhold til et indeks og viser, hvor risikofyldt aktivet er. Det er dog ikke muligt at beregne en beta værdi, fordi det kræver adgang til en kursudvikling, som sparekasser og andelskasser ikke har. Derfor vil det ikke være muligt at beregne en retvisende CAPM, og pengemarkedsrenten vurderes her at være mere retvisende til beregningen af marginalen, da den danner grundlag for alt udlån i danske pengeinstitutter.

Tabel 5 - Udviklinge $DB_{Udl\ddot{a}n}$

<i>DB i udlån i 1.000 kr.</i>	2012	2013	2014	2015	2016
Gruppe 1	370.050.000	373.766.768	343.925.213	353.292.857	274.750.000
Gruppe 2	171.009.450	167.696.285	146.330.813	138.380.271	122.445.950
Gruppe 3	16.893.322	22.108.331	22.023.162	22.084.320	14.062.150
Gruppe 4	1.030.050	1.193.176	1.348.128	1.341.305	1.419.334

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Figur 6 - Udvikling i $DB_{Udl\ddot{a}n}$

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

¹ CAPM = Risikofri rente + Beta * (Markedets risikopræmie - Risikofri rente)

Dækningsbidraget på kerneforretningen er faldende. Gruppe 1 har haft stigende udlån i perioden, men har faldende indtægter på udlånet, som tyder på stigende konkurrence i gruppen eller generelt faldende efterspørgsel efter udlån. Dette analyseres yderligere i afsnit 10 om konkurrence. De øvrige grupper, bortset fra gruppe 4, har faldende dækningsbidrag på udlånet, og disse grupper har haft faldende udlån og faldende marginaler. Stigningen hos gruppe 4 skyldes Københavns Andelskasse, som formår at få en bedre rentabilitet af sin portefølje.

Dækningsbidraget topper i 2013, hvor der også var en tendens til stigende udlån for alle grupper samt en stigende marginal. Herefter har dækningsbidraget overordnet set været faldende. At institutterne ikke tjener så meget på deres udlån, kan presse deres indtjening og det kan betyde, at de skal tjene pengene på en af de øvrige indtjeningsgrene, hvor vi har konkluderet, at indlånet ikke er en mulighed. I gruppe 2 er udlånet også faldende for begge institutter i gruppen, men især Vestjysk Bank A/S står for en stor del af faldet. Som følge af utilfredsstillende kapitalforhold har banken i henhold til ledelsens handlingsplan haft et mål om at slanke balancen, som er faldet med 61% siden 2012. (Årsrapporter - reference 4, 2013, side 12)

Gebyrindtægter

Gebyr- og provisionsindtægter dækker primært over lånesagsgebyrer, garantiprovisioner, gebyrer på værdipapirhandel og depoter samt øvrige gebyrer. Det vil sige indtægtskilden er ofte af engangskarakter for institutterne og de vil ofte være præget af mængden af aktivitet. $DB_{\text{Gebyr \& provision}}$ beregnes ud fra nedenstående formel og grundlaget for beregningen findes i bilag 4.

Ligning 4- beregning af $DB_{\text{Gebyr \& Provision}}$

$$DB_{\text{Gebyr \& Provision}} = \text{Gebyr\&Provision}_{\text{indtægter}} - \text{Gebyr\&Provision}_{\text{udgifter}}$$

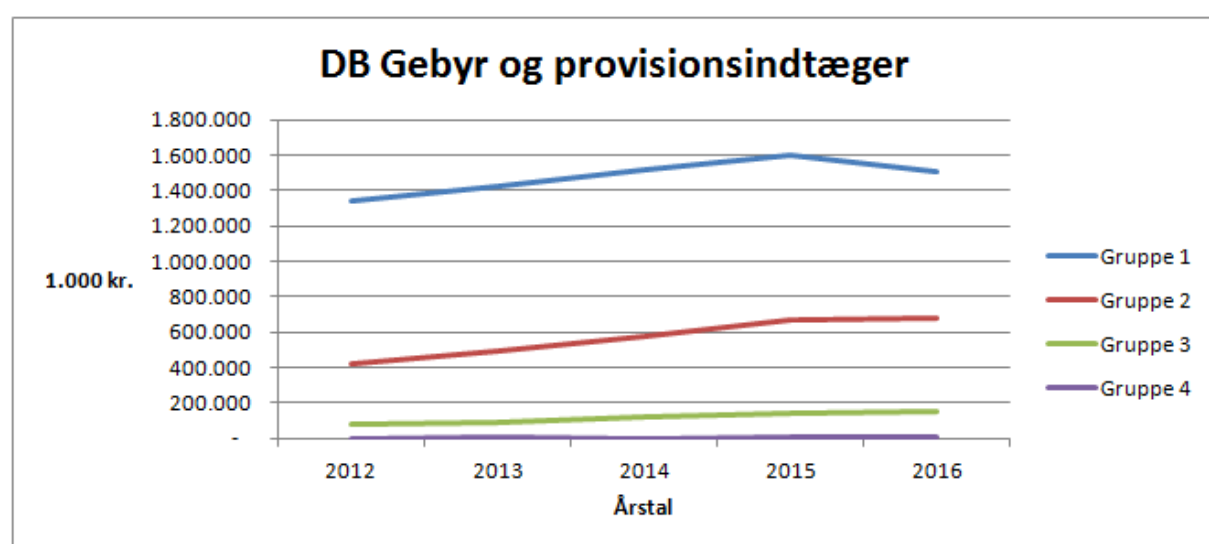
Kilde: Raaballe, Mathias Hessellund Jeppesen og Salt Sahin

Tabel 6 - Udvikling i DB gebyr og provisionsindtægter

DB gebyr og prov.indtægter i 1.000 kr.	2012	2013	2014	2015	2016
Gruppe 1	1.342.000	1.423.500	1.518.000	1.603.500	1.509.000
Gruppe 2	417.922	490.526	576.636	667.495	682.096
Gruppe 3	85.532	95.278	120.349	144.507	153.493
Gruppe 4	2.661	3.577	2.789	3.770	4.431

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Figur 7 - udvikling i DB_{Gebyr & provision}

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Tidligere i specialet fandt vi ud af, at instituttets indtjening fra udlånet er faldende, og der er udgifter på indlånet. Den samlede basisindtjening er dog stigende og stigningen er hjulpet på vej af udviklingen i DB_{Gebyr & provision}, som har haft en stigende tendens indtil 2015, hvor den toppede for denne periode. I 2015 var der stor aktivitet på omlægning af lån, som afføder mange engangsindtægter, der kan afspejles i figuren. Omlægningsaktiviteterne har ikke været på samme niveau i 2016, derfor falder kurven lidt igen.

Institutterne har stor fokus på den indtjeningsmulighed, der ligger i gebyrer og provisioner, og den mulighed der er for at få kompenseret for udgiften til det stigende indlån. Ser vi på

udviklingen i den analyserede periode stiger indtægterne fra 2012 til 2016 meget forskelligt, hvor indtægterne i Jyske Bank A/S stiger med 4,95% til 126,31% i Københavns Andelskasse. Med fokus på ekstra indtjening indfører flere og flere institutter ekstra gebyrer. Senest har Spar Nord Bank A/S og Jutlander Bank A/S indført et gebyr på henholdsvis 50 kr. og 40 kr. pr. opkald, for at ringe til banken og få oplyst saldoen på kontoen. Et sådant gebyr må betragtes, som et adfærdsregulerende gebyr, for at få kunderne til at være mere selvhjulpne og dem, der ikke vil være det, må betale for servicen. (nyheder.tv2.dk - reference 1)

Ud over ekstra gebyrer stiger de eksisterende gebyrer også, som bidrager til en god indtjening på området. Det kan være et tegn på dårlig konkurrence eller dårlig gennemsigtighed på området, fordi institutterne har forskellige forretningsmodeller, hvilket gør det uoverskueligt for kunderne at gennemskue. (nyheder.tv2.dk - reference 2)

Kursreguleringer

Kursreguleringer indeholder blandt andet poster som obligationer, valuta og aktier. Kursreguleringer indgår i beregning af instituttets basisindtægter og er påvirket af markedsforholdene. Kursreguleringer opstår, fordi der sker en udvikling i markedet i forhold til købsprisen, som påvirker instituttets beholdninger. Det vil sige, at har man for eksempel en aktie i beholdningen, som er købt til kurs 100 og kursen falder, vil beholdningsværdien falde. Kigger vi på 2016 har de største overskrifter i forhold til påvirkning af markedet været politiske begivenheder i form af Brexit og valget af Donald Trump, som den nye amerikanske præsident. Brexit udløste stor usikkerhed omkring især EU-fællesskabet. Der opstod usikkerhed omkring de øvrige landes troskab til fællesskabet efter, at Storbritannien valgte at melde sig ud, og effekten blev faldende renter. Modsat blev Donald Trump valgt som præsident i USA, som umiddelbart også udløste stor usikkerhed, fordi han kom med mange vilde udtalelser. Men reaktionen i markedet blev overraskende stigende renter og stigende aktiekurser, fordi investorerne tror på udtalelser om skattelettelse og stigende offentlige investeringer vil føre til økonomisk vækst. (business.dk - reference 2)

Stigende renter fører i teorien til faldende obligationskurser, så obligationsbeholdningen bliver påvirket negativt af stigende renter og positivt af faldende renter. Aktiemarkedet bliver på den helt korte bane umiddelbart påvirket negativt af stigende renter, fordi det betyder stigende renteudgifter til virksomheden, men stigende renter sættes også sammen med

stigende vækst, hvilket giver vækstpotentialer for virksomheden og dermed en forventning til bedre resultater, som påvirker aktiekursen positivt.

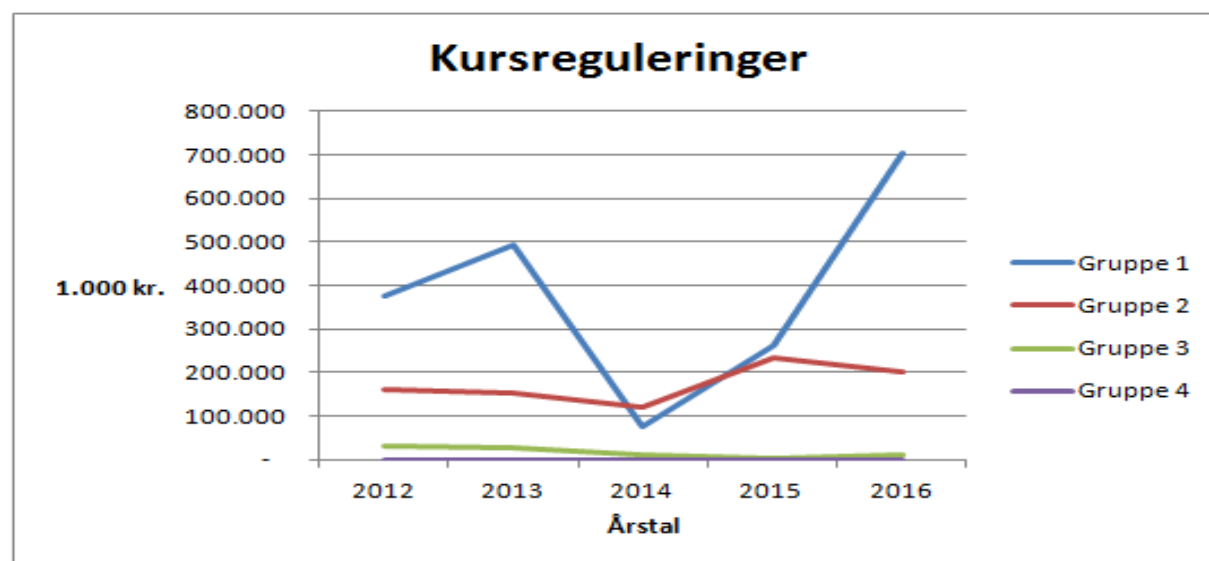
Kursreguleringer fremgår direkte i institutternes regnskaber, og der tages i sammenligningen ikke højde for beholdningssammensætningen i de enkelte institutter. Tallene bag tabellen og figuren findes i bilag 5.

Tabel 7 - Udvikling i kursreguleringer for de valgte pengeinstitutter

Kursreguleringer i 1.000 kr.	2012	2013	2014	2015	2016
Gruppe 1	377.500	493.000	74.500	261.000	705.000
Gruppe 2	162.450	151.600	119.700	233.300	202.600
Gruppe 3	33.452	26.476	11.704	2.676	13.288
Gruppe 4	262	691	801	56	27

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Figur 8 - udvikling i kursreguleringer i 1.000 kr.

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Ud fra ovenstående figur er det tydeligt, at gruppe 1 pengeinstitutterne springer meget i kursreguleringerne. Jyske Bank er hovedårsagen til dette både i 2014 og i 2016. I 2014 falder kursreguleringerne meget til at være negative og er især påvirket af, at faldende lange renter

påvirker kundernes rentesikring. I 2016 stiger kursreguleringerne meget i forhold til 2014 og 2015 og er påvirket af en indsnævring af kreditspændet på danske realkreditobligationer, som har haft en positiv påvirkning på bankens obligationsbeholdning. Kreditspændet udtrykker renteforskellen mellem obligationerne og traditionelle sikre stats- eller realkreditobligationer og viser den præmie, som investor får for at påtage sig kreditrisikoen.

Det er svært, at konkludere noget generelt omkring kursreguleringerne, fordi der kan være forskellige sammensætninger eller enkeltstående udfald, som påvirker de enkelte år. Der er rimelig store udsving i alle grupperne, så det kan konkluderes, at kursreguleringer er en svær størrelse at forudsige, men der er ingen tvivl om, at de kan have indflydelse på årets resultat. Basisindtægterne hos gruppe 1 og 2 er godt hjulpet på vej af kursreguleringerne, men det er absolut ingen garanti for, at de også er det næste år.

Nedskrivninger

Nedskrivninger fortæller noget om kvaliteten af udlånene i instituttet. Der er i sammenligningen ikke taget højde for brancher for udlånet, men der er ingen tvivl om, at de institutter, som har været meget eksponeret over for landbruget, har været hårdt ramt af nedskrivninger, da denne branche har haft det svært på grund af høj gældssætning og svære indtjeningsforhold. Nedskrivninger er altså påvirket af markedsudviklingen og konjunkturerne i de enkelte brancher, som er noget pengeinstitutterne skal tage med i deres nedskrivningsberegninger. Er der for eksempel udsigt til dårlig indtjening for virksomheder, vil det påvirke deres indtjeningsevne og dermed nedskrivningsbehovet hos institutterne. Nedskrivningsprocenten beregnes ud fra nedenstående ligning og grundlaget for beregningerne findes i bilag 6.

Ligning 5- nedskrivninger

$$\text{Nedskrivninger} = \frac{\text{Nedskrivning på udlån}}{\text{Udlån}} * 100$$

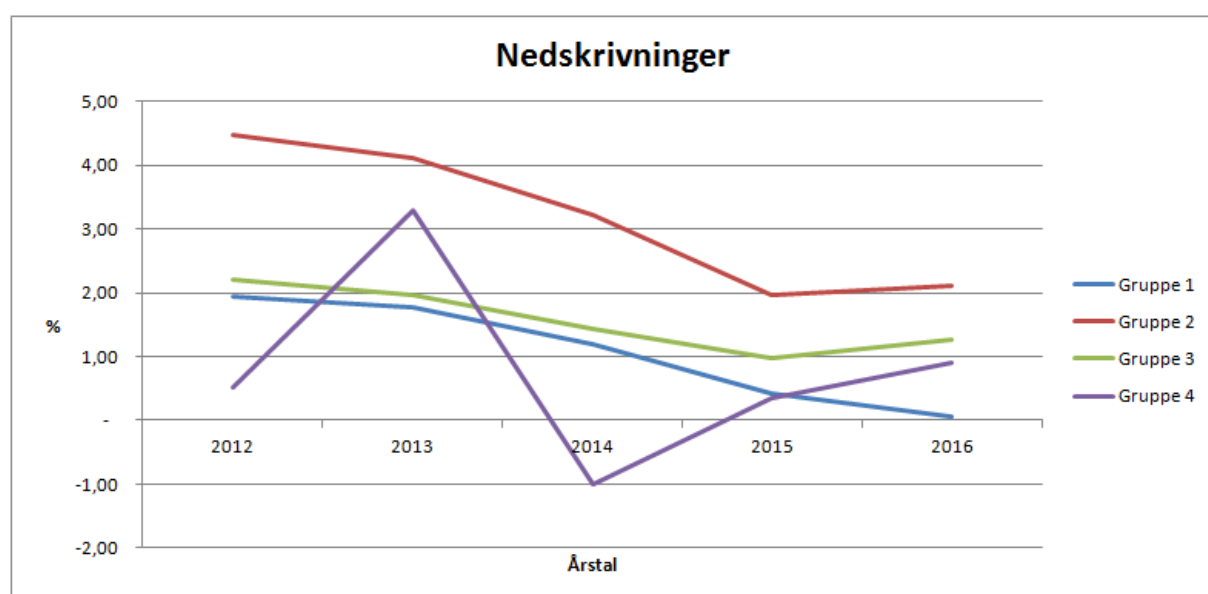
Kilde: Raaballe, Mathias Hessellund Jeppesens og Sait Sahin

Tabel 8 - Udvikling i nedskrivninger for de udvalgte pengeinstitutter

Nedskrivninger i %	2012	2013	2014	2015	2016
Gruppe 1	1,95	1,77	1,20	0,42	0,07
Gruppe 2	4,47	4,12	3,23	1,96	2,10
Gruppe 3	2,22	1,98	1,43	0,98	1,26
Gruppe 4	0,52	3,29	-1,00	0,36	0,91

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Figur 9 - udvikling i nedskrivninger i procent

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Udviklingen i nedskrivningsprocenterne har været meget svingene for de enkelte grupper, men viser overordnet en tendens til at pengeinstitutterne har fået bedre styr på kvaliteten af deres udlån. Faldende nedskrivninger kan være et udtryk for, at institutterne har strammet op omkring kreditgivningen, så virksomheder og private skal være bedre konsoliderede for at opnå finansiering. Ser vi på de enkelte grupper springer udsvingene for gruppe 4 særligt frem og er påvirket af, at Københavns Andelskasse har fået tilbageført nedskrivninger i både 2014 og 2015, men derimod havde en ret høj nedskrivningsprocent i 2013 på 5,66%. Med så store udsving kan gruppen i denne sammenhæng svært repræsentere de øvrige institutter i samme

gruppe. De 3 øvrige grupper har haft en pæn faldende tendens i nedskrivningsprocenten indtil 2015, hvor den stiger svagt igen for både gruppe 2 og 3. Gruppe 2 har nedskrevet forholdsvis mere end de øvrige grupper og er påvirket af, at Vestjysk Bank A/S indgår i gruppen. Banken har været særligt eksponeret overfor landbruget, som har haft trange kår, som tidligere beskrevet. Gruppe 1 pengeinstitutterne fortsætter den nedadgående trend, hvilket tyder på stor opmærksomhed på kreditkvaliteten. Overordnet set er der faldende nedskrivninger i branchen, hvor gruppe 1 institutterne klarer sig bedst med den laveste nedskrivningsprocent på 0,07% for 2016.

7.2 Basisomkostninger

Basisomkostningerne dækker over omkostninger til personale og administration, af- og nedskrivninger på materielle- og immaterielle aktiver samt andre driftsudgifter. Den mest relevante og største omkostning, er udgiften til personale og administration. Siden finanskrisen har der været mange fyringsrunder i sektoren, fordi der skulle skæres ned på omkostningerne.

Tabel 9 - udvikling i antal ansatte i sektoren sammenlignet med projektets peergruppe

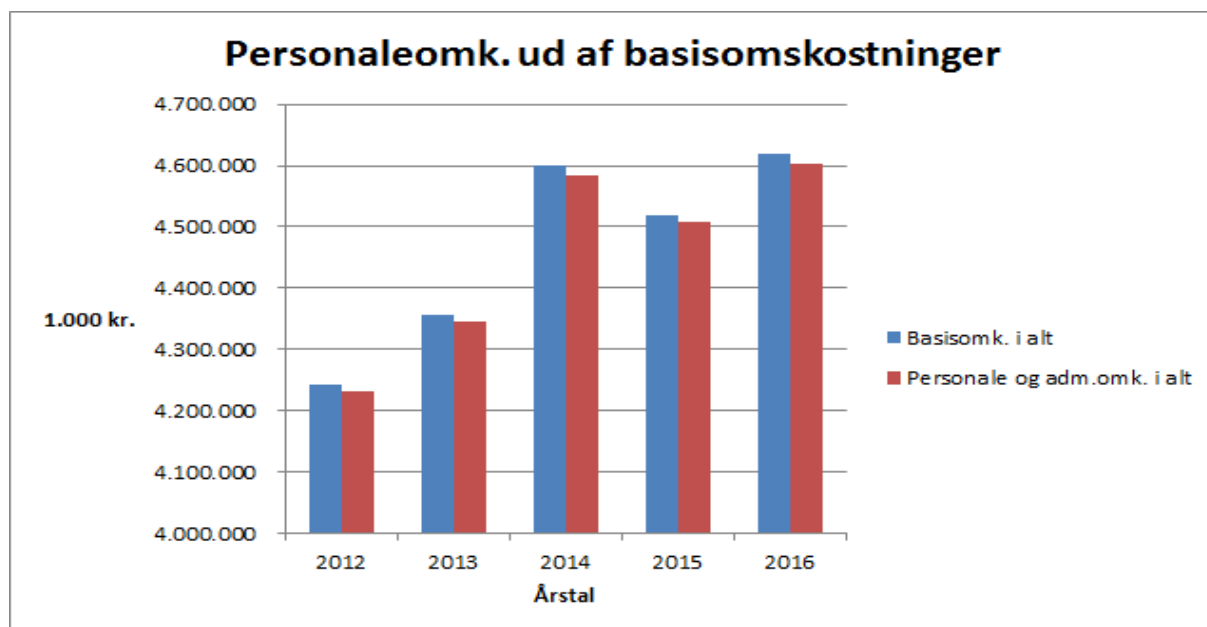
Udvikling i antal ansatte	2011	2012	2013	2014	2015
Ansatte i sektoren*	42876	40492	39037	37851	37193
Ansatte i peergruppen	8097	7869	7977	7687	7617

*Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsregnskaber på de valgte pengeinstitutter og *tal i sektoren er fra finansraadet.dk - reference 2.*

Som det fremgår af tabel 9 bekræftes reduktionen i antallet af medarbejdere, hvor antallet af medarbejdere i sektoren er faldet med 14% og i peergruppen er den faldet med 6%. For peergruppen har det ikke været muligt at finde antallet af ansatte i alle regnskaberne, derfor er det fundet på hjemmesiden og indsat med samme værdi i perioden. Tallene findes i bilag 7. At antallet af ansatte i peergruppen kun falder med 6% overrasker skribenterne, men det kan være påvirket af fx. Sydbank A/S og Spar Nord A/S i perioden indtil 2015 kun reducerede antal ansatte med 5% og de fylder næsten 50% af peergruppen. Vestjysk Bank A/S har til sammenligningen reduceret antallet med 25%, men fylder kun 6% af peergruppen. Der er i analysen ikke taget højde for sammensætningen af ansatte, så der kan godt være fyret mange i

filialerne og være ansat nye i backoffice, som for eksempel skal håndtere opfyldelse af diverse krav fra myndigheder.

Figur 10 - personaleomkostninger af de samlede basisomkostninger

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Figur 10 illustrerer godt, at udgiften til personale udgør en stor post af basisomkostningerne. I forhold til at der har været stor omkostningsfokus generelt i sektoren, er det tankevækkende, at pengeinstitutternes basisomkostninger stiger. Der sker et hop i 2014, som er påvirket af Sydbanks overtagelse af DiBA Banken og Jyske Banks sammenlægning med BRF-kredit. Men til trods for 2014 er der fortsat en støt stigende tendens i gruppen, og det er ikke påvirket af antallet af ansatte, så det må være påvirket af lønnen eller, at der fyres folk, der er billige i lønninger, som for eksempel kasseekspedienter og i stedet ansættes “dyre” medarbejdere i afdelinger som compliance.

Det eneste institut, som i perioden har haft faldende basisomkostninger og faldende udgifter til personale er Vestjysk Bank A/S, som tidligere nævnt også har reduceret antallet af medarbejdere med 25%.

7.3 Forrentning

Nøgletallet ROE - Return on Equity, fortæller om egenkapitalens forrentning i procent efter skat. Nøgletallet kan bruges af pengeinstitutterne både som et internt og et eksternt mål. De børsnoterede institutter bruger ROE til at signalere til eksisterende og potentielle aktieinvestorer, hvad egenkapitalen bliver forrentet med og dermed, hvor god en potentiel investering, det vil være, at investere i netop deres pengeinstitut. Andelskasser og Sparekasser bruger ikke ROE eksternt i forhold til investorer, men bruger det internt til sammenligning med øvrige institutter ofte i samme gruppe. Ønsker man at forbedre ROE kan man gøre det ved at slanke egenkapitalen, som man kan gøre ved at udbetale udbytte, som flere banker har gjort i 2016. ROE beregnes ud fra nedenstående ligning og tallene bag beregningerne findes i bilag 8.

Ligning 6 - beregning af ROE

$$ROE = \frac{\text{Resultat efter skat}}{\text{Egenkapital}} * 100$$

Kilde: Egen tilvirkning fra undervisningen i HDFR

Tabel 10 - udvikling i ROE i grupperne

ROE i %	2012	2013	2014	2015	2016
Gruppe 1	4,2	6,1	10,3	9,0	11,5
Gruppe 2	-101,5	- 25,8	-4,0	8,0	8,9
Gruppe 3	3,9	4,3	7,5	3,6	8,5
Gruppe 4	4,8	-540,6	11,0	6,8	0,0

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Som det tydeligt fremgår af ovenstående tabel, er der nogle vilde udsving i beregningen af ROE, som er påvirket af udsving i de enkelte institutter. Især gruppe 2, som har Vestjysk Bank A/S med har store udsving og gruppe 4, som består af de små institutter har store udsving. Til trods for at dette er en analyse af branchen generelt, går vi lidt i dybden med disse udsving. Der bliver ikke lavet figur på ROE, når der er så store udsving, vil de stabile og knap så ekstreme udsving drukne i de ekstreme.

Tabel 11 - udvikling over ROE i de enkelte pengeinstitutter.

<i>ROE i %</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>
<i>Jyske Bank A/S</i>	3,8	10,4	11,2	8,2	10,1
<i>Sydbank A/S</i>	4,7	1,8	9,3	9,8	12,9
<i>Spar Nord Bank A/S</i>	5,4	11,4	9,3	11,7	11,6
<i>Vestjysk Bank A/S</i>	-208,3	-63,0	-17,3	4,3	6,2
<i>Djurslands Bank A/S</i>	6,2	4,7	6,9	6,7	8,0
<i>Middelfart Sparekasse</i>	1,5	3,8	8,1	0,5	9,0
<i>Klim Sparekasse</i>	5,9	8,3	9,7	7,1	8,0
<i>Københavns Andelskasse</i>	3,6	-1089,5	12,3	6,6	-7,9

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Ser vi på de enkelte institutter, er der faktisk flere af dem, som oplever udsving i ROE - nogle naturligvis noget mere ekstreme end andre. For at starte med de ekstreme, så handler det om Vestjysk Bank A/S og Københavns Andelskasse. Vestjysk Bank A/S har kæmpet med negative resultater, som følge af store nedskrivninger i perioden 2012 til 2014, som giver udslag i ROE. Nedskrivningerne er primært påvirket af mængden af udlån til landbruget. Det samme gør sig gældende for Københavns Andelskasse, som i 2013 har en ROE på -1.089%, som lyder helt vild. ROE er i 2013 påvirket af ekstra nedskrivninger på tkr. 14.212, som følge af bevilgede udlån af tidligere direktør, som efterfølgende blev bortvist af direktionen. Også i 2016 har Andelskassen stigende nedskrivninger. De mindre pengeinstitutter er følsomme over for meget udlån til for eksempel landbruget og nedskrivninger herpå. De store institutter har stor spredning i deres udlånsportefølje, som gør at de ikke er så følsomme overfor udsving i en bestemt gruppe, fordi tab på én gruppe sjældent er så stor i forhold til hele udlånsporteføljen.

Overordnet set leverer de 3 største institutter en ROE, som lever op til egne krav på området

og har ligget på et pænt niveau de seneste 3 - 4 år. De 3 sidste institutter, som ikke er nævnt, ligger generelt lavere i niveauet for ROE, hvor nogle er mere stabile end andre. 2016 har været det bedste år for den samlede gruppe. Der er ingen tvivl om, at nedskrivningsposten i regnskabet har en afgørende betydning for resultat efter skat og dermed for ROE.

Delkonklusion:

Basisindtjeningen er stigende i branchen og viser tegn på, at pengeinstitutterne formår at omstille deres forretning, så de kan tjene penge. Indlånet er ikke en del af maskinrummet, som bidrager til indtjening, men er derimod en omkostning, som er støt stigende, derfor skal indtjeningen hentes andre steder fra. Udlånet, som altid har været institutternes kerneprodukt og primære vækstmotor, har et faldende dækningsbidrag. Det faldende dækningsbidrag kan være påvirket af stigende konkurrence eller faldende efterspørgsel på udlån, hvilket uddybes i afsnittet om konkurrence. Det betyder, at institutterne skal flere tjene penge på de andre indtjeningsgrene, for at bevare en positiv udvikling i resultaterne.

Gebyr og provisionsindtægterne stiger pænt i perioden, og institutterne har for alvor fået øjnene op for indtjeningsmulighederne på området. Stigningen i basisindtjeningen er dog også påvirket af stigende kursreguleringer fra institutternes beholdninger, men det er en flygtig størrelse, som kan svinge meget fra år til år. En post, som kan påvirke basisindtjeningen meget er nedskrivningerne, som i perioden generelt falder pænt. Faldende nedskrivninger indikerer, at institutterne har fået bedre styr på deres kreditgivning.

Basisindtjeningen skal kunne dække basisomkostningerne, som i perioden har været stigende til trods for mange fyringsrunder for at spare på omkostninger. Den tungeste post er udgifterne til personale og administration, som også er stigende i perioden - til trods for at antallet af medarbejdere er faldende. Det tyder på, at dem der er tilbage, og dem der nyansættes alt andet lige får en højere løn.

Nedskrivninger har haft stor betydning for nogle af institutterne i perioden, men generelt er der positiv udvikling i egenkapitalens forrentning. Især de største institutter formår at skabe en ROE, som lever op til egne krav på området.

Generelt har der for den analyserede periode været en pæn udvikling i resultaterne, som for de

fleste institutter har været stigende og det tyder på, at branchen formår at bevare indtjeningen. Med stigende resultater opnås en forbedret forrentning af egenkapitalen.

8. Kapitalkrav

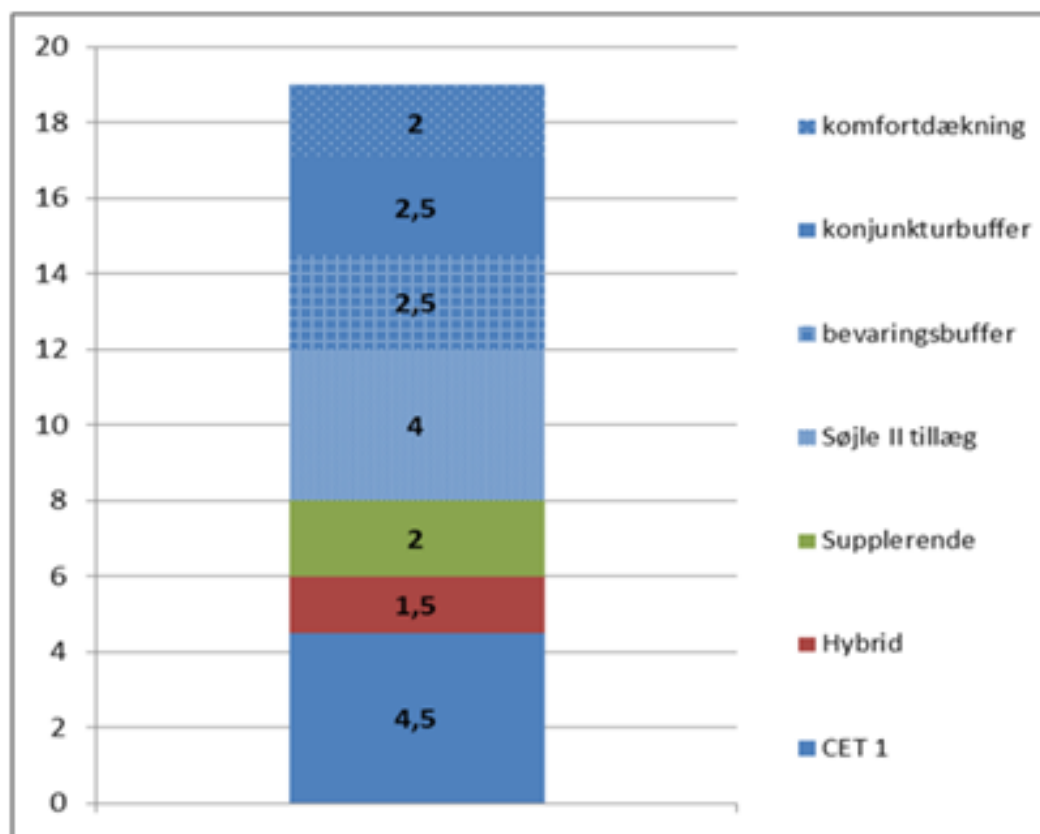
Politikernes primære interesse i finanssektoren er, at den er velfungerende, forstående ved at der ydes lån til kreditværdige kunder og at befolkningen har tillid til sektoren. Faktum er desværre, at en række pengeinstitutter ikke har overlevet finanskrisen og at regeringer i flere lande har været tvunget ud i at skulle understøtte sektoren. I Danmark blev blandt andet indført en række bankpakker, som stillede likviditet til rådighed både for at holde pengeinstitutterne kørende og for at pumpe likviditet ud i et udlånsmarked, som næsten var gået i stå. Derfor blev det i 2013 vedtaget i EU (CRR og CRD IV²), at pengeinstitutterne skal leve op til højere kapitalkrav i form af bedre kvalitet i kapitalen og mere af den. Kravene kom som et led i at gøre branchen mere ansvarlig og modstandsdygtig overfor nye kriser, og de skal hjælpe institutterne med at modstå tab, som følge af fx. kredit-, markeds- og operationelle risici. Kravene bliver gradvist indfaset og er fuldt ud gældende fra 01.01.2019. I CRD IV er defineret, hvilken kapital, der kan dække de enkelte buffere, hvor den samlede kapital, basiskapitalen, består af 3 typer kapital: (deloitte.dk - reference 1)

- Egentlig kernekapital (CET 1) - instituttets reelle kernekapital efter diverse fradrag som udbytte, løbende underskud mv.
- Hybrid kernekapital (A-Tier 1) - et kapitalinstrument, som skal være evigt løbende og den skal kunne konverteres til egentlig kernekapital, hvis CET 1 kommer under 5,125%. Samtidigt må der ikke være incitament til førtidsindfrielse.
- Supplerende kapital (Tier 2) - er kapital der ikke overholder kravene til CET 1 og A-Tier 1. Det må ikke have incitament til førtidsindfrielse, have en løbetid under 5 år og de sidste år nedtrappes værdien lineært med 20% om året. (deloitte.dk - reference 1)

Kernekapitalen består af egentlig kernekapital og hybrid kernekapital.

² CRD IV består af en forordning (CRR) og et direktiv (CRD IV).

Figur 11 - inddeling af kapitalkrav

Kilde: Plancesæt fra undervisning "Intro til CRD IV", planche 10. Y-akse er i %.

Overordnet set kan kravene deles op i hårde og bløde krav. De hårde krav til solvens er 8%, som er gældende for alle institutter, og som minimum skal dækkes med 4,5% egentlig kernekapital, 1,5% hybrid kernekapital og 2% supplerende kapital. Det er altid muligt at dække kravet med den bedste kapital, forstået ved den kapital, der er bedst til at absorbere tab. CET 1 (egentlig kernekapital) er den bedste kapital, fordi investorer (aktionærer eller garanter) står sidst i køen til penge ved konkurs og kan derfor bedst absorbere tab, så denne type må dække hele de 8%. Den hybride kernekapital må også dække kravet til supplerende kapital, fordi kapitalen er mere sikker blandt andet på baggrund af førnævnte tricker. Overholdes de hårde krav ikke, må pengeinstituttet lukke ned.

Derudover er der de bløde krav, som består af:

- Søjle II tillægget (de individuelle krav), som maksimum kan udgøre 4%. Kravet beregnes på baggrund af den enkelte instituts kvalitet i udlånsporteføljen, dvs. instituttets risici. Kan opfyldes af alle tre typer kapital, dog skal minimum 56% være CET 1 (egentlig kernekapital) eller 75% kernekapital (CET 1 eller hybrid)
- Bevaringsbufferen - et nyt tillæg, som skal dækkes af CET 1 kapital. Det indføres gradvist, for at være fuldt indfaset med 2,5% i 2019. Det er tilladt at ligge under bufferen, men det kan udløse en række begrænsninger, som fx. at udbetale udbytte og betale renter på hybrid kernekapital.
- Konjunkturbufferen - denne vil variere alt efter konjunkturerne. I højkonjunktur vil den være høj, så institutterne er polstrede til lavkonjunktur. Skal dækkes af CET 1.
- Komfortdækning - er et ekstra kapitalkrav, som giver landene mulighed for at indføre, hvis der er forhøjet systemisk risiko i landet. Skal dækkes med CET 1.
- SIFI institut - hvis man er identificeret som et SIFI (systemically important financial institut) af myndighederne, skal man opfylde et ekstra krav, som skal dækkes af CET 1.

Blandt de nævnte buffere udgør kapitalbevaringsbufferen en permanent buffer. Konsekvensen ved ikke at overholde de bløde krav er "et rap over nallerne" og så sender det naturligt nogle trølse signaler ude i markedet. Vestjysk Bank A/S er et eksempel på en bank, som pr. 01.01.2017 brød med kravet om kapitalbevaringsbufferen på 1,25% og de individuelle kapitalkrav. Bankens individuelle krav til egentlig kernekapitals procent steg til 9,5% og den blev opgjort til 8,8%, så der var en underdækning på 0,7%. Konsekvensen er, at banken har udarbejdet og fået godkendt en kapitalbevaringsplan af Finanstilsynet samt, at der er begrænsninger på udbetalinger af bonus- og dividendebetalinger. (Vestjysk Bank A/S årsrapport 2016 - side 3)

2 ud af de 8 pengeinstitutter, som er med i analysen er SIFI institutter. I Danmark skal et finansielt institut ifølge lovgivningen udpeges som et SIFI, hvis det i to på hinanden følgende år ligger over grænseværdien for én eller flere af følgende tre indikatorer (Finanstilsynet.dk - reference 2):

- Instituttets balance udgør mere end 6,5 pct. af Danmarks bruttonationalprodukt
- Instituttets udlån i Danmark udgør mere end 5 pct. af de danske penge- og realkreditinstitutters samlede udlån i Danmark

- Instituttets indlån i Danmark udgør mere end 5 pct. af de danske pengeinstitutters samlede indlån i Danmark

I beregningen af solvens holder man egenkapitalen op mod de risikovægtede poster. De risikovægtede poster er summen af de risikovægtede eksponeringer i forhold til kredit-, markeds- og operationelle risici. Den kapital, som instituttet sætter til side, skal svare til den risiko, som instituttet løber i forbindelse med den daglige drift (udlån og investeringer), som kan eksponere instituttet for en risiko.

Tabel 12 – Kapitalkrav til Jyske Bank

<i>Kapitalkrav Jyske Bank A/S i %</i>	<i>31.12.2016</i>	<i>01.01.2019</i>
<i>Egentlig kernekapital</i>	<i>4,5</i>	<i>4,5</i>
<i>Hybrid kernekapital</i>	<i>1,5</i>	<i>1,5</i>
<i>Supplerende kernekapital</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>
<i>SIFI</i>	<i>0,6</i>	<i>1,5</i>
<i>Søjle II</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>
<i>Bevaringsbuffer</i>	<i>0,6</i>	<i>2,5</i>
<i>Konjunktur buffer</i>	<i>0,0</i>	<i>2,5</i>
<i>I alt</i>	<i>11,2</i>	<i>16,5</i>

Kilde: Jyske Banks årsregnskab 2016, side 21

Jyske Bank A/S har en kapitalprocent på 17,5% ved udgangen af 2016 og lever derfor uden problemer op til kravet på 11,2% (overdækning på 6,3% point) Kapitalkravet betyder, at skal Jyske Bank A/S låne 1.000.000 kr. ud i 2016 skal 11,2% (112.000 kr.) finansieres via basiskapitalen og resten kan finansieres via for eksempel indlånsoverskud med videre.

I ovenstående tabel er konjunkturbufferen (også kaldet kontracyklisk buffer) angivet med det maksimale på 2,5%, den er dog p.t. fastsat af erhvervsministeren til at være 0%. (Jyske Banks årsregnskab, side 21 - reference 3). Men den kan blive aktuel, hvis der kommer højkonjunktur i Danmark. Ved at tage bufferne med til fuld værdi, en worst case-betragtning, så kan man konkludere, at Jyske Bank A/S i værste tilfælde skal finansiere 165.000 kr. ud af lånet på

1.000.000 kr. med basiskapitalen. Det er værd at bemærke, at den aktuelle kapitalprocent fint lever op til worst case beregningen.

Tabel 13 - opfyldelse af kapitalkrav hos de udvalgte institutter

<i>Pr. 31.12.2016 i %</i>	<i>Kapitalkrav</i>	<i>Kapitalprocent</i>	<i>Indfaset krav*</i>	<i>Overdækning</i>
<i>Sydbank A/S (1)</i>	<i>11,2</i>	<i>19,2</i>	<i>13,7</i>	<i>5,5</i>
<i>Jyske Bank A/S (1)</i>	<i>11,3</i>	<i>18,3</i>	<i>14,0</i>	<i>4,3</i>
<i>Spar Nord Bank A/S (2)</i>	<i>10,1</i>	<i>17,7</i>	<i>12,0</i>	<i>5,7</i>
<i>Vestjysk Bank (2)</i>	<i>10,6</i>	<i>13,0</i>	<i>12,5</i>	<i>0,5</i>
<i>Djurslands Bank A/S (3)</i>	<i>11,9</i>	<i>17,9</i>	<i>13,8</i>	<i>4,1</i>
<i>Middelfart Spk. (3)</i>	<i>9,4</i>	<i>14,5</i>	<i>11,3</i>	<i>3,2</i>
<i>Klim Sparekasse (4)</i>	<i>10,8</i>	<i>21,6</i>	<i>12,7</i>	<i>8,9</i>
<i>Københavns Andel. (4)</i>	<i>10,4</i>	<i>14,2</i>	<i>12,3</i>	<i>1,9</i>

** nuværende krav korrigeret for kapitalbevaringsbufferen (2,5-0,6%)*

Kilde: Egen tilvirkning fra årsrapport 2016 fra de respektive banker

Kigger vi på de 8 valgte pengeinstitutter i tabel 13, som i opgaven repræsenterer sektoren, så er der alt andet lige en pæn overdækning i forhold til de fuldt indfasede krav i 2019. Det er ud fra en betragtning om, at konjunkturbufferen ikke bliver indfaset, men skulle det være tilfældet, vil Vestjysk Bank A/S og Københavns Sparekasse have udfordringer med at leve op til kravene. Det viser en tendens til, at der generelt i sektoren fint leves op til kravene i CRD IV/CRR men, at der fortsat kan være enkelte institutter, som har udfordringer og det kan være tegn på, at sektoren fortsat vil blive reguleret i antallet af udbydere. Som tidligere nævnt er Vestjysk Bank A/S allerede i 2017 i knibe i forhold til overholdelse af krav til CET1, så det viser meget tydeligt, hvor lidt der skal til før institutterne, som ligger lige på grænsen også krydser den.

Ønsker man at forbedre solvensen kan man vælge at øge egenkapitalen via for eksempel øget overskud eller på den anden side at sænke de risikovægtede poster ved at reducere i bankens risici (kredit-, markeds- eller operationelle risici). Som følge af bedre resultater udbetaler flere banker udbytte og tilbagekøber aktier, som udhuler egenkapitalen og kan dermed være med til

at solvensen falder. Finanstilsynet har udtrykt bekymring for tendensen, da det kan være svært at rejse kapital i dårlige tider, så det anbefales at være tilbageholdende med disse tendenser. (finansstilsynet.dk - reference 3) I forhold til de pengeinstitutter, som er med i denne opgave, er der flere med overdækninger på over 4% point, og det er værd at huske, at jo større en egenkapital instituttet har, jo bedre et resultat skal til på bundlinjen, for levere en god forrentning. (ROE)

Delkonklusion:

CRD IV og CRR har været kendt siden blev vedtaget i EU i 2013, så pengeinstitutterne har haft god tid til at polstre sig. Generelt er der en pæn overdækning i sektoren, repræsenteret ved de 8 institutter. 6 ud af de 8 har en overdækning på over 3% point ved fuld indfasning af kravene, dog når konjunkturbufferen (maksimum 2,5%) ikke er talt med. Indfases den, vil de 2 resterende institutter skulle polstre sig yderligere, for at nå i mål med opfyldelse af kravene. Vestjysk Bank A/S ligger med en overdækning på 0,5% og har i 2017 udfordringer med at leve op til kravet til CET 1. Det tyder på, at der fortsat er sorte får i sektoren, som kan betyde, at antallet af pengeinstitutter alt andet lige ikke har nået sit minimum endnu.

9. Nulrentemiljø

9.1 Seneste udvikling i dansk økonomi

Kigger vi på økonomien generelt, viser de seneste målinger fra Danmarks Statistik, at der er fremgang i dansk økonomi. Bruttonationalproduktet steg 0,2 pct. i fjerde kvartal 2016. Væksten bliver især trukket af fremgang i privatforbruget, men også boliginvesteringer drev fremgang for væksten i 2016, som kan forklare den positive udvikling i udlånet ved gruppe 1 pengeinstitutterne. Beskæftigelsen stiger også fortsat. I 4. kvartal 2016 steg beskæftigelsen med 0,4% svarende til 12.400 personer. I 2016 er der samlet kommet 47.900 flere i arbejde end året før. (dst.dk, reference 1)

Især boligmarkedet indikerer, at der er gang i dansk økonomi. Salgspriserne på ejerlejligheder er nu oppe over det niveau, vi så lige før finanskrisen inden boligmarkedet eskalerede. Kvadratmeterprisen var 23.990 kr. på ejerlejligheder lige før krisen. I september 2016 blev den opgjort til at være 24.264 kr. Kvadratmeterprisen er opgjort ud fra et gennemsnit på landsplan. Også priserne på villa/rækkehuse er næsten på samme niveau, som vi så før krisen. Den gennemsnitlige kvadratmeterpris var i 2007 13.578 kr., og i september blev den opgjort

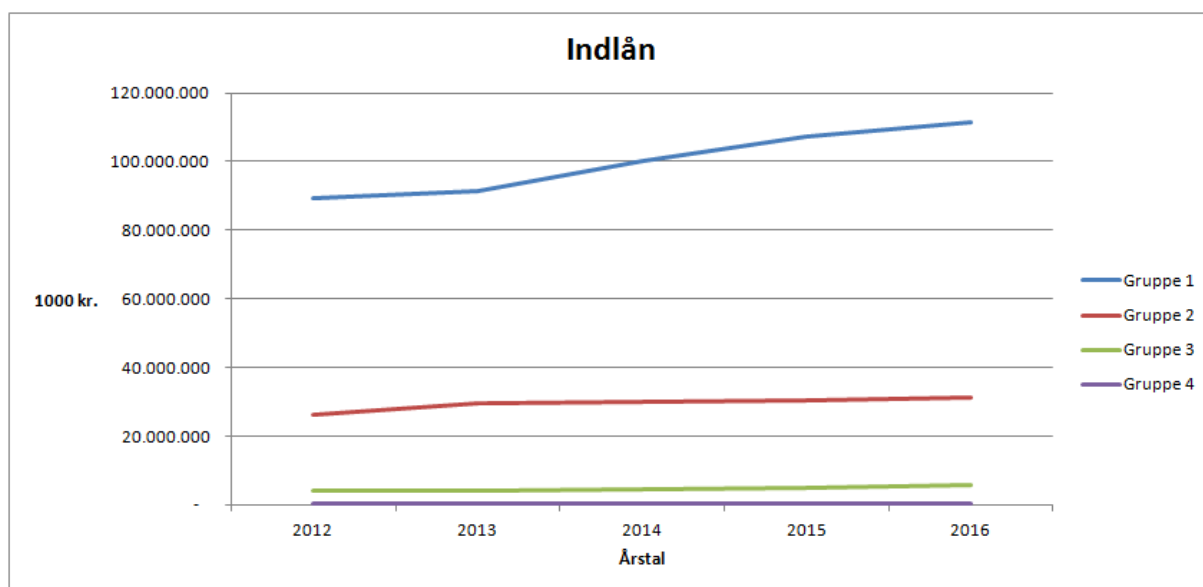
til 12.663 kr. (Boliga.dk, reference 1)

Stigende priser påvirkes af stigende efterspørgsel, hvilket hænger godt sammen med, at vi i 2016 så, at BNP var påvirket af øget boliginvestering. Stigende priser og et glødende boligmarked, vil alt andet lige også påvirke institutternes regnskab positivt.

9.2 Udvikling i indlån

Finanskrisen medførte stigende arbejdsløshed samt faldende boligpriser, hvorfor det fik store økonomiske konsekvenser for mange danske familier. I dag ser vi, at forbrugerne polstrer sig bedre, for ikke at ende ud i økonomiske vanskeligheder, hvis endnu en krise skulle ramme dansk økonomi. (nationalbanken.dk, reference 1) Alt den opsparing havner hos pengeinstitutterne og giver indlånsoverskud, fordi de ikke bruger det hele til udlån.

Figur 12- udvikling i indlån

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter - se bilag 2.

Ovenstående viser stigningen i indlånet hos pengeinstitutterne, og dette til trods for at renten er utrolig lav. Så danskerne sparer op, selvom de ofte ikke får en rentebetaling for det. For alle grupperne er indlånet stigende, men især de store pengeinstitutter rammes af stigende indlån, som kan være et udtryk for, at kunderne stadigvæk er lidt usikre på de mindre institutter og hvem der overlever, og derfor placerer pengene i de store institutter frem for de mindre. Dette til trods for at indskydergarantien beskytter kunderne op til 100.000 euro uanset størrelse, hvis

instituttet går ned. I første kvartal 2016 var det gennemsnitlige kontante indlån pr. voksen dansker (over 17 år) på 185.000 kr., hvilket er over dobbelt så meget som i 2003. (finansraadet.dk - reference 3)

Kunderne har traditionelt fået en rentebetaling for at udskyde deres forbrug og lade pengeinstitutterne bruge deres indlån til udlån, men markedet er vendt på hovedet, og vi står i en situation med negative renter. Negative renter er en kompliceret størrelse. Teorien siger, at rente er en betaling for, at man udskyder sit forbrug i dag til ud i fremtiden. Men med negative renter er nutidsværdien altså større end den er i fremtiden.

De fleste kunderne får i dag 0% i rente og enkelte banker er endda begyndt at indføre negative renter til erhvervskunder, som kompensation for den udgift instituttet har, når de selv skal placere indlånet. (nordea.dk - reference 1) Institutternes mulighed for at placere indlånet er typisk i indskudsbeviser, når den individuelle foliokonto til 0% i rente i Nationalbanken er brugt op.

Tabel 14 - udvikling i indskudsbevisrenten

<i>Pengemarkedsrente i %</i>	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Indskudsbevisrente</i>	0,3	-0,1	0,05	-0,2	-0,65

Kilde: nationalbanken.dk - reference 4

At skulle placere et stigende indlånsoverskud til -0,65% er en dyr fornøjelse for pengeinstitutterne, og det er naturligvis derfor, at flere forsøger at få kompensation for udgiften ved at indføre negative renter for kunderne.

Tabel 15 - udvikling i indlånsrenten

<i>Indlånsrente i %</i>	2012	2013	2014	2015	2016
Gruppe 1	0,78	0,63	0,57	0,28	0,23
Gruppe 2	1,48	1,31	1,14	0,71	0,51
Gruppe 3	1,04	0,75	0,61	0,34	0,25
Gruppe 4	1,41	1,05	1,11	0,66	0,48

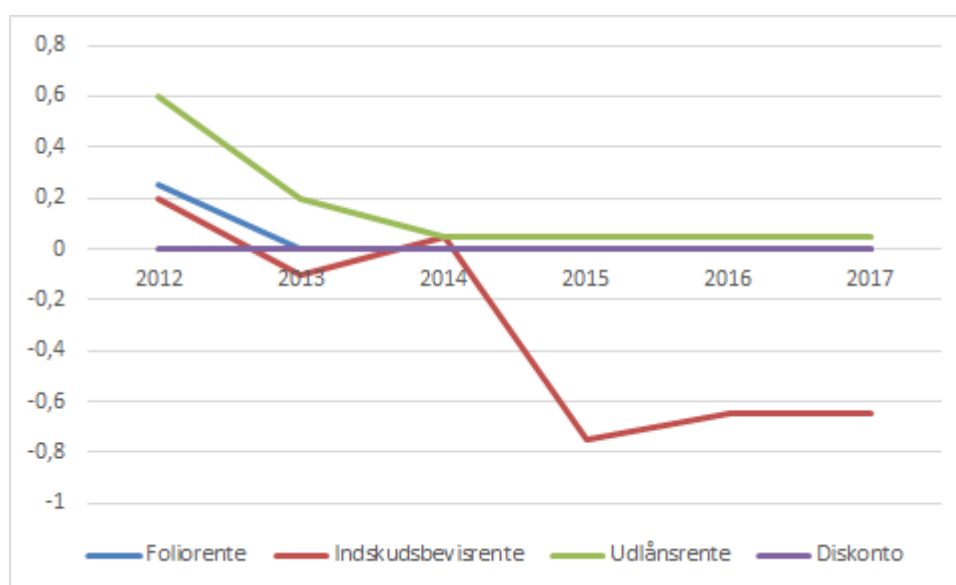
Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter

Meget tyder dog på, at kunderne stadigvæk opnår en smule i rente, når de placerer indlånet, hvis man kigger på tabellen over indlånsrenten. I 2016 ligger den højeste indlånsrente på 0,51% og 0,23% for den laveste indlånsrente. Rentesatsen kan være påvirket af tidligere indgået aftaleindlån med længere løbetid, som derfor stadigvæk giver renteindtægt for kunderne. Nyt indlån på anfordring giver for det meste 0% i rente, og det vil kræve en lang binding for bare at opnå en smule i rente. I tabellen ligger gruppe 2 på en rentesats på dobbelt så meget, som de øvrige grupper, og det er fordi Vestjysk Bank A/S i 2016 har givet en rentesats på 0,78%. Vestjysk Bank A/S har tidligere haft et usundt forhold mellem udlån og indlån, hvilket kan have påvirket, at banken har betalt en lidt højere renter til kunderne, for at skaffe mere indlån. (årsrapporter - reference 4, 2013, side 16)

9.3 Placering af indlånsoverskud

Pengeinstitutternes indlånsforretning har udviklet sig til at være et problem i sektoren. Sektoren har tab på indlånet, hvis man opgør det som indskudsbevisrenten minus den gennemsnitlige indlånsrente. Hertil kommer de faste omkostninger, som institutterne afholder for at drive deres indlånsforretning. Baggrunden for tabene er ganske enkelt fordi, at institutterne betaler mere for indlånet til deres kunder, end hvad de kan placere dem til på pengemarkedet. (Danske børsnoterede bankers indtægts- og omkostningsstruktur under forvandling, s. 1)

Figur 13 - udvikling i rentetyper i National Banken

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af tal fra Danmarks Nationalbank - officielle rentesatser

I figur 13 ses det, at indskudsbevisrenten er faldet siden 2012 frem mod 2017. I dag ligger renten på -0,65, og er den laveste siden 1992. Dette har stor betydning for sektoren, da vi ser en tendens til, at indlånet stadig er stigende. Stigende indlån betyder også, at de kan finansiere deres udlån billigere - men når de skal placere deres overskudslikviditet i nationalbanken, er det forbundet med en omkostning, når renten er negativ.

Endvidere viser figuren, at renten på folioindskud har været på 0,00% de seneste 5 år. Dette betyder, at pengeinstitutternes likviditet er placeret til 0,00% i rente. Foliokontoen er etableret med et individuelt loft for indskud, og foliorammen evalueres fra år til år. Rammen er forskellig fra de enkelte pengeinstitutter afhængig af deres størrelse.

Diskontorenten har ligeledes været 0,00% de seneste 6 år, og er en signalrente, der angiver det overordnede niveau for Nationalbankens pengepolitiske renter. (Nationalbanken, reference 4) Både Nordea, Jyske Bank og Nykredit, har blandt andre valgt at opkræve den negative rente hos deres erhvervskunder, for at inddække en del af den udgift de står med. Jyske Bank har valgt at opkræve den negative rente hos alle deres erhvervskunder, uden at skele til beløbet på kontoen. Når Jyske Bank placerer deres indlån i nationalbanken, skal de som de øvrige pengeinstitutter betale 0,65% i rente.

For at mindske deres udgifter på deres indlån, har de derfor valgt at opkræve noget af tabet hos deres erhvervskunder. De skal fremadrettet betale 0,40% i rente, for at have penge stående på en konto. (jyskebank.dk, reference 1) Jyske Bank har altså stadig et tab på deres beholdninger:

$$\text{Indtægt fra deres erhvervskunder} = 0,40\%$$

$$\text{Omkostning til nationalbanken} = 0,65\%$$

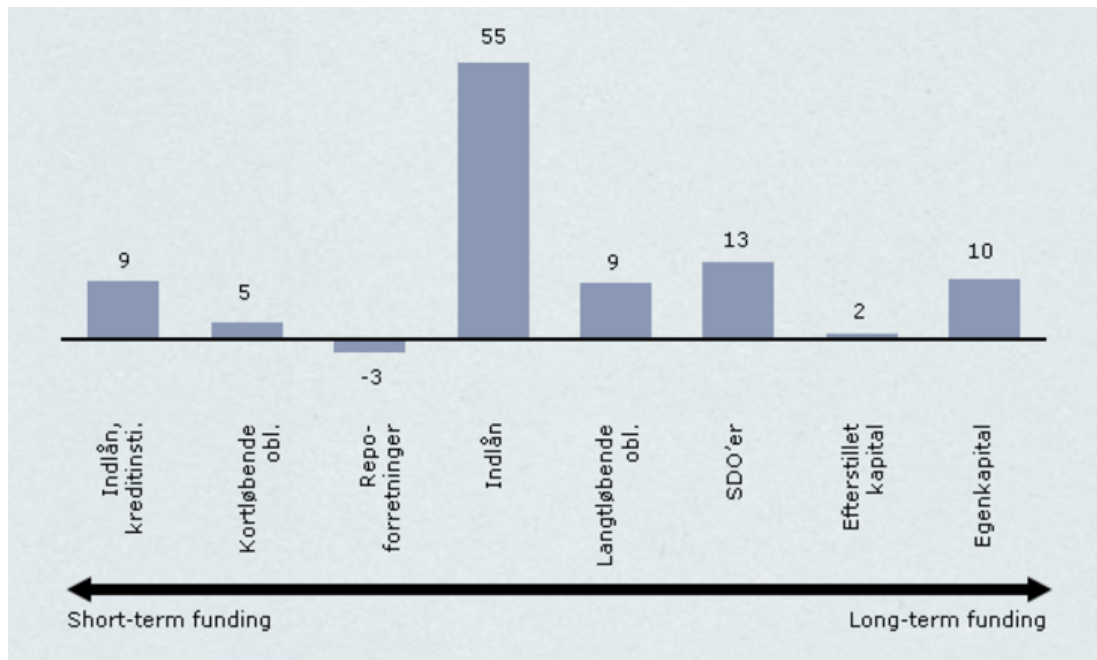
$$\text{Tab} = 0,40 - 0,65 = \underline{-0,25\% \text{ før skat}}$$

Ingen pengeinstitutter har dog valgt at indføre negativ rente over for deres privatkunder, men hvis den negative rente fortsætter, kan det være et spørgsmål om tid, før vi ser det i markedet, netop for at dække en del af det tab, som de i dag oplever.

Det stigende indlån i sektoren kan både være en fordel og en ulempe. Pengeinstitutternes mulighed for at sælge investeringsløsninger til kunderne bliver større, og forretningsmulighederne påvirkes derfor positivt. Hvis forbrugerne derimod ønsker at passe på deres penge, og derfor ikke er særlig risikovillige, betyder det, at de blot skal stå kontant placeret. Vælger kunderne i stedet for at investere deres penge, åbner det også op for en forretningsmulighed. Når kunderne vælger at investere, reduceres instituttets passiver, da kontantbeholdningerne reduceres. Endvidere bør løsningerne, alt andet lige, påvirke instituttets resultatopgørelse, da deres indtægter vil stige.

Indlånet kan bruges til at øge udlånet i institutterne. Det meste af indlånet står i dag på anfordring, og kan derfor hæves af kunderne uden varsel. At indlån på anfordring på benyttes til udlån med længere løbetid accepteres dog, fordi sandsynligheder for et bank-run i Danmark er meget lille. Udlånet bliver dog ikke finansieret kun af indlån, men af en række forskellige finansieringskilder for at minimere likviditetsrisikoen. I nedenstående figur ses et eksempel på, hvordan Danske Bank finansierer sig i 2017.

Figur 14 - Danske Banks finansieringsstrategi 2017

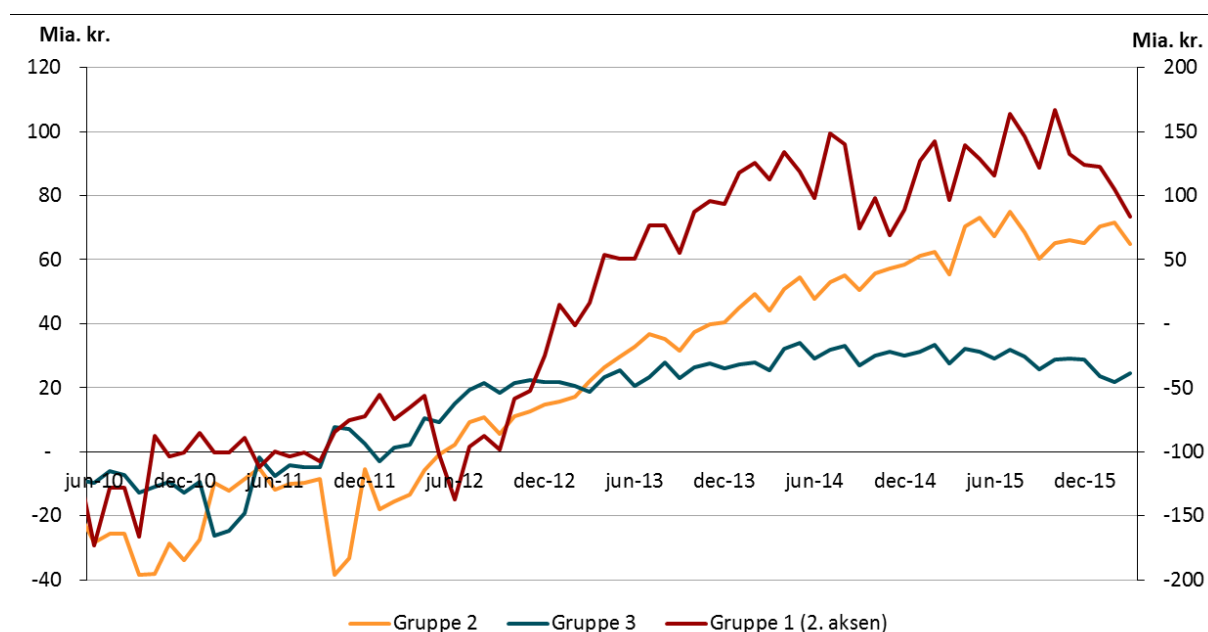
Kilde: danskebank.dk - reference 1

Som det ses af figur 14 anvender Danske Bank A/S forskellige finansieringskilder til at funde

deres udlån. Den største del hentes fra indlånet, som er en fordel for institutterne i dag, da det betyder, at de kan tjene på 55% af indlånet, ved at udbetale det som udlån og få rentebetaling for det. Udover indlånet finansierer Danske Bank A/S med en række forskellige finansieringskilde fra “long-term” i form af egenkapitalen til “short term” i form af indlån fra kreditinstitutter. At man må finansiere langfristet bankgæld med kortfristet anfordringsindlån accepteres også, fordi der er så stort et overskud af indlån.

I årene op mod finanskrisen opbyggede mange danske pengeinstitutter et betydeligt indlånsunderskud, men i 2013 vendte det til et indlånsoverskud. I nedenstående figur ses det, hvordan indlånsoverskuddet har udviklet sig fra 2010-2015, hvor der for alle grupper ses en betydelig stigning - dog ses den største stigning blandt gruppe 1 pengeinstitutterne.

Figur 15 - udvikling i indlånsoverskud

Kilde: Finanstilsynet.dk, Reference 1

Udviklingen i indlånsoverskuddet har betydet en ændring i institutternes finansieringsstruktur, da behovet for andre finansieringskilder samtidig er reduceret. Således er institutternes behov for markedsfinansiering reduceret markant, da de i højere grad kan finansiere via eget indlån. Det er Finanstilsynets vurdering, at den mindre afhængighed af markedsbaseret funding har skabt en mere bæredygtig finansieringsstruktur for mange institutter.

Delkonklusion

Nulrentemiljøet skaber både udfordringer og muligheder for de danske pengeinstitutter. Stigende indlån er ensbetydende med en stigning i deres omkostninger, da de skal ud og placere dem til en negativ rente i nationalbanken. Omvendt har de mulighed for at funde sig billigere ved at benytte sig af indlånet. Finansieringsstrukturen vurderes derfor at være mere bæredygtig, end hvis deres funding var mere markedsbaseret.

Indlånet stiger fortsat blandt danskerne, men den største stigning ses blandt gruppe 1 pengeinstitutterne. Dette kan både være et tegn på, at deres markedsandele er større end i de små pengeinstitutter, men kan også være et tegn på, at danskerne fortsat er usikre på at placere deres opsparing i mindre pengeinstitutter, til trods for indskydergarantien.

Det er derfor svært endelig at vurdere, om hvorvidt nulrentemiljøet er usundt for de danske pengeinstitutter på sigt. Der er ikke tidligere erfaring vi kan benytte os af, og lige nu ses der både fordele og ulemper forbundet med renteniveauet, sektoren skal blot lære, hvordan de skal håndtere den negative rente - som vi eksempelvis ser, når de begynder at opkræve negativ rente overfor deres kunder.

10. Konkurrence i sektoren

10.1 Analyse af konkurrenceparametre

I analyse af konkurrencen i finanssektoren i Danmark er det relevant at se på fordelingen af markedsandelene. I vurderingen af fordelingen af markedsandelene, kan man måle på flere ting, men her måles på fordelingen af udlån, da det betragtes, som institutternes kerneforretning.

Figur 16 - markedsandele målt på udlån i mio. kr.

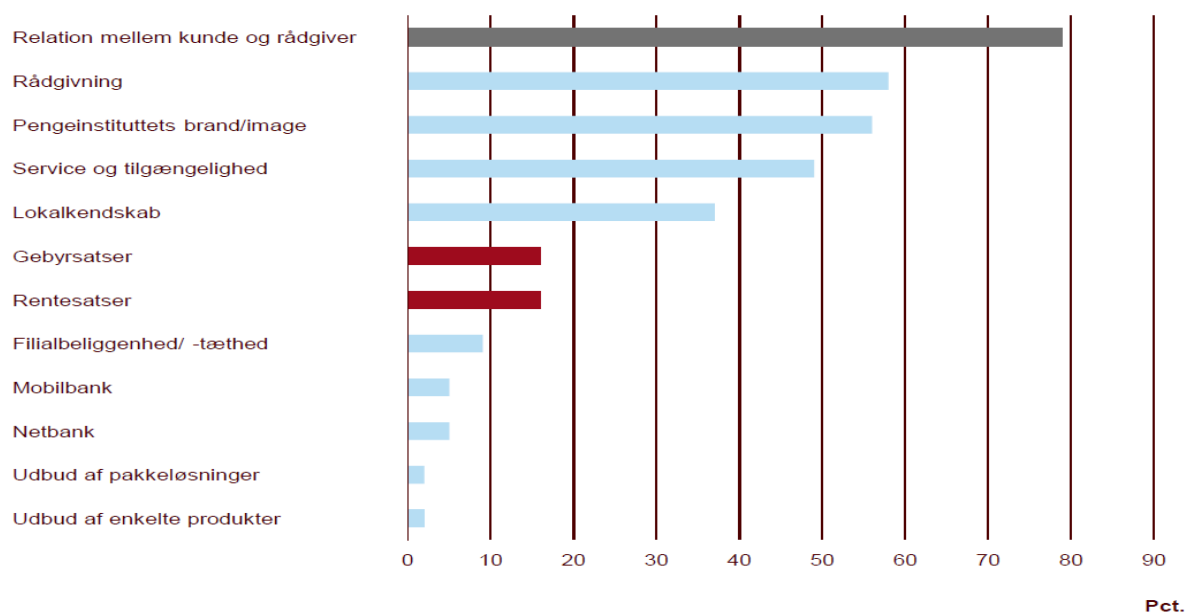

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af "tal fra sektoren" fra finansraadet.dk - se bilag 9.

Til trods for at cirkeldiagrammet ikke er nøjagtig eller angiver beløb eller procentsats, kan man tydeligt få en fornemmelse af, hvordan fordelingen i markedet er. Gruppen 1 har over $\frac{3}{4}$ dele af markedet målt på udlån, og de må derfor klart vurderes at være markedsledere, som overordnet sætter standarden for områder, som pris og produkter. Det vil dog typisk være sådan, at de primære konkurrenter ligger inden for nærmeste gruppe, men det betyder ikke, at kunderne ikke går fra gruppe 1 pengeinstitutter til gruppe 4 pengeinstitutter og omvendt. Ved primære konkurrenter menes, at instituttet typisk vil sammenligne sig med institutter i samme gruppe og måle sin performance mod dem.

I forhold til produkter, har pengeinstitutterne svært ved at skilles sig ud fra hinanden, da de stort set tilbyder de samme produkter. Alligevel har kunderne ofte svært ved at sammenligne produkterne, som primært kan skyldes kompleksiteten og forskellige forretningsmodeller hos institutterne. Umiddelbart vurderes markedet at være homogent, hvor produkterne primært opfattes ens af kunderne, og kunderne vurderes sjældent at have særlige præferencer for et banklån i Jyske Bank A/S frem for et banklån i Vestjysk Bank A/S. Det betyder, at institutterne skal konkurrere på andre parametre end lige produktet.

Figur 17 - bankernes vurdering af vigtige konkurrenceparametre

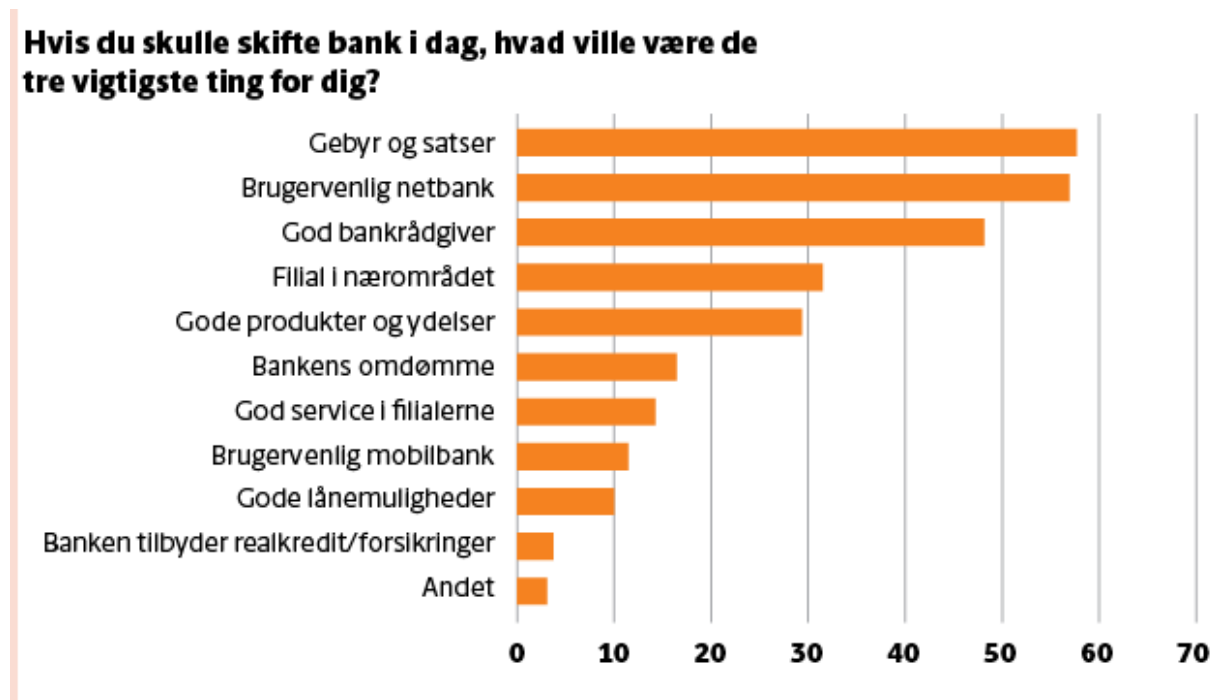
Kilde: Analyse "Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder" udgivet 2013, kfst.dk

Figur 17 bekræfter, at produkterne ligger helt i bunden af konkurrenceparametrene ud fra institutternes vurdering. Desuden følger konkurrenter ofte hurtigt med, når der er blevet udviklet et nyt produkt. I denne sammenhæng vurderes det, at de store pengeinstitutter i gruppe 1, vil reagere hurtigere på nye forretningsmuligheder end de mindste i gruppe 4, fordi de har flere midler samt har maskinrummet til hurtigt at kunne udvikle produkter. At have et stort maskinrum til at udvikle kan dog også være en ulempe, da der ofte er mange enheder, der skal snakke sammen, så det kan forlænge processen, som også er kendetegnet ved at maskinbureaukrati.

Pengeinstitutterne har i deres betragtning af konkurrenceparametre mere fokus på rådgivning, relationer, image og tilgængelighed. Her er det tankevækkende, at prisen ikke ligger i toppen af skalaen og kan tyde på, at der ikke er stærk konkurrence i markedet. Det er på den anden side naturligt nok, at institutterne forsøger at konkurrere på alt andet end prisen, fordi lave priser går ud over bundlinjen. Så kan kunderne spises af med mere service og en højere pris, vil det alt andet lige være at foretrække.

Et er, hvad pengeinstitutterne selv vurderer, som væsentlige konkurrenceparametre, noget andet er, hvad kunderne ser som væsentligt i forbindelse med et bankskifte.

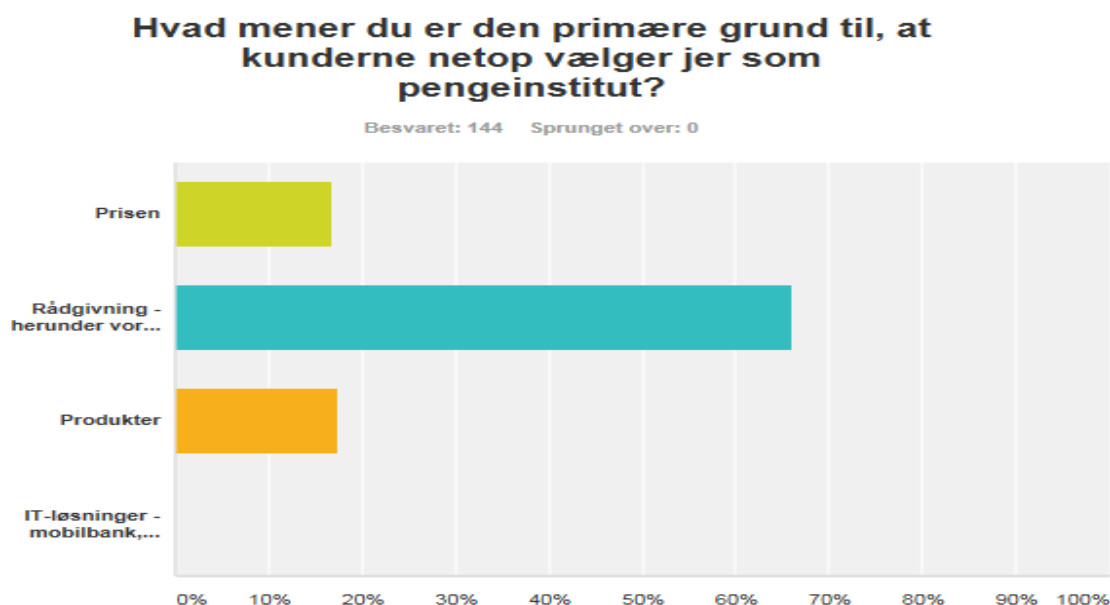
Figur 18 - kundernes svar på de 3 væsentligste ting ved bankskifte (2015)

Kilde: Berlingske Business, 2015 - business.dk - reference 1

Figuren illustrerer resultatet af en undersøgelse lavet af Brancheindex på baggrund af 4.600 danske bankkunder og viser tydeligt, at kunderne har fokus på pris, netbank og en god rådgiver. Undersøgelsen viser, at prisen og netbanken cirka vægter lige højt, hvilket begge er områder, som institutterne ikke selv vurderer, som det væsentligste - igen lidt tankevækkende. At netbanken får så høj en placering illustrerer meget godt kundernes behov for enkle digitale løsninger og et element, som brugervenlig mobilbank antages af skribenterne, at være endnu mere relevant i dag end 2015. Brugen af IT beskrives yderligere i kapitel 11 - om den udvikling af teknologien. Det skal dog understreges, at der i sammenligningen er tale om en undersøgelse fra 2013 og fra 2015, hvor der godt kan være sket en udvikling i institutternes prioritering. Men umiddelbart tyder det på, at institutterne ikke imødekommer/har fokus på kundernes primære behov, når der tales om bankskifte. Det betyder, at kunderne i vid udstrækning selv skal øge konkurrencen og presse prisen, men har kunderne overhovedet mod på det. En undersøgelse lavet af konkurrence- og forbrugerstyrelsen i 2015 på baggrund af 5.000 danskere viser, at 11-12% af respondenterne har skiftet institut inden for de seneste 2 år, hvilket tyder på, at der er lidt konkurrence i markedet eller, at kunderne er meget loyale overfor deres nuværende pengeinstitut. Tilliden kan i en sådan sammenhæng fortolkes både, som tillid til at instituttet altid tilbyder det billigste produkt, at det er for bøvlet at skifte eller at kunden ikke har indsigt i de produkter, som tilbydes, og derfor svært kan sammenligne med andre tilbud. 85% af de respondenter, der har valgt at skifte institut har svaret, at de føler, at de har fået bedre priser/ydelser/service ved at skifte institut, så det tyder på, at der er penge at spare for kunden, hvis de sætter gang i priskonkurrencen. (kfst.dk - reference 1)

Figur 19 - Primær grund til at kunderne vælger jeres pengeinstitut

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af spørgeskemaundersøgelse

Ud fra rådgivernes synspunkt, er det primært rådgivningen, der gør forskellen, som ud fra kundernes synspunkt kom på tredjepladsen og for banken kom på 1. eller 2. pladsen. Det svære ved at sammenligne flere forskellige undersøgelser er, at de ikke er målt på samme spørgsmål og definitioner, så hvordan skal kundernes ønske om en “god rådgiver” forstås. Er det relationen eller selve rådgivningen eller er det en sammensmeltning af de to? Det er skribenternes tolkning, at det er en sammensmeltning af de to, så kunden ønsker en rådgiver, man har en god relation med og som samtidigt er kompetent.

Ud fra rådgivernes synspunkt er prisen afgørende i under 20% af tilfældene, så det tyder på, at rådgiverne formår at imødekomme instituttets fokusområder, og får kundernes fokus på prisen lidt væk. Besvarelsene er givet ud fra hvad den primære grund er til skifte, så prisen kan sagtens komme, som sekundær grund til skiftet.

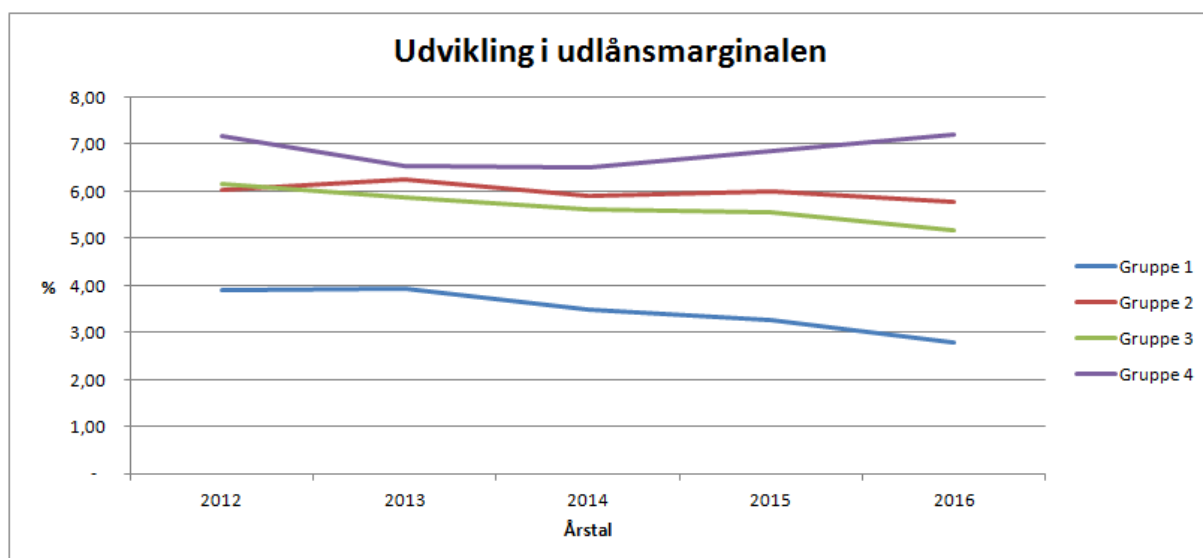
Det er dog tankevækkende, at IT-løsninger og netbanken slet ikke vurderes som relevant i forbindelse med bankskifte til trods for, at kunderne selv har givet udtryk for, at det fylder rigtig meget. Udfordringen kan ligge i, at kunderne først får kendskab til den nye netbank, når de har accepteret at skifte institut og, at de så bare accepterer løsningen, fordi de ikke

orker andet. Det kan også hænge sammen med, at netbankerne i de institutter, hvor rådgiverne er ansat har en sådan kvalitet, at det ikke opleves, som en udfordring. De fleste respondenter er ansat i gruppe 1, som umiddelbart vurderes at have stor fokus på IT-udvikling, hvilket uddybes yderligere i afsnit 11 - udvikling i teknologi og robotløsninger i sektoren.

10.2 Analyse af konkurrencesituationen

Til trods for undersøgelser der viser, at kunderne viser ret høj loyalitet, og at der ikke er overvældende mange, der skifter bank, viser figur 20, at udlånsmarginalen generelt er faldende, som tyder på stigende konkurrence i sektoren. Ved stigende konkurrence er institutterne tvunget til at sætte prisen ned for at være konkurrencedygtige og imødekomme kundernes primære behov, som jævnføre før var prissætningen.

Figur 20 - udlånsmarginal fordelt på grupperne

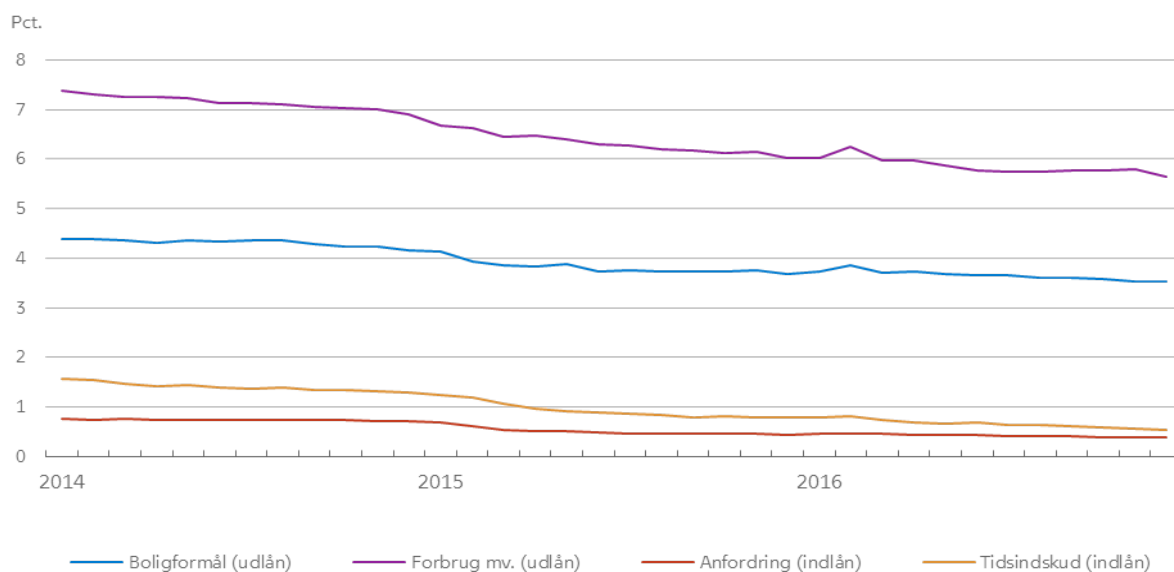

Kilde: Egen tilvirkning ud fra årsrapporter 2012- 2016 for de udvalgte pengeinstitutter - se bilag 3.

Ikke overraskende ligger gruppe 1 lavest i udlånsmarginalen og er med deres store udlånsvolumen med til at presse priserne hos de øvrige grupper, hvis de skal kunne følge med. De store pengeinstitutter er ofte finansielle supermarkeder, som tilbyder alt fra finansiering til leasing til mæglervirksomheder, og har mulighed for at tjene penge på flere grene. Lidt bemærkelsesværdigt er det dog, at gruppe 2 pengeinstitutterne ligger over gruppe 3 pengeinstitutterne, da de målt på størrelse burde være billigere ud fra teorien om flere

indtjeningsgrene.

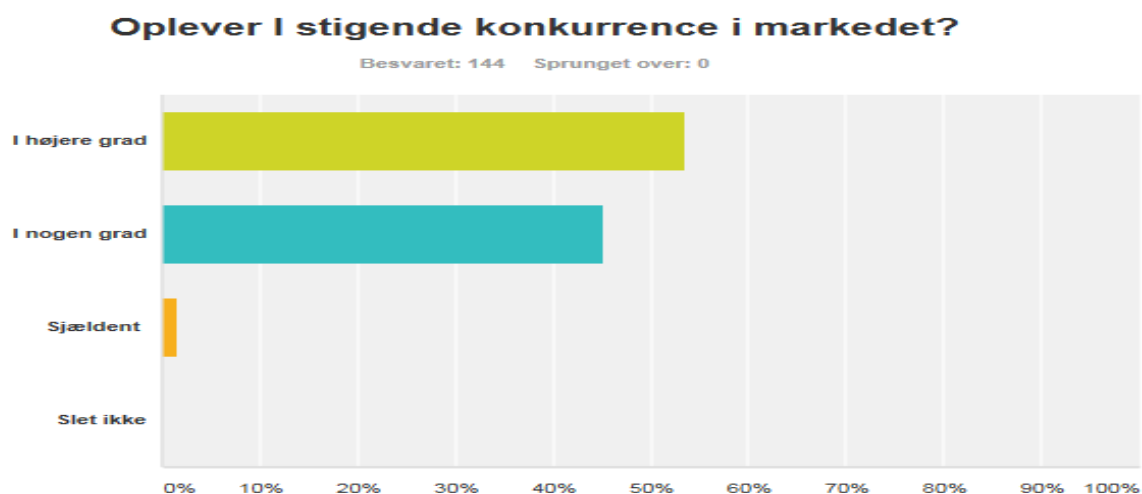
Figur 21 - Udviklingen i bankernes ind- og udlånsrenter til husholdninger

Kilde: nationalbanken.dk - reference 3

Ovenstående figur bekræfter, at både institutternes ud- og indlånsrenter har været svagt faldende over den seneste treårige periode og i 2016 fortsatte renterne med at falde. figuren illustrerer, at renten på udlån til boligformål set ud fra en gennemsnitsbetragtning i hele sektoren, ligger på 3,55%, mens den på forbrugslån ligger på 5,65% ved udgangen af år 2016, hvilket igen tyder på stigende konkurrence.

Figur 22 - Rådgivernes svar på konkurrencesituationen i markedet.

Kilde: Egen tilvirkning fra spørgeskema. Bilag 10.

Spørger man privat- og erhvervsrådgiverne i sektoren oplever over halvdelen af de adspurgte i højere grad konkurrence i markedet og den sidste halvdel oplever det i nogen grad, hvilket bekræfter vurderingen om stigende konkurrence fra udviklingen i udlånsmarginalen. Både de ansatte og tendensen i udlånsmarginalen peger altså på, at der er stigende konkurrence i finanssektoren.

10.3 Nye konkurrenter på markedet

Stigende konkurrence er påvirket af to ting - udbud og efterspørgsel. Udbuddet påvirkes blandt andet af nye og eksisterende konkurrenter og deres kreditvillighed, og efterspørgslen påvirkes af kundernes behov for lån. Det er tidligere konkluderet, at antallet af danske pengeinstitutter har været faldende siden finanskrisen, og det betyder alt andet lige færre udbydere. Når man kigger på konkurrencen i den danske finanssektor, kigger man ofte på konkurrencen fra egen branche, altså andre pengeinstitutter på det danske markedet, og der er måske lige skelet til udenlandske pengeinstitutter. Men branchen står ifølge flere artikler overfor nye utraditionelle konkurrenter, som bevæger sig ind på markedet, og kan være potentielle trusler for den fremtidige drift.

Af konkurrenter kan for eksempel nævnes Ikano Bank (Ikea) og Coop Bank (Coop), hvor begge er etableret af virksomheder, hvis kerneprodukt er at drive butik og ikke pengeinstitut. Det samme gælder Facebook, Google og Apple, som også bevæger sig ind på institutternes område og har andre kerneprodukter. Kendetegnet for dem alle er, at de har et godt kundegrundlag. Coop Bank har blandt andet 1,6 mio. medlemmer, som er potentielle kunder (coopbank.dk - reference 1) og de øvrige store internationale konkurrenter har et enormt antal kunder på internationalt plan, men også i Danmark, hvor Facebook i 2015 havde 3,5 mio. danske brugere.

Tabel 16 - oversigt over produktudbud fra nye konkurrenter

konkurrent/produkt	Kor t	Kredit/lån	Betaling/ overførsel	Opsparing	Netbank/ mobilbank	Nemkonto
Ikano Bank	x	x	x	x	x	
Coop Bank	x	x	x	x	x	x
Facebook			x			
Google Wallet			x			
Apple Pay			x			

Kilde: egen tilvirkning fra spillernes hjemmesider

Men hvad konkurrerer de på? I tabel 16 er eksemplerne fra før listet op, hvor 2 af dem er etableret som banker, og tilbyder stort set samme tjenester, som et almindeligt pengeinstitut, hvor de øvrige endnu kun dækker betalingsløsninger. Ved at tilbyde gratis betalingsløsninger, hjælper det virksomhederne med til at fastholde deres kunder. Udfordringen kan ligge i, at det er et substituerende produkt for de nye konkurrenter og et kerneprodukt for pengeinstitutterne, så hvornår bevæger de sig yderligere ind på finansmarkedet?

På den korte bane er pengeinstitutternes fordel i konkurrencesituationen helt klart tilliden, at sektoren gennem tiden har vist, at de kan levere sikre betalingsløsninger. Desuden har de en stærk kundekontakt, som kan udnyttes til at være tæt på kunden, når der sker noget. Denne fordel er vigtig at udnytte, så det er absolut nødvendigt at bevare tilknytningen til kunden og derigennem forstærke instituttets relevans overfor kunderne, så de ikke søger andre alternativer.

En undersøgelse fra EY.com offentliggjort i september 2016, som er baseret på 55.867 respondenter fra 32 forskellige lande bekræfter, at relevansen til pengeinstitutterne i Danmark fortsat ligger i toppen i forhold til de øvrige lande, så indtil nu har pengeinstitutterne formået at skabe relevans hos de danske kunder. (ey.com - reference 1) Den store udfordring kan ligge i, at flere af de nye spillere ikke har taget ordentligt fat i det danske marked endnu, dette er

dog en antagelse ud fra skribenternes eget kendskab til især betalingsløsningerne, da det ikke har været muligt at finde materiale på området.

Det er kun Coop Bank, som alene er etableret på det danske marked, hvor de øvrige spillere også er repræsenteret i mange andre lande. Coop Bank er de gået fra 18.000 kunder i 2013, hvor de etablerede sig, til medio 2016 at have ca. 70.000 kunder, hvor Djurslands Bank fra gruppe 3 til sammenligning har 37.800 privatkunder og 3.275 erhvervskunder i 2016 (djurslandsbank.dk - reference 1). Coop Bank ligger selv i gruppe 3 i dag, og har altså formået på 3 år at få flere kunder end flere veletablerede bank. (finanstilsynet.dk - reference 1) Det skal dog nævnes, at banken indtil nu ikke har skabt positive resultater.

Så spørgsmålet er om konkurrencen er drevet af manglende udbud eller manglende efterspørgsel? Ser vi på udviklingen i udlånet i branchen, ser tendensen således ud:

Tabel 17 - udvikling i udlån i sektoren

Udlån i sektoren i alt, februar måned	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ultimobalance (mio. kr.)	4.813.679	4.778.158	4.807.809	4.794.936	4.883.108	5.147.449

Kilde: nationalbanken.dk - reference 8

I sektoren har der været stigende udlån de seneste 6 år, hvilket sammenlignet med vores analyse at grupperne tyder på, at stigningen umiddelbart går til gruppe 1 pengeinstitutterne, da de i vores analyse havde stigning i udlånet. Ser vi på udlånsmarginale er det også denne gruppe, der stiller de skarpeste priser, og det kan også hænge sammen med, at det er den gruppe, der bedst imødekommer kundernes behov for en god netbank. Så ud fra dette kan det tyde på, at de bedst imødekommer kundernes behov i bankskifte situationen.

I og med at der kommer flere spillere på markedet, vurderes det, at kunne være med til at præge konkurrencen. Jo flere udbydere der er på markedet, jo større burde konkurrencen være. Så i takt med at nye spillere får fat i det danske markedet, vil konkurrencen intensiveres. På et tidspunkt vil markedet naturligt korrigere sig, så det kun de stærke, der overlever.

Som en konsekvens af, at der kommer mere og mere indlån ind hos pengeinstitutterne, som er en omkostning for institutterne at placere, vil der være rift om udlånet, for det er bedre for institutterne at tjene lidt via udlån end at skulle betale for at have indlånet placeret. Så er

institutterne presset i udlån, kan de selv være med til at øge konkurrencen.

Stigende indlån kan også være et tegn på, at danskerne bliver rigere. Danske Bank understøtter denne påstand i en senere analyse, hvor de vurderer, at danskerne bliver rigere i både 2017 og i 2018. Undersøgelsen er beregnet ud fra en gennemsnitsfamilie med to voksne og to børn, hvor de i 2017 forventer at rådighedsbeløbet vil stige med 436 kr. om måneden, svarende til 1,9 pct. I 2018 forventes det, at rådighedsbeløbet vil stige med yderligere 208 kr.

»Set fra den enkelte dans-ke families synspunkt tegner 2017 til at blive et godt år. Det skyldes hovedsageligt, at lønningerne stiger hurtigere end priserne, og at familiernes renteudgifter fortsat er meget lave,« lyder det fra Louise Aggerstrøm Hansen, privatøkonom i Danske Bank.
(Søndagsavisen, reference 1)

Hvis Danske Bank får ret i deres vurdering, vil dette alt andet lige også have betydning for de danske pengeinstitutter. Hvis danskerne forventes at blive rigere i de kommende år, må man forvente at se en fortsat lavere vækst i udlånet og stigende indlån. Dog har vi netop set vækst inden for privatforbruget, og hvis væksten i privatforbruget fortsætter, som følge af et stigende rådighedsbeløb ved danskerne, vil dette blot have en positiv effekt for sektoren.

Udover at der kommer nye spillere på markedet, står de danske pengeinstitutter overfor endnu en udfordring, som kan komme nye konkurrenter til gavn. En ændring i et EU-direktiv (betalingsdirektiv) vil skrue op for konkurrencen ved at tillade, at virksomheder uden for sektoren får adgang til kundernes betalingsdata i pengeinstitutterne, hvis kunderne giver virksomhederne fuldmagt til det. Det giver mulighed for, at andre virksomheder kan overtage serviceringen af kunderne med bankydelser. (finans.dk - reference 1). Det kan for eksempel åbne op for at nye virksomheder kan tilbyde netbanker, som samler engagementer fra flere pengeinstitutter, hvis kunderne bruger flere institutter. Det kan betyde, at institutterne mister lidt af kunderelationen, fordi kunderne bruger andre virksomheders løsninger. Det gælder i sådan en situation om at levere produkter, som kan fastholde kunderne, så pengeinstitutterne ikke ender med at blive underleverandør af ydelser. Spørgsmålet er, om de danske institutter ender med at gå sammen om en internetbankløsning, som samler alle konti et sted, men det er kun et tænkt scenarie.

Delkonklusion:

Pengeinstitutternes produkt er homogent og det betyder, at de skal konkurrere på andre parametre end produktet, fordi kunderne ikke har særlige præferencer for produkter, som ligner hinanden. Pengeinstitutterne selv har fokus på konkurrenceparametre som relationer, rådgivning og image, hvor kunderne har fokus på pris og en brugervenlig netbank. Rådgiverne, som er mellemmanden mener, at den primære årsag til at kunderne skifter bank er rådgivningen og i under 20% af tilfældene prisen. Det tyder på, at rådgiverne formår at flytte kundernes fokus fra primært prisen og netbanken over til rådgivningen.

Der ses en faldende tendens i udlånsmarginen især fra 2015, som tyder på stigende konkurrence. Umiddelbart er det kun omkring 11% af danskerne, som inden for 2 år har skiftet bank, hvilket ikke vurderes at være et højt tal. Den stigende konkurrence vurderes at være drevet af institutternes behov for at låne deres stigende indlån ud.

Nye konkurrenter i form af Facebook, Appel osv. begynder stille og roligt at bevæge sig ind på pengeinstitutsektorens produktområder, hvor de i øjeblikket tilbyder betalingsløsninger. De vurderes dog ikke at have taget fat i det danske marked endnu, men bliver de offensive, er pengeinstitutternes bedste våben på kort sigt, deres kontakt og relationer til kunderne, som de skal udnytte. Udover nye mulige konkurrenter truer ny lovgivning også i fremtiden, hvor et betalings direktiv åbner op for at virksomheder kan få fuldmagt til kundernes oplysninger i pengeinstituttet. Den stigende konkurrence vurderes kun at blive intensiveret de kommende år.

11. Udvikling af teknologi og robotløsninger i sektoren

11.1 Udviklingen i brugen af robotter

Informationsteknologien (IT) har været under en rivende udvikling i mange år og den har også påvirket den finansielle sektor, hvor den har flyttet sig fra at være en støttefunktion til at være inde i selve kerneforretningen. Når man taler om udvikling af teknologien i banksektoren, kan man overordnet dele det op i to hovedområder: intern og ekstern anvendelse af robotter/teknologiske løsninger. Ved intern anvendelse forstås løsninger, som kunderne umiddelbart ikke opdager direkte, og som bruges til at optimere interne opgaver i instituttet. Ved ekstern anvendelse forstås løsninger, som kunderne får direkte kontakt med. Begge områder har stor fokus hos pengeinstitutterne, hvilket vil blive uddybet i det følgende.

I forhold til den eksterne anvendelse af teknologien er fokus primært at imødekomme kundernes behov for hurtige og brugervenlige løsninger, som kan bruges hjemme og “on the road”.

Som det ses af figur 23 og 24, er der sket en stor udvikling inden for bl.a. brugen af internetbank, hvor det nu ikke kun er den yngre generation, der benytter sig af internettet, men også den ældre og helt unge generation, der udfører finansielle transaktioner via internetbanken. Umiddelbart er det en god forretning for pengeinstitutterne at have internetbanker, fordi kunderne klarer mange af opgaverne selv og derfor ikke tropper fysisk op i filialen, hvilket kræver ressourcer, men det betyder også, at pengeinstituttet kan miste lidt af kontakten med kunderne. Desuden er netbanken en tjeneste, som de fleste kunder ikke betaler noget for i dag, så det er ikke indtægtsgivende for instituttet, at kunderne nu er mere selvhjulpne, men vurderes derfor alene at være en omkostningsbesparelse i form af fx. færre filialer og medarbejdere ved fx. kasselinjen.

Figur 23

Brug af internet til private formål - (procent af befolkningen) efter formål, type og tid

	2008	2016
Internetbank		
Alder: 16-19 år	36	77
Alder: 20-39 år	79	94
Alder: 40-59 år	65	90
Alder: 60-74 år	36	79

Kilde: Danmarks statistik

Figur 24

Anvendelse af internet på mobiltelefonen (16-74 år) - procent af befolkningen efter formål, type og tid

	2012	2013	2014	2015
Bruge netbank via mobiltelefonen				
Alder: 16-19 år	15	35	..	64
Alder: 20-39 år	34	43	..	67
Alder: 40-59 år	14	22	..	43
Alder: 60-74 år	3	6	..	18

Kilde: Danmarks statistik

Tilbage i 2010 lancerede Danske Bank, som de første en mobilbank og konkurrenterne fulgte ret hurtigt efter. (business.dk - reference 3) Udviklingen er gået stærkt og kunderne har taget løsningen til sig, hvilket figur 23 og 24 også illustrerer. Det bekræfter, at kunderne i dag efterspørger nemme og hurtige løsninger til at klare de finansielle opgaver.

Spørgsmålet er, om det på sigt bliver muligt at lave robotter, som kan tage imod kunderne i filialer og måske endda rådgive kunderne, når de ringer ind. Jævnføre en artikel i magasinet

Finans er det i dag robotter, som besvarer telefonen i investeringsbanken Morgan Standley. (issuu.com - reference 1) For at robotterne er godkendte til at kunne besvare telefonen, har de bestået en test, hvor de skal have en samtale på 5 minutter og 70% af respondenterne ikke opdager, at det er en robot, de taler med. Til sammenligning har man i Japans største bank ansat en robot til at tage imod kunderne, når de kommer ind i banken. Robotten kan aflæse tonefald og ansigtsudtryk, hvilket gør den i stand til at kommunikere med mennesker og hjælpe dem med at oprette konti mv. Så det må konkluderes, at udviklingen af robotterne gør dem i stand til at håndtere direkte kundekontakt, men hvornår det kommer til Danmark og om de gør, kan være umulig at spå om.

Den interne brug af robotter og ny teknologi udvikles primært med fokus på effektiviseringer og dermed omkostningsbesparelser. Jævnfør en artikel fra Finansforbundet har Spar Nord tilbage i 2013 indført en proces robot, som selv kan udfærdige lånedokumenter, oprette konti og sende informationen til de relevante modtagere - det eneste rådgiveren skal gøre er at taste kunde- og sagsnummer. (finansforbundet.dk - reference 1) Ekspeditionstiden er gået fra 14 dage til 8 minutter, og de kan nu producere 290 tilbud på en dag mod 25 før. Der er en ekstrem optimering, som jo også tilgodeser kunderne, fordi de vil opleve kortere ekspeditionstid. Erfaringer fra proces robotten viser, at det kun er 5% af sagerne, som skal behandles manuelt.

Magasinet Finans bragte i december 2015, som tidligere nævnt, en analyse af brugen af robotter i den finansielle sektor. Konklusionen herfra var, at sektoren i løbet af de næste 3 år kunne forvente at spare 30% på omkostningerne til det administrative arbejde. Artiklen fremhæver også, at det er en udfordring for pengeinstitutterne at få lavet en smart og brugervenlig flade for kunderne, som snakker sammen med ældre bagvedliggende systemer men, at robotter er en god løsning i sådanne tilfælde.

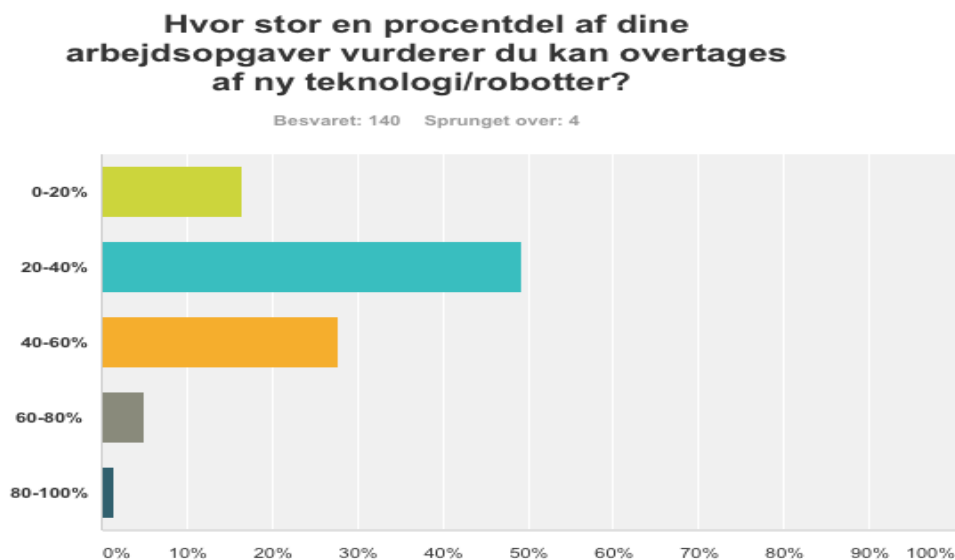
Den teknologiske udvikling og den øgede brug af robotter i sektoren, danner et billede af, at vi er på vej hen imod en sektor, som prioriterer effektivisering og besparelser mere, end et personligt forhold til deres kunder. Siden 2008 er antallet af medarbejdere i gruppe 1-3 faldet svagt år efter år (finansraadet - reference 2 - sektor i tal 2015). I 2008 var 47.599 ansatte, mens der i 2015 kun var 37.193 ansatte, hvilket er en nedgang på 10.406 medarbejdere. Nedgangen kan både skyldes naturlig afgang (pension) og fyringsrunder efter finanskrisen.

Endvidere kan nedgangen de seneste år skyldes en højere grad af brug af robotter og generel udvikling inden for teknologien i sektoren. I eksemplet med Spar Nord, hvor de nedbringer ekspeditionstiden fra 14 dage til 8 minutter, må man antage, at antallet af reelle mandetimer ligeledes er minimeret. Dertil kommer også lukning af fysiske filialer, hvilket har resulteret i afskedigelser - da teknologien har overtaget behovet for fysisk betjening til betaling af regninger, overførsler mellem konti, mm.

For at give et billede af, hvor sektoren er på vej hen i sin udvikling, er der ved hjælp af et spørgeskema indhentet kvantitative data til dette formål. Besvarelsene er indhentet blandt sektorens ansatte ude i filialnettet, herunder privat- og erhvervsrådgivere, hvoraf 86,1% af besvarelsene er udført af ansatte i et gruppe 1 pengeinstitut.

Som det ses ud fra figur 25, mener knap 50% af de adspurgte, at robotter ville kunne overtage 20-40% af de daglige arbejdsopgaver, som de sidder med i dag. Endvidere mener 28%, at de ville evne at kunne overtage op imod 40-60% af deres daglige arbejdsopgaver.

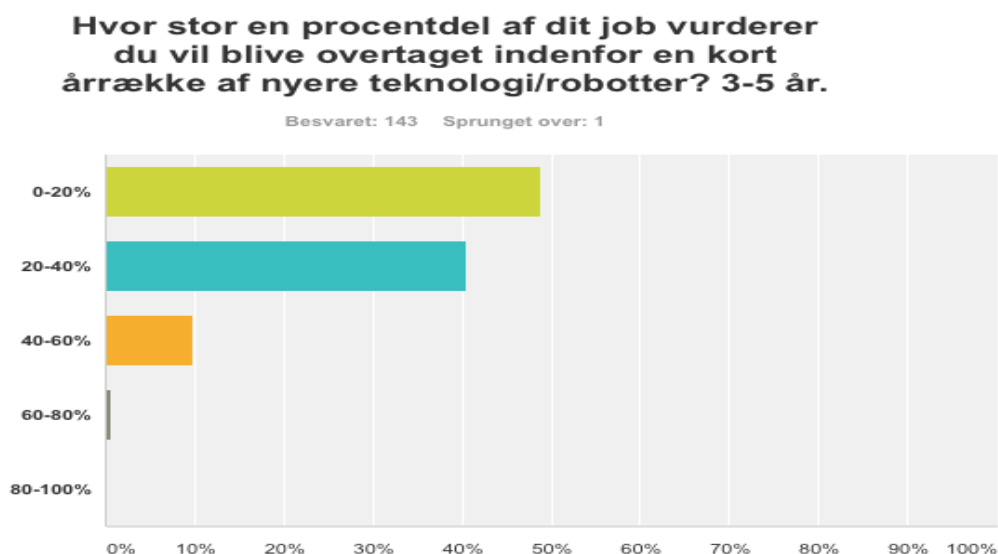
Figur 25 – Bud på overtagelse af arbejdsopgaver af ny teknologi/robotter

Kilde: Egen tilvirkning, spørgeskemaundersøgelse.

Endvidere ses det ud fra figur 26, at 49% af respondenterne vurderer, at 0-20% af deres arbejde vil blive overtaget af robotter allerede indenfor en årrække af 3-5 år. 41% mener, at 20-40% af deres arbejdsopgaver vil blive overtaget, mens kun 10% mener, at 40-60% vil blive overtaget inden for de næste 3-5 år. Ingen af de adspurgte anser det dog som muligt, at robotter/øget teknologi vil overtage op imod 80-100% af deres job.

Figur 26 – Bud på overtagelse af arbejdsopgaver af ny teknologi/robotter inden for 3-5 år

Kilde: Egen tilvirkning, spørgeskemaundersøgelse

Det vides ikke med sikkerhed, hvor mange af de ansatte i sektoren, der sidder som rådgivere, og hvor mange, der er ansat i backoffice-funktioner. Det er svært at lave en nøjagtig beregning på, hvilke besparelser et pengeinstitut vil have, som følge af den teknologiske udvikling.

Hvis vi ud fra resultaterne af spørgeskemaet antager, at nyere teknologi vil overtage 30% af rådgivernes arbejde inden for de næste 3-5 år, ville sektoren tilsvarende have mulighed for, at skære 30% af deres udgifter til personaleomkostninger, medmindre de vælger at bruge arbejdskraften på endnu mere salg, hvis markedet er til det. Hertil kommer naturligvis de omkostninger forbundet med at enten udvikle eller købe sig til ny teknologi.

Vi kan drage en parallel til de erfaringer Lån & Spar Bank A/S allerede har gjort sig. Ifølge eget udsagn i deres seneste regnskab, har de det seneste år frigjort 130.000 timer fra deres

rådgivere, som følge af øget fokus på automatisering og digitalisering af deres processer. De forventer at kunne nå 200.000 timer ved udgangen af 2018. Dog nævner de ikke noget om, at timerne skaber besparelser i regnskabet i form af afskedigelse af medarbejdere, men derimod åbne op for muligheden for at bruge den frigjorte tid til at indhente flere forretninger. Spørgsmålet er så om medarbejderne oplever disse besparelser, da det fordelt ud på mange medarbejdere, måske ikke opleves, som en stor lettelse. Samtidigt kan det være en svært at måle direkte i antal timer.

11.2 Et tænkt resultat ved effektiviseringer

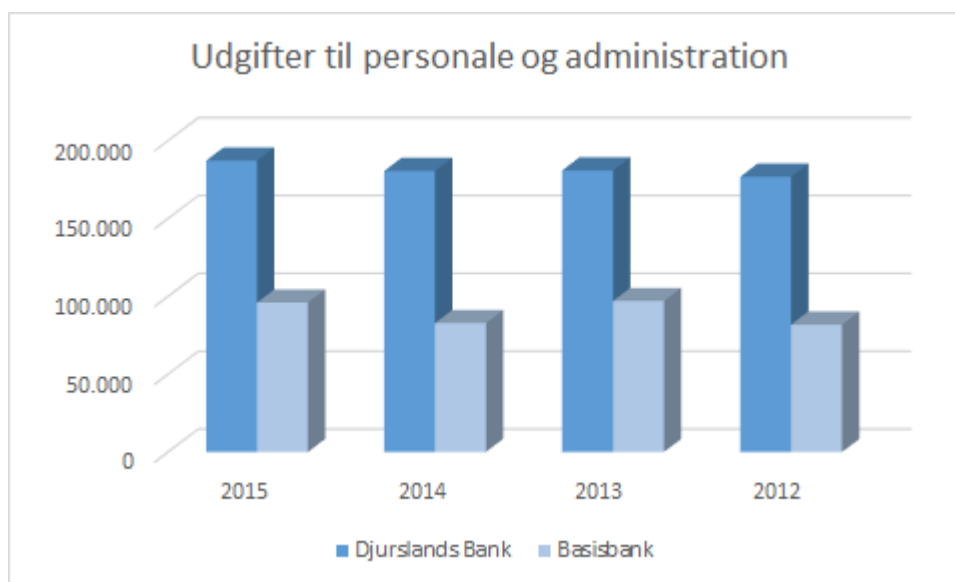
Besparsen på de 130.000 timer det seneste år, ville alt andet lige betyde, at Lån & Spar Bank A/S kunne reducere deres medarbejderantal med knap 68 medarbejdere, som i gennemsnit arbejder 1920 timer om året pr. mand. (160 timer om måneden x 12)

Gennemsnitslønnen for en bankrådgiver ligger i dag på 214 kr. i timen, (Løninfo, reference 1) hvilket betyder, at Lån & Spar Bank har mulighed for at spare 27,8 mio. kr. årligt i personaleomkostninger, hvis ikke de vælger at bruge den frigjorte tid på yderligere forretninger. Beregningen er naturligvis sat lidt firkantet op. I 2016 udgjorde deres udgifter til personale og administration 515,6 mio. kr. Hvis banken vælger at reducere med 68 medarbejdere, ville de altså kunne spare ca. 5,2% af deres udgifter til personale og administration. Hvad der dog ikke er med i dette regnestykke, er udgifterne til udvikling af nye IT muligheder samt vedligeholdelses poster hertil - dem kender vi ikke, og kan derfor endelig ikke konkludere, om banken først vil have en reel besparelse inden for en senere årrække. Endvidere formodes det, at banken har brug for et ekstra ressourcer til at introducere de nye løsninger, hvorfor der formodentlig er behov for ekstra ressourcer i deres IT-afdeling. Banken har investeret en del i udvikling i IT - herunder udvikling af en ny netbank, da kunderne i stigende grad har forventning til, at de kan klare dagligdagens bankforretninger online, hvorfor de fortsat vælger at udvikle denne platform. I 2017 introducerer de desuden muligheden for, at kunne afholde onlinemøder med deres kunder, hvilket allerede nu er muligt i mange danske pengeinstitutter. I Lån & Spar Bank tyder det dog ikke på, at udviklingen i teknologien er ensbetydende med faldende antal medarbejdere - de bruger de frigjorte timer på mersalg.

En arbejdsopgave, som robotterne i dag ikke kan overtage 100%, er den direkte kundekontakt. I tidligere afsnit blev det beskrevet, at Japans største bank har taget en robot i brug, til at betjene deres kunder fysisk med, når de kommer ind i filialerne. Men som før konkluderet vægter kunderne i høj grad den personlige rådgivning. I en sektor med øget digitalisering, hvor robotter og teknologi begynder at overtage kundekontakten, må det formodes, at loyaliteten fra kunderne forsvinder mere og mere. Kunderne prioriterer i dag personlig rådgivning, og overtages denne af robotter fremadrettet, bliver det i højere grad produkt og pris, som pengeinstitutterne skal konkurrere på.

Basisbanken er et af de pengeinstitutter i Danmark, som kun tilbyder online løsninger til kunderne. De siger selv, at de er en bank for dem, som kan selv. Der er ingen fysiske filialer, og alt rådgivning foregår online. De afholder altså ingen udgifter til at køre kundevennede filialer, hvilket afspejler sig i deres omkostninger i regnskabet. En post i regnskabet, som især er interessant at kigge på, er udgifter til personale og administration. Basisbanken er et gruppe 3 pengeinstitut, og for at sammenligningen giver et retvisende billede, er deres udgifter sammenlignet med Djurslands Bank A/S, som ligeledes er et gruppe 3 pengeinstitut.

Figur 27 - sammenligning af udgifter til personale og administration

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af Årsrapporter fra 2012-2015.

I ovenstående figur ses, at udgifter til personale og administration i Basisbanken kun knap

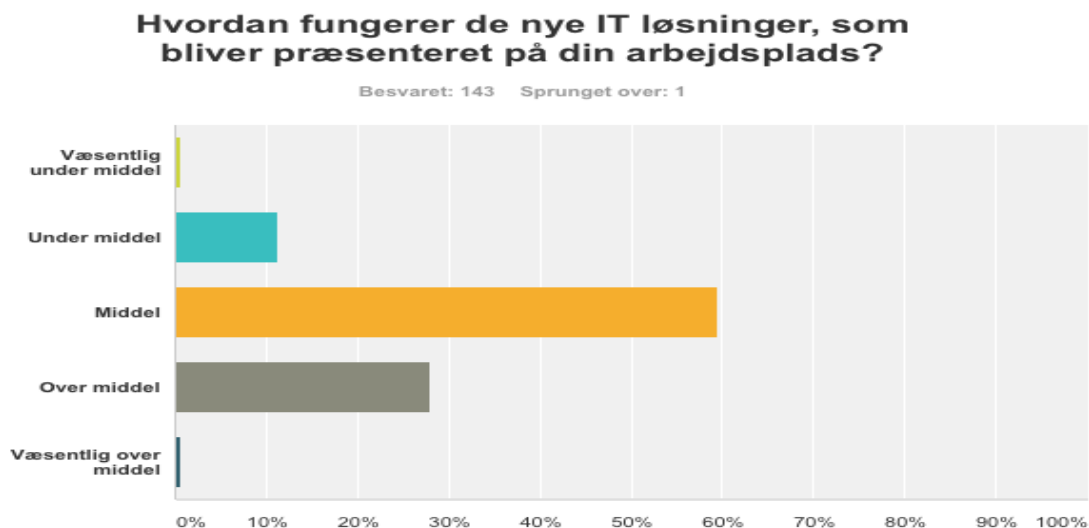
udgør 50% af udgifterne sammenlignet i Djurslands Bank. Det der er bemærkelsesværdigt er, at udgifterne er svagt stigende fra 2012 (med undtagelse af 2014 for Basisbanken). Med øget udvikling af teknologien var det forventet, at udgifterne var faldende - i takt med arbejdsprocesserne blev effektiviseret, og der formodentlig var brug for færre medarbejdere, til at klare samme mængde arbejde. En forklaring på stigningen i udgifterne kan være, at man i takt med de stigende krav til pengeinstitutterne, har haft brug for flere ressourcer til at hjælpe. Eksempler som CRS, MIFID II og stigende kapitalkrav, har krævet mange ressourcer for pengeinstitutter i hele landet, for at de kan leve op til kravene i fremtiden. Hvis de ikke gør det, kan de i værste fald få frataget deres banklicens, hvorfor dette prioriteres højt i alle pengeinstitutter.

En anden ting, der kan forklare forskellen i udgifterne, er antallet af medarbejdere fordelt i de to pengeinstitutter. Der er i dag ansat 185 medarbejdere i Djurslands Bank, hvor der i Basisbanken kun er ansat 51 medarbejdere - forskellen i udgifterne kan altså især forklares af personaleudgifterne. Antallet af medarbejdere kan skyldes flere ting - så som volumen i bankforretningerne. Antallet af medarbejdere i Djurslands Bank er eksempelvis steget de senere år, da man har åbnet flere filialer. (Reference Årsrapport, 2015) Derudover kan forskellen i antal medarbejdere skyldes, at Basisbanken er en online bank, og har mere effektive forretningsgange, og ikke afholder udgifter til at have personale eller mellemledere siddende ude i fysiske filialer.

Gennemsnitsalderen i Basisbanken er omkring 35-40 år, hvilket ofte har en indflydelse, når man skal introducere nye IT løsning for medarbejderne.

Figur 28 – Hvordan fungerer nye IT løsninger på arbejdspladsen?

Sp. 7

Kilde: Egen tilvirkning, spørgeskemaundersøgelse

Når pengeinstitutterne vælger at udvikle eller købe sig til nye IT løsninger, er det for at effektivisere arbejdsgangene, hvorfor det er vigtigt, at IT-løsningerne virker efter hensigten. Det, der dog er bemærkelsesværdigt er, at hele 60% af de adspurgte kun mener, at IT-løsningen fungerer 'middel'. Knap 28% mener, at de fungerer over middel, og 11 % mener, at de fungerer under middel. I spørgeskemaundersøgelsen udgør respondenterne i aldersgruppen 40-60 år 38% og respondenterne i aldersgruppen 60+ udgør 8%. Kun 5 respondenter i de to aldersgrupper vurderer IT-løsningerne til at fungerer 'over middel' - de øvrige 61 vurderer dem kun til 'middel' eller 'under middel'. 28% af de adspurgte vurderer løsningerne fungerer over middel, og kun en respondent vurderer dem til over middel.

Der ses en klar tendens til, at de respondenter, der har givet bedømmelsen 'over middel', er i aldersgruppen 18-25 år og 25-40 år. Det tyder på, at de medarbejdere, der tager bedst imod de nye IT-løsninger er den yngre generation - hvilket også kan give en forklaring på den unge gennemsnitsalder i Basisbanken.

Hvis den finansielle sektor ønsker at satse på yderligere IT-udvikling til hjælp for at lette arbejdsgange og processer, kan det ifølge spørgeskemaundersøgelsen tyde på, at man på

arbejdspladserne skal afsætte mere tid til at oplære medarbejderne og introducere de nye muligheder bedre, så medarbejderne kan få fuldt udbytte af dem, og føle sig trygge ved den ændrede arbejdsgang. Når størstedelen af medarbejderne kun vurderer de nye løsninger til middel, dannes der et billede af, at virksomheden ikke har fået fuldt udbytte ud af den løsning, som de har investeret i. En anden forklaring til fordeling af svarene kan også være, at mange af de ansatte i sektoren i den ældre generation ikke er omstillingsparate til at tage imod nye løsninger og ændre deres arbejdsgang.

Der ses ikke en tendens i undersøgelsen på, at der er forskel i besvarelsene i hhv. Gruppe 1, 2 og 3 pengeinstitutterne - IT løsningerne bliver vurderet meget forskelligt, selv blandt de ansatte i Gruppe 1 pengeinstitutterne, hvor hele 86% af respondenterne er ansatte.

Kunstig intelligens og robotteknologi er ifølge Bent Dalager, Nordisk Direktør i Accenture, særdeles velegnet i finanssektoren. I takt med stigende krav til KYC (know your customer) og kreditvurdering, kan de hjælpe med til at opretholde de høje krav til dokumentation og sporbarhed i relation til at være compliant.

Endvidere kan de hjælpe med til at varetage det mere rutineprægede arbejde i institutterne. Et eksempel på en succeshistorie er den britiske Co-operative Bank, der har opnået en besparelse på 80% ved at automatisere deres procedurer. Før havde banken ansat elleve medarbejdere til at udføre en given arbejdsproces i tidsrummet 7.30 til 15.00. I dag blevet den samme arbejdsmængde udført af et team bestående af 20 virtuelle agenter, inden kl. 11 om formiddagen. Arbejdshastigheden er væsentlig forbedret, men også nøjagtigheden i arbejdet er blevet forbedret. (finanswatch - reference 1).

Også i Danmark er det blevet mere udbredt med robotter og kunstig intelligens i sektoren. Senest har Nordea Liv og Pension indført en robot, som tager sig af rutineprægede opgaver i kundeservice. Udbredelsen af robotter i sektoren skyldes både et stigende krav fra kunderne, et pres for at kunne følge med nye konkurrenter i branchen samt at sænke omkostningerne - netop som understøttes af analysen tidligere i opgaven. (finanswatch - reference 2)

Ifølge projektleder for robotprojektet i Nordea, Keiza Nyrup Ankersen, øger indførelsen af robotten motivationen hos medarbejderne, da det fjerner nogle af de mest kedelige opgaver.

I en nyere accenture-undersøgelse foretaget på tværs af virksomheder i Europa, forventer otte ud af ti, at ny digital teknologi vil forandre deres arbejde inden for de næste 3 år. De udtrykker optimisme i forhold til de nye digitale muligheder, og de forventer en både mere

effektiv, fleksibel og udviklende arbejdsplads - ledelsen har altså mulighed for at skabe værdi over for både virksomhed og medarbejdere. (finanswatch - reference 2)

Men når en stor del af opgaverne automatiseres i sektoren, kan det ikke undgås at gå ud over den allerede eksisterende arbejdskraft, man bruger i dag. Om man kan bruge tidsbesparelsen til at lave flere forretninger i såvel almindelige virksomheder samt i den finansielle sektor, afhænger i det store og hele af, hvordan konjunktoren ser ud, og om der er et marked for det.

I tidligere afsnit om udvikling i sektoren så vi, at antallet af medarbejdere er faldet drastisk siden finanskrisen i 2008. Formand for finansforbundet udtrykker nu netop bekymring for, at der stadig er et sværd hængende over de finansansatte. Ifølge ham, har jobdykket siden finanskrisen været et mareridt, og han udtrykker stadig bekymring for, hvordan udviklingen vil se ud de kommende år. Sparekasser og mindre banker er lukket, og i de større pengeinstitutter har man nedlagt filialer og erstattet personlig betjening med nyere teknologi i form af udvikling i netbanken, så kunderne i højere grad kan betjene sig selv. Dog er han fortrøstningsfuld, og forventer ikke, at udviklingen i ansatte fortsætter med at falde. Det optimistiske syn på beskæftigelsen deler han med Mariane Dissing, der er direktør i Finanssektoren Arbejdsgiverforening. De tror på, at der kommer flere arbejdspladser i sektoren - men det bliver ikke arbejdspladser, som vi kender dem i dag. (Reference 3, Finanswatch)

I forrige afsnit så vi, hvor meget personale og administrationsomkostningerne udgør af de samlede basisomkostninger for de 8 udvalgte pengeinstitutter. Tidligere i afsnittet blev det beskrevet, at Magasinet Finans konkluderede, at ny teknologi og udvikling af robotter ville kunne spare sektoren for 30% af deres personale og administrationsomkostninger. Dette hænger godt sammen med, at et flertal af rådgiverne forventer, at nye IT-løsninger ville kunne overtage op mod 20-40% af deres arbejde inden for 3-5 år. I 2016 udgjorde personale og administrationsomkostninger 4,6 mia. kroner fordelt på de 8 pengeinstitutter. Med en besparelse på 30%, vil vi alt andet lige, kunne forvente at se en udgift på 3,2 mia. kr. indenfor de næste 3-5 år, altså en besparelse på hele 1,4 mia. kr.

Ukendte faktorer i sådan en beregning er, udgifterne til den nye teknologi, robotløsninger, vedligehold af dette, udgifter til uddannelse inden for de nye løsninger, ekstra IT-ressourcer, mv. Endvidere kan vi ikke sige noget om, hvordan konjunktoren udvikler sig, så vi ved ikke, om pengeinstitutterne kan få behov for ekstra ressourcer, hvis efterspørgslen i markedet stiger.

Delkonklusion

Den teknologiske udvikling har stor indflydelse på den finansielle sektor. Vi har allerede set en del nytænkning i finanssektoren i form af robotteknologi og kunstig intelligens, og tendensen ser ud til stadig er være i rivende udvikling. Robotterne kan være med til at spare pengeinstitutterne for en del omkostninger, da de er langt mere effektive end menneskelig arbejdskraft, og kvaliteten opretholdes stadig i arbejdet. Mange administrative opgaver i sektoren overtages mere og mere af nyt IT, og den tid der frigives, kan medarbejderne bruge på at lave flere forretninger. Udviklingen i sektoren afhænger i høj grad af konjunkturens udvikling og økonomien i markedet. For skal den frigjorte tid kunne bruges på at lave flere forretninger, skal der også være et marked for det og medarbejderne, som får frigjort tiden, skal have lyst til at sælge produkter til kunderne. Beskæftigelsen kan derfor blive påvirket af udviklingen. Flere jobs vil blive overtaget af ny teknologi, og de stillinger vi vil se fremadrettet i sektoren, vil adskille sig mere og mere fra dem vi kender i dag, da teknologien skaber nye muligheder.

For at IT løsninger har deres fulde effekt, er det vigtigt, at medarbejderne introduceres korrekt til dem, for at pengeinstituttet kan få det fulde udbytte ud af den løsning, som de har investeret i. Spørgeskemaundersøgelsen viser en tendens til, at pengeinstitutterne i dag ikke prioriterer oplæring og introduktion af nyt IT tilstrækkeligt, da hovedparten af de 144 respondenter kun finder kvaliteten af deres daglige IT 'middel'.

Det vurderes, at robotteknologi og nyt IT udvikling vil give finanssektoren en besparelse på 30% i deres administrationsomkostninger, inden for de næste 3-5 år, i takt med effektiviseringen stiger i sektoren, ud fra en lidt grov beregning.

Forbrugerne er blevet mere vant til de nye IT-muligheder, og efterspørger i højere grad onlineløsninger. Basisbanken er et eksempel på, at digitalkonceptet giver en besparelse i administrationsomkostningerne, og færre medarbejdere kan holde personaleudgifterne nede. Pengeinstitutterne skal dog være opmærksomme på ikke at miste kontakten til kunderne, da det er deres styrke i markedet ved eventuelt indtrængen af nye konkurrenter.

12. SWOT analyse

En SWOT-analyse laves for at danne sig et overblik over en virksomheds styrker, svagheder, muligheder og trusler. Den benyttes i den strategiske analysefase, hvor man vurderer styrker og svagheder ved virksomhedens eksisterende strategi set i forhold til de forandringer, der er i omgivelserne. Analysen bruges til at vurdere, hvordan udfordringerne og mulighederne skal håndteres.

Analysen er normalt tiltænkt en specifik virksomhed, men bruges i denne sammenhæng til at samle op på speciales hovedelementer. Der kan være institutter, som ikke er ramt af nogle af elementerne i SWOT-analysen, men da der er fokus på en generelt betragtning i sektoren, accepteres dette.

Figur 29 - SWOT-analyse for pengeinstitutsektoren

Strengths	Weaknesses
• Tillid hos kunderne • Faldende nedskrivningsprocenter • Stigende gebyr og provisionsindtægter • Stigende resultater • Kapitalkrav, opfyldt	• Mindre personlig betjening • Faldende udlånmarginal • Stigende basisomkostninger • Kapitalkrav, knap opfyldt • Indlånsoverskud
Opportunities	Threats
• IT-udvikling skaber nye muligheder for besparelser • Stigende renter • Stigende udlånsmarked	• Negative renter • Loyaliteten hos kunderne bliver mindre • Nye konkurrenter på markedet • Stigende konkurrence hos eksisterende spillere • Nyt betalingsdirektiv

Kilde: Egen tilvirkning p.b.a. Jørgen Frode Bakka & Egil Fivelsdal - organisationsteori

I SWOT-analysen har vi samlet analysens tendenser, som vi uddyber nærmere i konklusionen.

13. Konklusion

Gennem en analyse af de seneste 5 års regnskaber fra 8 forskellige pengeinstitutter fordelt med 2 fra hver gruppe ud fra Finanstilsynets gruppeinddeling, er en udvikling og en række tendenser blevet belyst. Tendenserne fra regnskaberne sammenkobles med svar fra en spørgeskemaundersøgelse og eksterne undersøgelser, som danner grundlag for besvarelsen af problemformuleringen.

De udvalgte pengeinstitutter har de seneste år oplevet en positiv udvikling i basisindtægterne, hvor det traditionelt set har været udlånet, der har været indtjeningsmotoren. Der er stadigvæk god indtjening i udlånet, men indtjeningen er faldende. Derimod er udviklingen i gebyr- og provisionsindtægterne stigende, som tydeligt viser, at pengeinstitutterne forsøger at tjene penge den vej igennem. Der bliver indført nye gebyrer, og de eksisterende gebyrer stiger. Nedskrivningerne er en omkostning, som har stor indflydelse på pengeinstitutternes resultater og er et område, som institutterne har stor fokus på. Udviklingen i nedskrivningerne er generelt faldende og viser, at institutterne har bedre styr på deres kreditgivning. Faldende nedskrivninger hjælper institutterne til forbedrede resultater.

I basisomkostningerne er den største post udgifter til personale og administration, som er stødt stigende i perioden og dette til trods for, at antallet af medarbejdere har været stødt faldende i sektoren siden finanskrisen. Det tyder på, at nyansættelser er dyrere end de fyrede medarbejdere. Samlet set er der positiv udvikling i resultaterne, som primært er båret af stigende indtægter fra gebyr og provisioner og faldende nedskrivninger.

Et grundvilkår i at drive pengeinstitut i dag er, at leve op til kapitalkravene jævnføre CRR og CRD IV, for det kan sætte begrænsninger i driften, hvis det ikke er tilfældet. De valgte pengeinstitutter lever alle op til kapitalkravene ultimo 2016, hvor den generelle tendens er en pæn overdækning i kapitalgrundlaget. Der er dog enkelte institutter, som har en begrænset overdækning, og som ikke vil kunne leve op til en eventuelt indfasning af konjunkturbufferen, som kan blive aktuel i forbindelse med højkonjunktur. Det viser en tendens til, at sektoren generelt lever op til nuværende krav, men det må forventes, at antallet af pengeinstitutter fortsat kan falde. Kapitalkravene har ikke direkte effekt på institutternes indtjening, men har betydet, at de har skulle levere gode resultater for at leve op til kravene.

Rentemiljøet i Danmark er negativt, og det presser pengeinstitutterne, fordi de skal placere deres indlånsoverskud til -0,65% i Nationalbanken. Flere erhvervskunder bliver i dag opkrævet negative renter, dog ikke i samme niveau, som satsen for indskudsbeviserne. De fleste kunderne vurderes at have deres indlån til at stå på anfordring til 0%, så det koster institutterne mange penge. Især de store institutter er ramt af stigende udgifter til indlån, men også hele sektoren - repræsenteret ved de øvrige grupper - er indlånet og udgiften hertil stigende. Kombinationen af stigende udgifter til indlån og faldende indtægter fra udlånet presser indtjeningen, og derfor søger institutterne til øgede indtægter fra gebyrer. Samtidigt forsøger de at skære ned på omkostningerne ved hjælp af robotter og kunstig intelligens.

Kunderne i de finansielle institutter, vælger sjældent institut på baggrund af produktet, da det betragtes som homogent, hvor kunderne ikke har særlige præferencer. Derfor konkurrerer de på andre parametre, hvor institutterne har fokus på rådgivning samt relationer og kunderne har fokus på pris og netbankløsninger. Mellemmanden, som er rådgiveren, formår ud fra egne udsagn, at få kunderne til at skifte institut med vægt på god rådgivning.

Sammenholdes den faldende udviklingen i udlånsmarginale med svarene fra rådgiverne, er der tydelige tegn på stigende konkurrence i sektoren. Konkurrencen er drevet af, at institutterne mangler udlån, og med konjunkturer, der peger på bedring i økonomien og hos kunderne, kan der komme mere gang i udlånsdelen. Tendensen er, at de største institutter vinder markedsandele.

Til trods for at der i markedet er et stort udbud og stigende konkurrence, bevæger nye konkurrenter sig ind på markedet og begynder at udbyde nogle af pengeinstitutternes kerneprodukter, som substituerende produkt til deres egen kerneforretning. Dette i et forsøg på at fastholde kunderne hos dem. De nye konkurrenter har et kæmpe kundegrundlag og har derfor et stort potentiale for at "kapre" kunder. Det er skribenternes overbevisning, at de nye konkurrenter ikke har taget ordentlig fat i markedet endnu, så det er ikke på grund af dem, at konkurrencen i markedet er stigende. Den stigende konkurrence, som vurderes at blive intensiveret, når de nye konkurrenter tager fat, påvirker indtjeningen på pengeinstitutternes kerneprodukter negativt. Derfor skal institutterne søge nye veje, for at fastholde en tilfredsstillende indtjening. I konkurrencesituationen vurderes pengeinstitutternes styrke på kort sigt at være gode relationer og tillid hos kunderne.

Forandringsparat og nytænkende er nøgleordene for at kunne overleve i branchen, og pengeinstitutterne bliver nødt til i højere grad at have noget at skille sig ud på, for at være med i den stigende konkurrence. Teknologien bruges, som et hjælpemærktøj for pengeinstitutterne til at effektivisere for at spare på omkostningerne og samtidigt følge med udviklingen i kundernes behov for brugervenlige teknologiske løsninger. Brugen af robotter er i rivende udvikling og de kan klare mange af de rutineprægede opgaver, som frigør tid til medarbejderne til andre opgaver. Der er set flere eksempler i verden på, at robotter kan svare på telefonopringninger og tage imod kunderne i banken, men spørgsmålet er, om det er, hvad kunderne ønsker.

Ud fra vores undersøgelse og med helt generelle briller på, vil sektoren umiddelbart kunne spare 30% på deres administrationsomkostninger indenfor de kommende 3-5 år. Besparelser kan være fornuftige, men institutterne skal passe på med at erstatte medarbejderne med robotter. I en sektor, hvor konkurrencen er stigende og nye konkurrenter forventes snart at bane sig vej ind på markedet, er det måske ikke den vej pengeinstitutterne skal satse. Institutternes fordel i dag er, at de har gode relationer til kunderne, og det er den vej de skal satse for at differentiere sig fra alle de online muligheder, kunderne fremover vil blive præsenteret for. Ved at have gode online produkter og gode relationer til kunderne, vinder de måske i sidste ende. Men kampen bliver hård.

14. Kildeoversigt

Artikler:

Finansinvest:

1. "Danske børsnoterede bankers indtægts- og omkostningstuktur under forvandling" af Johannes Raaballe, Mathias Hessellund Jeppesen og Sait Sahin. Udgivet 01.08.2014. Artiklen er fra Finansinvest under overskriften "Bankernes rentemarginaler, afdragsfrihed og boligpriser".

Finanstilsynet:

1. "Markedsudviklingen i 2015 for Fondsmæglerselskaber", Finanstilsynet. Udgivet den 29.06.2016.
[https://finansstilsynet.dk/Tal-og-Fakta/Markedsudvikling?searchString=&facets=\(\)&options=\(take:25\)\(skip:0\)\(sort:date-desc\)](https://finansstilsynet.dk/Tal-og-Fakta/Markedsudvikling?searchString=&facets=()&options=(take:25)(skip:0)(sort:date-desc))

Bøger:

1. Organisationsteori - struktur, kultur, processer: Jørgen Frode Bakka & Egil Fivelsdal, s. 93 - "Mintzbergs organisationsformer".

Internet:

www.boliga.dk

1. Historiske boligpriser (tilgængelig 5-3-2017 kl. 00.30)
<http://www.boliga.dk/boligpriser/>

www.business.dk

1. Netbanken er vigtigere end rådgiveren, når vi vælger bank (tilgængelig 13-3-2017 kl. 19.29)
<http://www.business.dk/bank/netbanken-er-vigtigere-end-raadgiveren-naar-vi-vaelger-bank>
2. Boligrenten stiger overraskende efter Trump (tilgængelig 23-3-2017 kl. 10.20)
<http://www.business.dk/bolig/boligrenten-stiger-overraskende-efter-trump#!>
3. Flere banker på mobilbølgen (tilgængelig 16-4-2017 kl. 15.41)
<http://www.business.dk/bank/flere-banker-med-paa-mobilboelgen>

www.coop.dk

1. Informationer om Coopbank - hvem kan blive kunde (tilgængelig 11-3-2017 kl. 9.41)
<https://www.coopbank.dk/om-banken/>

www.danskebank.dk

1. Danske støttepakker (tilgængelig 4-3-2017 kl. 20.11)
<https://www.danskebank.com/dk/ir/Regulering/Bankpakker/Pages/Bankpakker.aspx>
2. Danske Banks finansieringsstrategi 2017 (tilgængelig 25-03-2017 kl. 10.01)
<https://www.danskebank.com/dk/ir/gaeld/Finansieringsstrategi/Pages/Finansieringsstrategi.aspx>

www.deloitte.dk

1. Skrivelse om nye kapitalkrav til pengeinstitutter (tilgængelig 6-3-2017 kl. 18.50)
<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/dk/Documents/financial->

- [services/Nye-kapitalkrav-til- pengeinstitutter.pdf](#)
- www.djurslandsbank.dk
1. Antal kunder i banken (tilgængelig 16-3-2017 kl. 09.56)
<https://www.djurslandsbank.dk/ombanken/investorinformation>
- www.dst.dk
1. Kvartalsvist nationalregnskab, 4. kv. 2016 (tilgængelig 4-3-2017 kl. 23.50)
<http://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=23059>
- www.ey.com
1. Analyse af bankernes relevans i verden, 2016. (tilgængelig 11-3-2017 kl. 9.50)
<http://www.ey.com/gl/en/industries/financial-services/banking---capital-markets/ey-bank-relevance-index>
- www.finans.dk
1. Danske banker rammes af hidtil uset hård konkurrence (tilgængelig 13-3-2017 kl. 20.15)
<http://finans.dk/finans/finans/ECE8693266/danske-banker-rammes-af-hidtil-uset-haard-konkurrence/?ctxref=ext>
- www.finansforbundet.dk
1. Spar Nord udviklet robot til rutinearbejde (tilgængelig 16-4-2017 kl. 16.00)
<https://www.finansforbundet.dk/da/nyheder-aktuelt/Sider/Robottovertagersnartrutinearbejdet.aspx>
- www.finanstilsynet.dk
1. Pengeinstitutternes størrelsesgruppering (tilgængelig 4-3-2017 kl. 8.38)
<http://www.finanstilsynet.dk/Tal-og-Fakta/Statistik/Statistik-om-sektoren/Pengeinstitutternes-stoerrelsesgruppering>
 2. Årlig udpegning af SIFI-institutter (tilgængelig 4-3-2017 kl. 11.28)
<https://www.finanstilsynet.dk/da/Nyheder%20og%20presse/Pressemeddelelser/2016/P-M-Aarlig-udpegning-af-SIFI-institutter>
 3. Finanstilsynet udtrykker bekymring om udbetaling af udbytte og aktietilbagekøb (tilgængelig 9-3-2017 kl. 20.44)
<https://www.finanstilsynet.dk/da/Nyheder%20og%20presse/Pressemeddelelser/2016/P-M-Aarlig-udpegning-af-SIFI-institutter>
- www.finansraadet.dk
1. Beskrivelse af arbejdende kapital (tilgængelig 4-3-2017 kl. 9.59)
<http://www.finansraadet.dk/tal--fakta/Pages/statistik-og-tal/de-stoerste-pengeinstitutter.aspx>
 2. Pengeinstitutter, filialer og ansatte i tal (tilgængelig 4-3-2017 kl. 19.49)
<http://www.finansraadet.dk/tal--fakta/Pages/statistik-og-tal/pengeinstitutter,-filialer-og-ansatte.aspx>
 3. Danskernes bankkonti bugner (tilgængelig 30-3-2017 kl. 15.13)
<http://www.finansraadet.dk/Presse/Pages/pressemeddelelser/2016/Danskernes-bankkonti-bugner.aspx>
- www.finanswatch.dk
1. Skal robotterne overtage jobs i finanssektoren? (tilgængelig 23-3-2017 kl. 17.49)
http://finanswatch.dk/Klummer/Bent_Dalager/article7740507.ece
 2. Robotter på vej frem i hele Norden (tilgængelig 23-3-2017 kl. 18.00)
http://finanswatch.dk/Finansnyt/Forsikring_Pension/Nordea_Liv_Pension/article9283077.ece
 3. Finansformand om jobdyb: Det har været et mareridt (tilgængelig 25-3-2017 kl. 10.34)

- <http://finanswatch.dk/secure/Finansnyt/Pengeinstitutter/article9444944.ece>
<http://finanswatch.dk/secure/Finansnyt/Pengeinstitutter/article9444944.ece>
- www.fremtidensbank.dk
1. Finanssektorens fremtid er ikke blot ny teknologi (tilgængelig 4-3-2017 kl. 21.58)
<http://fremtidensbank.dk/artikel/finanssektorens-fremtid-er-ikke-blot-ny-teknologi/>
- www.issuu.com
1. Fremtidens medarbejdere (tilgængelig 16-4-2017 kl. 15.50)
<https://issuu.com/magasinetfinans/docs/magasinetfinans1115>
- www.jak.dk
1. Andelskasserne under opsyn af Finanstilsynet (tilgængelig 5-3-2017 kl. 13.42)
http://www.jak.dk/arkiv/forening/blad99/a-forskellen_mellem_bank.htm
- www.jyskebank.dk
1. Nu skal erhvervskunder betale for at spare penge op (tilgængelig 9-3-2017 kl. 21.50)
<https://www.jyskebank.dk/erhverv/nyhed-erhverv/negativerenter>
- www.kfst.dk
1. forbrugeradfærd på 13 markedet - faktaark 2015 (tilgængelig 11-3-2017 kl. 10.22)
<https://www.kfst.dk/~media/KFST/Publikationer/Dansk/2015/20150704%20Forbrugeradfaerd%20paa%2013%20markeder.pdf>
- www.løninfo.dk
1. Bankrådgiver løn (tilgængelig 30-3-2017 kl. 23.20)
<http://løn.info/bankrådgiver-løn>
- www.merkur.dk
1. Kurs på andelsbevis i andelskassen Merkur. (tilgængelig 5-3-2017 kl. 13.24)
<https://www.merkur.dk/investeringer/vaerdipapirer/merkur-andele/>
- www.nasdaqomxnordic.com
1. Kurs på T/N renten (tilgængelig 30-3-2017 kl. 17.00)
<http://www.nasdaqomxnordic.com/obligationer/danmark/cibor>
- www.nationalbanken.dk
1. Danskerne polstrer sig fortsat (tilgængelig 5-3-17 kl. 10.14)
https://www.nationalbanken.dk/da/statistik/find_statistik/Sider/2016/Danskerne-polstrer-sig-fortsat.aspx
 2. Stigende indlån og lavere vækst i udlånet (tilgængelig 5-3-17 kl. 10.18)
https://www.nationalbanken.dk/da/statistik/find_statistik/Sider/2015/Stigende-indlaan-og-lavere-vaekst-i-udlaanet.aspx
 3. Rentestatistik for penge- og realkreditinstitutter (tilgængelig 11-3-17 kl. 10.41)
http://www.nationalbanken.dk/da/statistik/find_statistik/Sider/2016/Danskernes-renter-i-banker-falder-fortsat.aspx
 4. Officielle rentesatser (tilgængelig 11-3-17 kl. 11.06)
<http://www.nationalbanken.dk/da/markedsinfo/officiellerentesatser/Sider/default.aspx>
 5. T/N rentesats indtil 23 november 2015 (tilgængelig 30-3-2017 kl. 16.50)
<http://nationalbanken.statistikbank.dk/nbf/98218>
 6. Realkreditinstitutterne strammer fortsat kreditstandarden over for private, men lemper for erhverv (tilgængelig 30. marts 2017 kl. 22.10)
http://www.nationalbanken.dk/da/statistik/find_statistik/Sider/2016/Realkreditinstitutterne-strammer-fortsat-kreditstandarden-over-for-private,-men-lemper-over-for-erhverv.aspx
 7. Strammere kreditpolitik over for husholdninger (tilgængelig 30. marts 2017 kl. 22.14)
https://www.nationalbanken.dk/da/statistik/find_statistik/Sider/2016/Strammere-

[kreditpolitik-over-for-husholdninger.aspx](#)

8. Udvikling i udlån i pengeinstitutsektoren (tilgængelig 16-4-2017 kl. 14.22)
<http://nationalbanken.statistikbank.dk/902>

www.nordea.dk

1. Negative renter til erhvervskunder i Nordea (tilgængelig 23-3-2017 kl. 15.51)
<https://www.nordea.dk/erhverv/negative-renter.html>

www.nyheder.tv2.dk

1. Banker indfører gebyrer for opkald (tilgængelig 30-3-2017 kl. 17.33)
<http://nyheder.tv2.dk/samfund/2017-03-05-bank-indfoerer-nyt-gebyr-som-rammer-de-svageste-skift-bank-lyder-raadet>
2. Bankgebyrer er stedet med 50% på fem år (tilgængelig 30-3-2017 kl. 17.50)
<http://nyheder.tv2.dk/business/2016-05-06-bankgebyrer-er-steget-50-procent-paa-fem-aar-tjek-din-bank-her>

www.søndagsavisen.dk

1. Så meget bliver danskerne rigere i 2017 (tilgængelig 5-3-17 kl. 11.31)
<http://www.sondagsavisen.dk/forbrug/2017-01-14-danskerne-bliver-rigere-i-2017/>

www.uvildige.dk

1. Beskrivelse af garantbeviser (tilgængelig 5-3-17 kl. 12.45)
<http://www.uvildige.dk/garantbeviser.aspx>

Årsrapporter:

1. Danske Bank - Årsrapport 2016, side 8 (tilgængelig 5-3-17 kl. 10.19)
<https://danskebank.com/da/investor-relations>
2. Lån & Spar Bank - Årsrapport 2016, side 10 (tilgængelig 5-3-2017 kl. 11.55)
https://www.lsb.dk/lsb/om_lsb/presse_IR/presse_ir/regnskab/2016/
3. Jyske Bank A/S - Årsrapport 2016 (tilgængelig 9-3-2017 kl. 19.53)
<https://www.jyskebank.dk/ir/regnskaber/regnskab/2292ae1a-7629-4f5b-8674-46dcecfb01b2>
4. Vestjysk Bank A/S (tilgængelig 23-3-2017 kl. 16.24)
<https://www.vestjyskbank.dk/investor-relations/finansielle-rapporter.aspx>

Til specialets generelle analyse anvendes følgende årsrapporter i perioden 2012 til 2016:

Gruppe 1:	Jyske Bank A/S
Sydbank A/S
Gruppe 2:	Spar Nord Bank A/S
Vestjysk Bank A/S
Gruppe 3:	Djurslands Bank A/S
Middelfart Sparekasse
Gruppe 4:	Klim Sparekasse
Københavns Andelskasse

Love:

Bekendtgørelse om lov om finansiel virksomhed

1. Generel anvendelse af loven gælder banker, sparekasser og andelskasser jf. §1 i lov om finansiel virksomhed.
<https://www.finanstilsynet.dk/da/Lovgivning/Lovsamling/Tvaergaendelovgivning/Finansiellvirksomhed/LBK-174>

15. Bilagsliste

Bilagsliste

Bilag 1 - Basisindtjening	2
Bilag 2 - Indlån	3
Bilag 3 - Udlån.....	6
Bilag 4 - Gebyr og provisionsindtægter	9
Bilag 5 - Kursreguleringer.....	11
Bilag 6 - Nedskrivninger	12
Bilag 7 - Basisomkostninger.....	14
Bilag 8 - Forrentning - ROE	16
Bilag 9 - Markedsandele.....	17
Bilag 10 - Resultat af spørgeskemaundersøgelse.....	18
Bilag 11 - Spørgeskema	27